

Ndi'ya ngua'ni ñati tya clyo lo'o ngua tsa'a ngu' ji'i Jesús

Nhcui' Jesús cha' caa Xtyi'i ycu' Ni

¹ Tya tsubi' la cua nscua na' sca quityi nu ndyaa slo nu'u, Teófilo. Quityi bi' ndacha' ji'i cua ña'a ca cña nu ngua'ni Jesús, cua ña'a ca cha' nu ngulu'u Jesús tya lo'o nguxana ndyu'ni yu cña, ² lcaa cha' nu ngua'ni yu lo'o nguti'i yu nde chalyuu. Bilya tyaa Jesús ca slo ycu' Ndyosi lo'o ngusubi yu ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu tsa chcu' cha' ji'i ycu' yu nde chalyuu. Nguxtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i Jesús lo'o ngulo yu cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', ñi'ya ntsu'u cña nu cua'ni ngu' bi'. ³ Lo'o cua ngujuii Jesús, ndyu'ú yu chaca quiya', li' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'. Tya tu'ba tsa ndya'a Jesús chalyuu, lo'o jua'a tyuu quiya' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'; tso'o tsa ngulu'u yu ji'i ngu' cha' chañi cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulu'u yu ji'i ngu' bi' ñi'ya nu caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati. ⁴ Bilya tyaa Jesús lo'o nhcui' yu lo'o ngu' bi', cha' tyanu ngu' quichi Jerusalén.

—Jatya ma ca quichi re —nacui Jesús ji'i ngu'—, ña'a cuayá' nu caa Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i ma, ñi'ya nhcui' Sti na' tya sa'ni la; jua'a nda na' la cui' ti cha' lo'o ma tsubi' ti. ⁵ Clyo cua ntyucuatya Juan ji'i ñati lo'o hitya ti; pana cua tyalaa ti tsa nu caa Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma, jua'a tyucuatya ycu' Ndyosi ji'i ma.

Ndyaa Jesús nde cua

⁶ Li' lcaa tya'a ngu' cua ndyu'u ti'ḷi ngu' se'ḷi ti, nchcuane ngu' bi' ji'ḷi Jesús li':

—Xu'na —nacui ngu'—, ¿ha si'i juani nu cua'ni nu'u cha' tyanu cha' ji'ḷi cua, cha' caca ya loo ji'ḷi loyuu su cuentya quichḷi tyi ya chaca quiya', cha' la cui' ngu' Israel laca ya?

⁷ Nguxacui Jesús cha' ji'ḷi ngu' bi' li':

—Ná ndy'ya mā chacuayá' cha' caca cuayá' ti' mā ni tsa caca, ni tyempo caca nu cua'ni ycu' Ndyosi cña. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi', ngxu'tyanu tso'o Ni cha' ji'ḷi. ⁸ Juani xa' chcu' na' lo'o mā, cha' caja ñi'ya cua'ni mā nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'ḷi mā, cha' li' taca chcu' mā cha' tso'o lo'o lcaa ñati, nu cha' ji'ḷi ycu' na'. Chcu' mā lo'o ngu' nde quichḷi Jerusalén, jua'a lo'o ngu' loyuu su cuentya Judea, jua'a lo'o ngu' loyuu cacua ti nu naa Samaria bi'; chcu' mā lo'o ngu' lcaa quichḷi su ndi'ḷi ngu' chalyuu.

⁹ Lo'o cua ndye nchcu' Jesús cha' bi', laja lo'o na'a ngu' ji'ḷi ndyiqui'ya ycu' Ndyosi ji'ḷi yu ndyaa yu nde cua li'. Ndyacu' sca coo hichu' yu cha' nga'aa tyaca' ña'a ngu' ji'ḷi yu. ¹⁰ Hora nu ndyaa bi', li' ngxu'ña'a ngu' nde cua. Lo'o ti ndu tucua tya'a ñati nu ngati ste'. Ndu ngu' slo ngu' bi' li', ¹¹ nchcu' ngu' lo'o ngu' bi':

—Cu'mā ngu' Galilea —nacui ngu'—, ¿ni cha' laca ndu mā ña'a mā nde cua? —nacui ngu'—. Jesús nu ngxu'tyanu ca ti ji'ḷi mā cua ndyaa nde cua, tya caa yu lo yuu chaca quiya'. Ñi'ya nu tyaca' lo'o ndyaa yu, jua'a tyaca' lo'o caa yu chaca quiya' —nacui ngu' nu ngati ste' bi' li'.

Ngusubi ngu' ji'i Matías cha' cua'ni cña loo Judas

¹² Li' ndu'u ngu' nde lo cuati Olivos, ngxu^{tyuu} ngu' nde quichi Jerusalén. Cacia ti ndi'i quichi; ná ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' judío cha' tsaa ngu' tyijyu' la tsá ta'a, nu lo'o ndi'i cña' ngu'. ¹³ Yala ti ndyalaa ngu' quichi bi', li' ndyaa ngu' ni'i tucua ba'a su ndi'i ngu': ndyaa Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan, lo'o Andrés, lo'o Felipe, lo'o Tomás, lo'o Bartolomé, lo'o Mateo, lo'o chaca Jacobo sñi' Alfeo, lo'o Simón nu ngua sca ngu' ji'i taju cananista, lo'o Judas tya'a Jacobo. ¹⁴ Stu'ba ti nclacua ti' ngu' bi', lu'ba ti nchcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi. Lo'o tya'a Jesús ndi'i lo'o ngu' bi', lo'o María xtya'a Jesús, lo'o tyuu tya'a nu cuna'a nu ndya'a lo'o yu.

¹⁵ Ngua sca tsá ndyu'u ti'i lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ca quichi bi'; sca siyento ntucua calaa tya'a ñati ntsu'u nu ngutu'u ti'i tsá bi'. Li' ndatu Pedro cha' chcui' yu lo'o ngu' bi':

¹⁶ —Cu'ma tya'a ndi'i na re —nacui Pedro ji'i ngu' bi'—, nu ngua sa'ni ngxu^{tyucua} Xtyi'i ycui' Ndyosi ji'i jyo'o cusu' David lo'o nguscua jyo'o bi' lo quityi ñi'ya caca cña nu cua'ni jyo'o Judas nde loo la. Ycui' Judas ngulu'u tyucuii ji'i ngu' xña'a lo'o ngusñi ngu' ji'i Jesús preso; pana ñi'ya nu ndyanu cha' caca ji'i yu, jua'a ngua cha' bi'. ¹⁷ Stu'ba ti nguta'a jyo'o Judas lo'o na, stu'ba ti ngua'ni yu cña lo'o na nquicha'. ¹⁸ Lo'o li' ndyaa jyo'o bi' ngüi'ya sca yuu lo'o caya' nu nda ngu' ji'i yu cha' ngua'ni yu cha' cuxi, nu lo'o ndyujui' yu cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a bi'. Ycui' ca yu ngxu^{tyú} yu ji'i yu lo yuu, ngutaa' ne' yu ndu'u tri se'i yu, ngujuii yu li'. ¹⁹ Hora ti ngua cuayá'

ti' lcaa ngu' quichi Jerusalén, bi' cha' nchcui' ngu' cha'cña ji'i ngu' cha' Acéldama naa yuu su nclýú yu; ndi'ya ndyu'u cha'cña bi': “Yuu su ndyalú tañi ñati”. ²⁰ Lo'o jua'a ngutu'u tucua cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi Salmos nu nchcui' ndi'ya:

Laja ti tyanu tyi yu,

nga'aa tyanu ñati lu'ú cajua.

Lo'o xa' nchcui' quityi bi' chaca quiya':

Cua'ni xa' ñati cña su ndu yu.

'Jua'a nchcui' quityi bi' —nacu'i Pedro ji'i ngu'—, ²¹⁻²² bi' cha' juani tso'o si cua'ni xa' ñati tya'a na cña loo jyo'o Judas. Ñati bi' caca sca ngu' tya'a na nu ndya'a lo'o na lcaa tsa lo'o nguti'i Jesús lo'o na chalyuu re. Ndyaa yu lo'o na, masi clyo lo'o ntyucuatya jyo'o Juan ji'i ñati, masi tsubi' ti lo'o ndu'u Jesús ndyaa nde cua. Ñati bi' cua na'a ñi'ya ngua lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujui, bi' cha' taca chcui' yu lo'o xa' ñati cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua cha' bi'.

²³ Li' ngusubi ngu' tucua tya'a nu qui'yu; sca yu nu naa José Barsabás nu nchcui' ngu' cha' Justo naa yu, lo'o chaca yu nu naa Matías. ²⁴ Li' nchcui' lcaa ngu' bi' lo'o ycui' Ndyosi:

—Ndyosi nu Xu'na ya —nacu'i ngu'—, jlo ti' nu'u ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati chalyuu. Culu'u nu'u ji'i ya ti ji'i nu tucua tya'a nu qui'yu re nu cua ngusubi ycui' nu'u ji'i, ²⁵ cha' taca tsaa yu bi' xa' quichi, cha' chcui' yu cha' jinu'u cña su ndu jyo'o Judas nquicha'. Na cua nguxtyanu jyo'o bi' cña cha' xña'a tsa bi', lo'o li' ndyaa ca su ndyanu cha' tsaa.

²⁶ Li' ngua'ni ngu' sca cña cha' ngusubi ngu' ji'i tsaca ngu', ti ji'i tyanu cña bi'. Jua'a nquijeloo ji'i

ngu' cha' Matías caca ñati' bi'. Li' stu'ba ti ndya'a yu bi' lo'o nu tii chaca tya'a ngu' cha' caca tya'a ngu' nu nda Ni cña ji'i cha' chcu' cha' ji'i Jesucristo nde lo yuu chalyuu.

2

Ndyalaa Xtyi'i ycu' Ndyosi

¹ Ngua tsa ta'a Pentecostés, sca ta'a ji'i ngu' judío, li' ndyu'u ti'i lcaa ñati' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo ca bi' se'i ti. ² Hora ti nguañi nde ne' ni'i su nga'a ngu' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyaca cui'i. Lcaa ngu' bi' ndyuna ngu' lo'o nguañi bi'. ³ Li' ndu'u tucua tyuu tya'a na ñi'ya slu quii' ti ña'a, ngutacui bi' lo xlya hique lcaa ngu' bi'; ⁴ jua'a ngua lo'o ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i lcaa ngu' bi'. Li' nguxana nchcu' ngu' cha'cña ji'i xa' ñati, cha' Xtyi'i ycu' Ndyosi ngua'ni lo'o ngu' cha' ngua ji'i ngu' li'.

⁵ Tyempo nu ndyaca ta'a bi' nde quichi Jerusalén ndi'i quiña'a tsa ngu' judío; ngutu'u ngu' lijya ngu' tyuu quichi loyuu tyijyu', cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi. ⁶ Li' nguxana ndyu'u ti'i ngu' bi' ca su ndañi cha' bi'. Ná ngua cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti ñi'ya nu ngua, cha' lcaa ngu' tyijyu' ndyuna ngu' cha' nchcu' nu ñati ji'i Jesucristo bi' cha'cña ji'i ycu' ca ngu' tyijyu' bi'. ⁷ Ndube tsa ti' ngu' tyijyu' bi' li', ngulacua tsa ti' ngu' bi':

—¿Ha si'i xcu' ngu' quichi su cuentya Galilea laca ngu' jua? —nacui' ngu' bi' lo'o tya'a ngu'—.

⁸ ¿Ni cha' laca ndyuna na nchcu' ngu' jua cha'cña ji'na? —nacui' ngu'—.

⁹ Quiña'a tsa quichi ndu'u

na: laca na ngu' Partia, ngu' Media, ngu' Elam, ngu' Mesopotamia, ngu' Judea, ngu' Capadocia, ngu' Ponto, ngu' loyuu su cuentya Asia, ¹⁰ ngu' Frigia, ngu' Panfilia, ngu' Egipto, ngu' Africa nu ndi'i nde loo la ji'i quichi Cirene; lo'o jua'a ngu' romano, lo'o ndi'i ngu' bi' ca nde —nacu'i ngu' bi'—. Ntsu'u nu laca sñi' ngu' judío tya'a na, lo'o jua'a ntsu'u xa' ngu' romano nu stu'ba ti ndyu'ni tlyu ji'i ycu'i Ni lo'o na. ¹¹ Lo'o jua'a ndi'i ngu' Creta, ndi'i ngu' Arabia. Pana lcaa na lo'o tya'a na ndyuna na nhcui' ngu' cha'cña ji'na, stu'ba ti ndyuna na lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i Ndyosi.

¹² Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi'. Ná jlo ti' ngu' tsiya' ti na ca ngua. Tya nhcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—¿Na laca ndyaca re? —nacu'i ngu' bi'.

¹³ Lo'o jua'a nxyí lo'o xa' la ñati ji'i ñati ji'i Jesucristo bi':

—Cu'bi tsa ngu' jua cha' nhcui' ngu' jua'a —nacu'i ngu'.

Cha' nu nhcui' Pedro lo'o ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndu Pedro lo'o nu tii chaca tya'a ñati bi', cu'i nhcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi' li':

—Ngu' cusu' cu'ma, ngu' judío —nacu'i Pedro—, lo'o lcaa cu'ma nu ndi'i nde quichi Jerusalén juani —nacu'i yu—, cua'a jyaca ma ji'i cha' nu hcui' na' lo'o ma —nacu'i yu—. ¹⁵ Cu'bi cuare, nti' ma; pana si'i na cu'bi cuare, cha' hora cua caa nde tlyu ti laca juani. ¹⁶ Ndi'ya ndyaca cha' re: na cua ngua cha' tlyu bi', ñi'ya nu nhcui' cha' nu cua nguscua jyo'o cusu' Joel nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nhcui' quityi bi':

17 Tyempo nde loo la lo'o cua tye ti chalyuu, nacui ycuu' Ndyosi,
ta na' Xtyi'i ycuu' na' cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñati
chalyuu, nacui Ni.

Li' ta sñi' mā cha' jna' lo'o ngu'.
Lo'o jua'a ña'a ngu' cuañi' cha' tlyu nu ndu'ni ycuu'
Ni,

culu'u na' cha' tlyu bi' ji'i ngu';
lo'o jua'a chcuu' xcalá ngu' cusu'.

18 Ta na' Xtyi'i ycuu' na' cha' tyanu ne' cresiya ji'i
lcaa ñati nu ndu'ni cña nu nclyo na' ji'i ngu'
bi', nacui Ni.

Li' chcuu' ñati bi' lcaa cha' nu ta na' lo'o ngu' cha'
chcuu' ngu'.

19 Cua'ni na' cha' tlyu nde cua,
lo'o jua'a cua'ni na' cha' tlyu nde lo yuu;
lye tyalú tañi li', tyaquu' quui' tonu, xcui' snii caca
nde lo yuu, nacui Ni.

20 Na' laca ycuu' nu Xu'na mā;
cua tyalaa ti tsá lo'o cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati
chalyuu.

Cua'ni na' cha' tyacu' lo xee cuichaa,
cha' nga'a ña'a caca co', ñi'ya tañi ña'a, nacui Ni.
Sca tsá tlyu tsa caca bi', liñi caca cuayá' ti' lcaa ñati
chalyuu lo'o tyalaa tsá bi'.

21 Pana cua'ni lyaá na' ji'i lcaa ñati nu ndijña cha'
clyu ti' 'na.

Jua'a nchcuu' ycuu' Ndyosi. Nguscua jyo'o Joel cha'
bi' lo quityi —nacui Pedro—.

22 'Cu'mā ngu' Israel —nacui yu—, cua'a jyaca
mā ji'i cha' nu chcuu' na' lo'o mā juani: Ngu'
Nazaret laca Jesús. Nguxtyucua ycuu' Ni ji'i yu lo'o
ngua'ni yu xcui' cña tonu ca slo mā. Ngulacua tsa

ti' mā lo'o na'a mā cña tonu bi', lo'o ngua cuayá' ti' mā cha' xcui' cña ji'i ycui' Ndyosi ngua. ²³ Cua sa'ni la cua jlo ti' ycui' Ndyosi, tya li' cua nchcui' Ni ñi'ya nu caca ji'i Jesús. Ndacha' lo Ni ji'i ngu' cha' cujuui ñati cuxi ji'i ycui' Jesús. Jua'a ngua li'; tsubi' ti ngusñi mā ji'i yu, ngujui'i ca'a mā ji'i yu lo crusi. Cua ndyujuii mā ji'i yu lo'o nda mā cña ji'i ñati cuxi bi', cha' cua ngua'ni ngu' cña cuxi bi' cuentya ji'i mā, ñi'ya nu nacui Ni cha' caca. ²⁴ Pana ná nscua cha' tyanu Jesús ne' cuaá ña'a jyo'o ti yu, bi' cha' ngua'ni ycui' Ndyosi Sti yu cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ²⁵ Cua ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o cusu' David sa'ni la nu nchcui' cuentya ji'i Jesús ndi'ya:

Xu'na, nacui yu, xcui' ndya'a nu'u lo'o na';
cacua tsa nga'a nu'u slo na', cha' caca tlyu tyiquee
na' lo'o nxyucua nu'u jna';

²⁶ bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na', jua'a tso'o tsa
nchcui' na' xqui'ya nu'u, cha' chaa tsa ti' na'.
Ti ti ndi'i tyucui ña'a na' xqui'ya cha' ndi'i nu'u
cha' ña'asii nu'u jna'.

²⁷ Ná tyanu cresiya jna' su ndi'i jyo'o, xqui'ya cha'
ná ta nu'u chacuayá' catsu' cuaña' na' jua'a
ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jna';

²⁸ cua ngulu'u nu'u tyucuii su tsa'a na' cha' tyi'i na'
ca slo nu'u.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' stu'ba ti tyi'i na'
lo'o nu'u li'.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi.

²⁹ 'Pana jlo ti' cu'mā cha' chañi cha' ngujuii
David, nu jyo'o cusu' ji'na —nacui Pedro—. Sa'ni
tsa ngujuii bi'; nguxatsi' ngu' ji'i li', lo'o jua'a tya
ntsiya cuaá ji'i jyo'o bi' juani. ³⁰ Tu'ba ji'i ycui'

Ndyosi ngua jyo'o David bi'; jlo ti' yu cha' nda Ni cha' liñi lo'o yu lo'o nchcui' Ni cha' sca ñati tya'a nati ji'i ycu' yu cala nde loo la, bi' caca nu Cristo. Caca Cristo bi' rey, ñi'ya lo'o ngua ycu' David rey. ³¹ Ngua cuayá' ti' yu tya sa'ni la cha' ntsu'u cha' tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua ngujuii, bi' cha' nchcui' yu cha' ná tyanu cresiya ji'i Cristo su ndi'i jyo'o, ná catsu' cuaña' Cristo li'. ³² Cha' liñi laca cha' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' —nacui Pedro—. Liñi nda ya cha' lo'o cu'ma, cha' cua na'a ya ji'i yu chaca quiya' cha' lu'ú yu. ³³ Li' ñaa ycu' Ndyosi yaqui'ya Ni ji'i Jesús cha' tyaa yu ca slo ycu' Ni. Juani ndi'i Jesús nde la'a tsu' cui su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi. Cua nda ycu' Ndyosi Sti yu Xtyi'i ycu' Ni ji'i Jesús, lo'o nu juani cua nda Jesús Xtyi'i ycu' Ni cha' tyalaa nde chalyuu. Lcaa cha' nu cua ndyuna ma, lcaa cha' nu cua na'a ma tsá juani, bi' laca cña nu ngua'ni ycu' Jesús. ³⁴ Ná ndyaa jyo'o David ña'a lu'ú ti ca slo ycu' Ndyosi, bi' cha' jlo ti' na cha' si'i cha' ji'i ycu' ca yu nchcui' cha' nu nguscua nu David bi' lo quityi, nu ndi'ya nchcui':

Cua nchcui' ycu' Ndyosi lo'o nu Xu'na na':

“Tyucua nu'u la'a tsu' cui jna'.

³⁵ Caca nu'u loo ji'i lcaa ñati nu laca tya'a cusuu nu'u”, nacui ycu' Ndyosi ji'i.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi —nacui Pedro—.

³⁶ 'Ntsu'u sca cha' ji'i ycu' Jesús nu nga'a cha' ca cuayá' ti' lcaa na nu laca na ngu' Israel: La cui' Jesús nu ngujui'i ca'a na ji'i lo crusi cha' cujuui na ji'i, la cui' yu bi', cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i yu cha' caca yu Xu'na na, cha' laca yu nu Cristo.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, ntyuju'u tsa ti' ngu' li'. Nchcuane ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo:

—¿Ñi'ya cua'ni ya juani? —nacui ngu' ji'i ngu' bi'.

³⁸—Tso'o si caca tyuju'u ti' ma ji'i cha' cuxi, lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma xtyanu ma ji'i li' —nacui Pedro ji'i ngu'—. Lo'o jua'a tyucuatya ngu' ji'i ma chacuayá ji'i Jesús li'. Cuityi Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ma li', jua'a ta Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i ma. ³⁹ Liñi tsa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ma lo'o nchcui' Ni cha' tyanu Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'i ma, lo'o ne' cresiya ji'i sñi' ma tyanu Xtyi'i ycu' Ni, lo'o ne' cresiya ji'i ngu' nu ndi'i tyjyu' tyanu Ni; tyanu Ni ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i.

⁴⁰ Tya quiña'a la cha' nchcui' Pedro lo'o ngu' li'. Liñi tsa ngulo yu cña ji'i ngu':

—Xtyanu ma ji'i ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi —nacui yu ji'i ngu'.

⁴¹ Lcaa ngu' nu jlya ti' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu', ndyaa ngu' bi' cha' tyucuatya ngu' ji'i ngu' bi' chacuayá ji'i Jesús. La cui' tsá bi' nguxana sna mil tya'a ñati ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo. ⁴² Ndyuna tso'o lcaa ngu' bi' cha' nu ngulu'u ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ji'i ngu'. Tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi', stu'ba ti ndi'i ngu', lu'ba ti nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi; stu'ba ti ndacu ngu', stu'ba ti ndyu'ni tlyu lcaa ngu' bi' ji'i Jesucristo.

Ndi'ya ngua'ni ñati ji'i Jesucristo clyo

⁴³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' quichi bi' ji'i cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi, cha' cua quiña'a cña tonu

ngua'ni ngu' nu ngua tsa'a jì'ì Jesucristo tya clyo chacuayá' jì'ì Ni. ⁴⁴ Lcaa ngu' stu'ba ti ndi'ì ngu' lo'o tya'a ngu' nu ntsu'u cha' jì'ì Jesucristo, nda ngu' cha' tso'o nu ntsu'u jì'ì ngu' cha' tacha ngu' jì'ì tya'a ngu'; ⁴⁵ ndyujui' ngu' lcaa na nu ntsu'u jì'ì ngu', cha' caja cñi nu tacha ngu' jì'ì tya'a ngu' nu ná ntsu'u cha' tso'o jì'ì tsiya' ti. ⁴⁶ Lcaa tsa ndyu'u ti'ì ngu' bi' ne' laa tonu jì'ì ngu' judío, jua'a stu'ba ti ndacu ngu' bi' to' tyi tya'a ngu'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi', tso'o ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu', ⁴⁷ cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' jì'ì ycui' Ndyosi. Tso'o nchcui' lcaa ñati quichi jì'ì ngu' bi', jua'a lcaa tsa quiña'a la ñati ngusñi ngu' cha' jì'ì Jesucristo; ndyu'ni lyaá Ni jì'ì ngu' bi' li'. Bi' cha' quiña'a la ñati ndyatü nu ndyu'u ti'ì lo'o taju ñati jì'ì Jesucristo bi' li'.

3

Ngua'ni ngu' jo'o jì'ì nu quicha quiya'

¹ Ngua sca tsa ndyaa Pedro lo'o Juan ne' laa tonu. Hora cua sna nde ngusij ngua, bi' hora laca nu nchcui' ngu' loyuu bi' lo'o ycui' Ndyosi. ² Nga'a sca nu quicha quiya' to' laa, ca ña'a quicha quiya' yu nu lo'o ngula yu. Lcaa tsa ndya'a lo'o tya'a nu quicha bi' jì'ì yu to' laa tonu, nu to' laa nu nda'ya tsa ña'a ndu'ni ngu' quichi jì'ì. Nga'a yu to' laa ndijña yu msta jì'ì ngu' nu lo'o lijya ngu' to' laa li'. ³ Cua na'a nu quicha bi' jì'ì Pedro lo'o jì'ì Juan, lijya ngu' cha' tsa ngu' ne' laa, ngüijña yu msta jì'ì ngu' bi' li'. ⁴ Ndyatü se'ì ti Pedro lo'o Juan cha' ña'a tso'o ngu' jì'ì nu quicha bi'. Li' ndacha' Pedro jì'ì yu:

—Ña'a nu'u xi jì'ì ya —nacui Pedro jì'ì yu.

⁵ Ndyuna tso'o yu, ngua ti' yu cha' cua ta ti ngu' mstạ ji'ị yu.

⁶ —Ná ntsu'u cñi jna' —nacuị Pedro ji'ị—, chaca lo cña ntsu'u jna' cha' cua'ni na' lo'o nu'u —nacuị—. ¡Chacuayá' ji'ị Jesucristo Nazaret ni!, tyatụ nu'u cha' tya'ạ nu'u ycu'i' ti.

⁷ Li' ngusñi Pedro ya' yu tsu' cuị cha' xatụ ji'ị yu li'. Hora ti ngua tso'o quiya' yu, lo'o yane quiya' yu ngua tso'o. ⁸ Tajua' tsa ndatụ yu bi', nguxana yu ndya'ạ yu li'; ndyatị́ yu ndyaa yu ne' laa tonu lo'o ngu' bi' li', ndya'ạ yu ndyacụa yu cha' chaa tsa ti' yu, cha' ngua tso'o quiya' yu ndya'ạ yu. Ngua'ni tlyu yu ji'ị ycu'i' Ndyosi cha' ngua'ni Ni cha' ngua tso'o quiya' yu. ⁹ Cua na'ạ lcaa ñatị ji'ị yu ne' laa, cha' tso'o ti nchca ndya'ạ yu, cha' ndyu'ni tlyu yu ji'ị ycu'i' Ndyosi. ¹⁰ Nslo ngu' ji'ị yu, cha' la cui' yu quicha quiya' nu cua nchca'ạ to' laa bi' ndijña yu mstạ ji'ị ngu' lcaa tṣa laca yu bi'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu' cha' cua ngua tso'o quiya' yu.

Cha' nu nda Pedro lo'o quiña'ạ ñatị

¹¹ Ndu Pedro lo'o Juan to' laa tonu su nacuị ngu' “Corredor ji'ị Salomón” li'. Lo'o nu qui'yu nu ngua tso'o quiya' bi' ni, ndu yu lo'o ngu'; ña'ạ ti nga'ạ yu ngusñi yu ya' ngu' bi'. Li' quiña'ạ tsa ngu' quichị ngusna lijyạ slo ngu' bi', cha' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'ạ bi' ñi'yạ nu ngua, cha' ngua tso'o quiya' yu quicha bi' li'. ¹² Cua na'ạ Pedro ji'ị ñatị cha' quiña'ạ tsa ngu' ndyalaa ngu' slo. Li' nchcui' Pedro lo'o ngu' quiña'ạ bi' ñi'yạ nu ngua ji'ị nu quicha bi':

—Cu'mạ ngu' Israel —nacuị Pedro ji'ị ngu'—, ¿ni cha' laca ndube tsa ti' mạ? —nacuị—. Na ndu ti mạ

nxña'a tsa mā jī'ī ya —nacuī— . Ndube tsa ti' mā ña'a mā na ca ndyaca jī'ī nu qui'yu re. Nacuī mā cha' nchca tsa jī'ī ya; ngua'ni ya cha' ndyaca tso'o yu re xqui'ya cha' tso'o tsa cha' nu ndu'ni ya lcaa tsā, nti' mā. Si'ī jua'a. Jesús laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o quiya' yu re. ¹³ Ycui' Ndyosi Sti na ni, la cui' Ni laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jī'na jī'ī tya sa'ni la, masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob; lcaa jyo'o cusu' jī'na ngua'ni tlyu ngu' jī'ī ycui' Ndyosi bi'. Ycui' Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' jī'ī Jesús Sñi' ycui' Ni cha' caca tlyu yu. Ntejeya' mā jī'ī nu Jesús bi' tsubi' ti, ndyaa lo'o mā jī'ī yu, ndyaa mā ngusta mā qui'ya jī'ī yu slo ngu' nu laca loo; nu lo'o ngua ti' gobernador Pilato cha' tyu'u Jesús laja ti, ná ntaja'a mā li'. ¹⁴ Xcui' cha' tso'o ngua'ni nu Jesús bi', xcui' lubii cresiya jī'ī yu, lo'o ná nda mā chacuayá' tyu'u yu laja ti li'. Ngüijña mā chacuayá' jī'ī gobernador bi', cha' tyu'u laja ti chaca nu laca preso, nu cua ndyujuii jī'ī tyuū tya'a ñati'. ¹⁵ Lo'o li' ngüijña mā chacuayá' cujuui ngu' jī'ī Jesús, masi ycui' Jesús laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye jī'ī ñati'. Li' ngua'ni ycui' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Jlo ti' ya cha' chañi laca cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', cha' cua na'a ya jī'ī yu ña'a lu'ú ti yu chaca quiya'.

¹⁶ 'Cua nslo mā jī'ī nu qui'yu re nu ngua quicha yu nquicha' —nacuī Pedro jī'ī ngu'—. Lo'o juani cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o yu re, xqui'ya cha' jlyu ti' ya jī'ī Jesús. Nchca tsa jī'ī nu Jesús bi' cua'ni cha' tyaca tso'o ñati'; taca ña'a mā cha' chañi cha' bi', cha' ngua tso'o yu re juani.

¹⁷ 'Cu'mā ngu' tya'a quichī tyi na, jlo ti' na' cha'

ná ngua tii mā tilaca ngua Jesús nu lo'o ngüijña mā chacuayá' cha' cujuui sendaru ji'í yu. Lo'o jua'a nu ngu' nu laca loo ji'í mā, ná ngua tii ngu' na laca nu ngua'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. ¹⁸ Cua laca cha' juani, la cui' cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na sa'ni la, la cui' cha' nu nguscua ngu' lo quityi ji'í ycui' Ndyosi. Quityi bi' nchcui' cha' ti'í tsa cua'ni quicha ngu' ji'í Jesucristo; jua'a cujuui ngu' ji'í Jesús, la cui' Jesús nu nda ycui' Ndyosi ji'í yaa lo yuu chalyuu. ¹⁹ Bi' cha' ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' mā ji'í lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee mā ji'í, cuati jña mā cha' clyu ti' ji'í ycui' Ndyosi cha' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ngua'ni mā. Cua'ni nu Xu'na na cha' taca ca tso'o cresiya ji'í mā chaca quiya' li'. ²⁰ Cuati culo ycui' Ndyosi cña ji'í Jesús cha' tyaa chaca quiya', la cui' Jesús nu ngusubi Ni ji'í cha' caca nu Xu'na na. ²¹ Ntsu'u cha' tyanu Jesús ca slo Ni nu juani ti; pana tiya' la, li' tyalaa sca tsā lo'o chaca quiya' cua'ni cucui ycui' Ndyosi ji'í lcaa na nu ntsu'u chalyuu, cha' li' tyaa Jesús. Jua'a laca cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na, cha' nu nguscua ngu' lo quityi cua sa'ni la. ²² Tyempo bi' ndi'ya nguscua jyo'o Moisés bi': “Ñi'ya ngulo ycui' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' ji'í Ni lo'o mā, jua'a culo nu Xu'na na cña ji'í sca nu cusu' tya'a quichi tyi na ca nde loo la. Taquiya' mā lcaa cha' nu chcui' nu cusu' bi' lo'o mā. ²³ Si ntsu'u sca ñati nu ná nti' taquiya' cha' nu ta nu cusu' bi', tye cha' ji'í ñati bi' li'; ná caca ñati bi' ñati ji'í ycui' Ndyosi.” Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

²⁴ 'La cui' jua'a nguscua lcaa jyo'o cusu' ji'na lo quityi ji'í ycui' Ndyosi sa'ni la; masi quityi nu

nguscua jyo'o Samuel, masi quityi nu nguscua lcaa jyo'o cusu' bi', nguscua ngu' cha' caa Jesucristo lo yuu chalyuu. Lo'o juani cua ngua cha' nu nchcui' ngu' bi'. ²⁵ Lcaa na laca na tya'a ñati ji'i jyo'o cusu' nu nguscua quityi ji'i ycui' Ndyosi bi'; na cua ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o cusu' ji'na bi', lo'o jua'a ngua cha' ndyanu cha' bi' cuentya ji'na juani, cha' tya'a ñati ji'i jyo'o cusu' bi' laca na. Ndi'ya nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Abraham, nu jyo'o cusu' ji'na bi': “Sca ñati tya'a nu'u nu tyi'i chalyuu nde loo la”, nacui Ni ji'i, “bi' laca nu cua'ni cho'o cresiya ji'i lcaa lo ñati chalyuu”. ²⁶ Ngua'ni ycui' Ndyosi cha' ndyu'ú nu sca ti Sñi' ycui' ca chaca quiya' lo'o ngujuii yu, jua'a ngulo Ni cña ji'i yu cha' clyo caa yu ca slo na ca nde. Cua nti' Ni cha' ca lubii cresiya ji'na, bi' cha' cua ñaa Sñi' ycui' Ni cha' xtyucua ji'na, cha' caca culotsu' na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na.

4

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i Juan

¹ Tya ndu Pedro lo'o Juan nchcui' lo'o ngu' ne' laa nu lo'o ngulaa sti jo'ó. Yaa ngu' lo'o xu'na ngu' policia nu ndi'i cua ne' laa tonu, lo'o nu ngu' saduceo yaa. ² Ñasi' tsa ngu' bi', cha' nclyu'u Pedro lo'o Juan ji'i ñati; nclyu'u ngu' cha' ñi'ya lo'o ndyu'ú Jesucristo chaca quiya' lo'o ngujuii yu, jua'a nga'a cha' tyu'ú lcaa jyo'o ñati chaca quiya' nde loo la. ³ Li' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' policia ji'i Pedro lo'o ji'i Juan, cha' su'ba ngu' ji'i ne' chcu'a sca talya, cha' ngusii tsa lo'o ngujui ngu' bi' ji'i ngu'. ⁴ Tso'o tsa ndyuna quiña'a ñati cha' ji'i ycui'

Ndyosi nu ngulu'u ngu' bi' ji'i ngu', hora ti ngusñi ngu' cha' bi'. Cua ntsu'u ca'yu mil tya'a nu qui'yu ti nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo li'.

⁵ Ca chaca tsa ndyu'u ti'i ngu' nu laca loo ji'i ngu' quichi Jerusalén, lo'o ngu' cusu' ji'i quichi, lo'o ñati nu nclu'u cha' jo'ó ji'i ngu' ne' laa. ⁶ Nga'a Anás nu ngua xu'na sti jo'ó, jua'a nga'a Caifás, lo'o Juan, lo'o Alejandro, nga'a lcaa tya'a sti jo'ó nu laca loo. ⁷ Ngulo ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i Juan ne' chcuá, ñaa lo'o ngu' ji'i ngu' bi' ca slo ngu' nu laca loo. Li' nchcuane nu ngu' cusu' bi' ji'i ngu':

—¿Ñi'ya ngua'ni ma cha' ndyaca tso'o yu quicha quiya' bi'? —nacui ngu' ji'i ngu'. —¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni ma jo'o ji'i yu?

⁸ Li' tso'o tsa nguxtyucua Xtyi'i ycuí' Ndyosi ji'i Pedro, bi' cha' ngua ji'i yu nguxacui yu cha' ji'i ngu' nu laca loo, jua'a ji'i ngu' cusu' bi':

—Cu'ma ngu' cusu' nu laca loo ji'i ya —nacui Pedro ji'i ngu', ⁹ cua nchcuane ma ji'i ya ni cha' laca nguxtyucua ya ji'i yu re nu ngua quicha quiya' —nacui—, ni cha' ngua'ni ya jo'o ji'i yu re —nacui—. ¹⁰ Cua'a jyaca ma xi lacua. Ta na' sca cha' lo'o ma, lo'o lcaa ngu' loyuu re, cha' ycuí' Jesucristo laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu quicha re. La cui' Jesús Nazaret nu ndyujui ma ji'i lo crusi, bi' laca nu cua ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ú chaca quiya' lo'o ngujui. Ycuí' Jesús bi' nda chacuayá' cha' ngua tso'o quiya' yu re, bi' cha' ndu yu ca nde tso'o ti yu juani. ¹¹ Ñi'ya laca sca cuityi ni'i nu nchcuaa sca quee tonu cha' ná tso'o nti' cuityi, masi stu'ba tsa ña'a loo, jua'a laca cu'ma cha' ná ntaja'a ma cuna ma cha' nu cua nchcui'

Jesús lo'o ma; ñi'ya laca quee bi' nu cua nchcuaa ma ji'i, jua'a laca ycui' Jesús, cha' ná ndaquiya' ma ji'i yu tsiya' ti. Pana juani loo la laca nu Jesús bi', ¹² bi' cha' nchca ji'i cua'ni lyaá ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na; ná ntsu'u xa' ñati tyucui ña'a chalyuu nu nchca la ji'i, cha' sca ti ji'i Jesús cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' cua'ni cña bi'.

¹³ Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, cuati ña'a tsa ngu' ji'i Pedro lo'o Juan:

—¿Ni cha' laca ná ntsii ngu' re nchcui' ngu' lo'o na? —nacui ngu'—. Si'i ñati tlyu laca ngu', si'i ñati nu ngua tsa'a quityi laca ngu' re.

Li' ngua tii ngu' cusu' cha' cua nguta'a ngu' lo'o Jesús. ¹⁴ Nga'aa ngujui la cha' nu chcui' ngu' cusu' lo'o ngu' bi', cha' stu'ba ti ndu ngu' lo'o yu nu ngua quicha bi'. ¹⁵ Li' ngulo ngu' cña cha' tyu'u nu ca ta'a sna ti ngu' bi' nde liya', cha' cuaana ti chcui' ngu' cusu' lo'o tya'a ti ngu':

¹⁶ —¿Ñi'ya cua'ni na lo'o ngu' jua? —nacui ngu' cusu'—. Cua ngua'ni ngu' sca cha' tlyu, lo'o jlo ti' lcaa ngu' quichi Jerusalén re cha' bi' —nacui ngu'—. Ná taca ñacui na cha' cha' cuiñi laca bi' —nacui ngu'—. ¹⁷ Pana ná tso'o si cuna xa' la ñati cha' ji'i Jesús; bi' cha' tso'o si xcutsii na ji'i ngu' jua, cha' ná culu'u ngu' ji'i xa' ñati tilaca laca Jesucristo.

¹⁸ Li' ngusi'ya ngu' cusu' ji'i ngu' bi', cha' tyaa ngu' nde ni'i chaca quiya'. Ngulo ngu' cusu' cña ji'i ngu' bi' li':

—Nga'aa chcui' ma tsiya' ti cha' ji'i Jesucristo lo'o xa' ñati —nacui ngu' cusu' ji'i ngu'.

¹⁹ Nguxacui Pedro lo'o Juan cha' ji'i nu ngu' cusu' bi' li':

—Ná cube tsa ti' cu'ma, ngu' cusu' —nacui ngu' ji'i ngu' bi'—. ¿Ha ntsu'u cha' cua'ni ya cña nu culo cu'ma ji'i ya? ¿Ha ná tso'o la nti' cu'ma cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ya? ²⁰ Tso'o la nti' ya cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ya; bi' cha' ná tye chca cha' chcu' ya lo'o ñati, lcaa cha' nu cua na'a ya ji'i Jesús, lo'o lcaa cha' nu cua ndyuna ya, cha' nu nchcu' yu lo'o ya.

²¹ Ngua ti' ngu' cusu' xcutsii ngu' ji'i Pedro lo'o Juan, bi' cha' chaca quiya' lye la nchcu' ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. Lo'o li' nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti; ná ngua ji'i ngu' nu laca loo xcube' ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i Juan, cha' ndyutsii ngu' cusu' bi' ji'i ngu' quichí, cha' nu ngu' quichí ni, lye tsa ndya xlya'be ngu' ji'i ycu' Ndyosi cha' ngua tso'o yu quicha quiya' bi'. ²² Cua nteje tacui tu'ba yija ntsu'u nu quicha bi' lo'o ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o yu.

Ca ta'a ñati ji'i Jesucristo nchcu' lo'o ycu' Ndyosi

²³ Nu lo'o nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti, li' hora ti ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca slo nu ngu' tya'a ndya'a ngu'. Nda Pedro lo'o Juan cha' lo'o lcaa tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu nchcu' sti jo'ó, lcaa ña'a cha' nu nda ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. ²⁴ Lo'o cua ndyuna tya'a ngu' cha' bi', stu'ba ti nchcu' lcaa ngu' lo'o ycu' Ndyosi li':

—Ndyosi Sti ya —nacui ngu'—, nu'u laca nu Xu'na ya, nu'u laca nu laca loo la —nacui ngu'—. Cua ngüiñá nu'u laca chalyuu, lo'o lcaa nde cua, lo'o lcaa tyujo'o; cua ngüiñá nu'u laca na nu ntsu'u chalyuu —nacui ngu'—. ²⁵ Nda nu'u Xtyi'i ycu' nu'u ji'i David jyo'o cusu' ji'i ya, nu lo'o nguscua

yu cha' cuentya jinu'u lo quityi. Ndi'ya nscua cha' lo quityi bi':

¿Ni cha' laca tyaala tsa ngu' xa' loyuu?

Nclyacua tsa ti' ngu' bi', cha' cua'ni cuxi ngu'; pana ná nchca ji'i ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

²⁶ Cua ndyu'u ti'i lcaa nu laca xu'na chalyuu re lo'o nu laca loo ji'i lcaa quichi,

cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o ycuí' Ndyosi nu Xu'na na, jua'a lo'o Cristo nu ngusubi ycuí' Ndyosi ji'i.

²⁷⁻²⁸ Ñi'ya nu cua nchcui' quityi jinu'u nu nguscua jyo'o David sa'ni la bi' —nacui' ngu' ji'i ycuí' Ndyosi Sti na—, jua'a cua ndyu'u ti'i ngu' nu laca loo ji'i quichi re cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Jesús Sñi' ycuí' nu'u, masi xcui' lubii tsiya' ti cresiya ji'i nu Jesús bi'; la cui' yu laca nu ngusubi nu'u ji'i —nacui' ngu'—. Ndyu'u ti'i Herodes lo'o Poncio Pilato, lo'o ngu' xa' loyuu, lo'o ngu' tya'a ya nde loyuu re. Li' ngua'ni ngu' lcaa cña nu nda nu'u chacuayá' ji'i ngu' bi' cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu nda nu'u cha' lo'o ngu' sa'ni, la cui' jua'a ngua cha' yija re —nacui' ngu' ji'i ycuí' Ndyosi—. ²⁹ Xu'na ya, ña'a nu'u ca nde juani cha' tyaala tsa ngu' ña'a ngu' ji'i ya. Nti' ya cua'ni ya cña nu ngulo nu'u ji'i ya, bi' cha' xtyucua nu'u ji'i ya juani cha' caja juersa ji'i ya, cha' ná cutsii ya nu lo'o ta ya cha' jinu'u lo'o ñati re —nacui' ngu'—. ³⁰ Ta nu'u chacuayá' cha' tyaca tso'o ngu' quicha; cua'ni Jesús Sñi' nu'u nu xcui' lubii cresiya ji'i quiña'a tsa cña tonu, cha' jua'a cube tsa ti' ngu' jinu'u. Tsa lo cua ti cha' chcui' ya juani.

³¹ Lo'o cua ndye cha' nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi, li' ngüiña ni'i su nga'a ngu' bi'. La cui'

hora jlo ti' ngu' cha' chañi cha' ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'í lcaa ngu' bi' li', bi' cha' nga'aa ndyutsii ngu' lo'o nda ngu' cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o xa' ñati.

Lcaa na nu ntsu'u ji'í ngu' ngusa'be ngu' ji'í lo'o lcaa tya'a ngu'

³² Se'í ti ndi'í lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'í Jesucristo, stu'ba tsa ndu'ni lcaa ngu' bi' lo'o tya'a ngu', sca ti cha' ntsu'u tyiquee lcaa ngu'. Nda ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'í ngu' cha' xtyucua ji'í lcaa ngu' lo'o tya'a ngu'. ³³ Lo'o nu ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesucristo tya clyo ni, tlyu tsa tyiquee ngu' nchcui' ngu' lo'o xa' ñati cha' cua na'a ycuí' ca ngu' ji'í Jesús nu Xu'na na lo'o cua ndyu'ú yu chaca quiya', nu lo'o ngujui yu. Lo'o jua'a nguxtyucua ycuí' Ni ji'í lcaa ngu' bi', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o lcaa ñati. ³⁴ Tso'o tsa tyiquee lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'í lo'o Jesucristo, bi' cha' ni sca tya'a ngu' nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'í ngu', cha' lcaa ngu' nu ntsu'u ni'í ji'í, lcaa nu ntsu'u xi yuu ji'í, ndyujui' ngu' na bi', cha' caja ñi'ya tyiji yu'ú ji'í ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Nda ngu' cñi bi' ji'í ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesucristo tya clyo cha' tacha ngu' cha' bi' ji'í tya'a ngu' li'. Ngu' bi' jlo ti' si ntsu'u na nu lyiji ji'í xa' tya'a ngu'. ³⁶ La cui' jua'a ngua'ni sca ngu' Chipre nu naa José. Ngu' Leví laca yu; ñi'ya ndu'ni xirta cña ne' laa, jua'a ndu'ni ngu' Leví bi' cña. Xa' xtañi ngusta nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ji'í nu José bi'; Bernabé ngua xtañi yu li', cha' tso'o tsa nxaala' yu tyiquee tya'a ñati. ³⁷ Ntsu'u xi yuu ji'í yu bi'. Lo'o cua ndyujui' yu yuu bi' ji'í xa' ñati, li' ñaa nu Bernabé bi', nda yu

lcaa cñi caya' lo yuu bi' jì'ì ngu' nu ngua tsa'a jì'ì Jesucristo tya clyo.

5

Ñilo'o Ananías lo'o Safira jì'ì ycuì' Ndyosi

¹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca yu nu naa Ananías, lo'o clyo'o yu naa Safira. Ndyujui' ngu' xi yuu jì'ì ngu' jì'ì xa' ñati. ² Li' ndyaa nu qui'yu bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jì'ì Jesucristo tya clyo; pana tsa cla'be ti cñi nda yu jì'ì ngu', cha' cuaana ti nguxco'o yu nu chaca tya cla'be cñi bi' toni'ì jì'ì yu. Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' clyo'o yu lcaa ña'a nu ngua'ni yu bi'. ³ Nhcui' Pedro lo'o yu li':

—Ananías —nacuì—, ¿na laca ngua hi? ¿Ni cha' laca nda nu'u chacuayá' jì'ì nu xña'a nu naa Satanás cha' caca loo ne' cresiya jinu'u? Bi' laca nu ngua'ni cha' nguñilo'o nu'u jì'ì Xtyi'i ycuì' Ndyosi —nacuì Pedro jì'ì yu bi'—. Nacuì nu'u cha' nde laca lcaa cñi nu ngujui jinu'u lo yuu bi', lo'o si'i lcaa cñi laca re. ⁴ Yuu jinu'u laca bi' nquicha', lo'o jua'a cua ntsu'u chacuayá' jinu'u cua'ni na laca nu nti' nu'u cua'ni lo'o cñi bi'. ¿Ni cha' laca nguñilo'o nu'u jì'ì ya lacua? Ná liñi cha' nu ngua'ni nu'u, cha' nu cua nacui nu'u cha' lcaa cñi bi' laca re, lo'o si'i jua'a laca bi'. Si'i lo'o ñati ti nda nu'u cha' cuiñi bi', lo'o ycuì' Ndyosi cua nda nu'u cha' cuiñi bi' —nacuì Pedro jì'ì nu qui'yu bi'.

⁵ Lo'o ndyuna Ananías cha' bi', li' nclýú yu lo yuu. Na nclýú ti yu, ngujuii yu li'. Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ndi'ì cacua ti li'. ⁶ Yala ti lijya xi ngu' cuañi', ngüixii ngu' late' chu' jyo'o bi', ngulo ngu' jì'ì nde liya'. Li' ndyaa lo'o ngu' jì'ì, ndyaa cha' tyatsi'.

⁷ Cua nteje tacui sna hora lo'o ñaa clyo'o jyo'o bi' li', pana ná jlo ti' ma' na laca ngua ji'i jyo'o bi'. ⁸ Li' nchcui' Pedro lo'o nu cuna'a bi':

—Cacha' nu'u jna' —nacui ji'i—, ¿ha tsa lo cua ti cñi nda ngu' ji'i ma' cha' ndyujui' ma' yuu bi' ji'i ngu'?

—Chañi —nacui nu cuna'a bi'—, la cui' tsa lo cua ti cñi nda ngu' ji'i ya.

⁹ —¿Ni cha' laca ngua'ni ma' jua'a? —nacui Pedro li'—. Tyucuaa ma', cua ngua'ni stu'ba ma' cha' lo'o tya'a ma' cha' cua'ni cuayá' ma' ji'i Xtyi'i ycui' Ndyosi, si jlo ti' Ni, si ná jlo ti' Ni cha' cuiñi ma' —nacui—. Cua'a jyaca xi ñi'ya ndañi quiya' ngu' cuañi' nu lijya ndyaa nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o clyo'o nu'u. La cui' jua'a tsa lo'o ngu' jinu'u juani.

¹⁰ Hora ti nclyú nu cuna'a bi' lo yuu; slo ti Pedro nclyú, ngujui ca li'. Li' ñaa ngu' cuañi' na'a ngu' cha' lo'o nu cuna'a bi' ngujui. Hora ti ndy'ya ngu' ji'i jyo'o ma', ndyaa lo'o ngu' ji'i, ndyaa cha' tyatsi' sii' ti cuaá su nguatsi' jyo'o clyo'o; ca bi' nguxatsi' ngu' ji'i. ¹¹ Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo cha' jua'a ngua ji'i jyo'o Ananías lo'o clyo'o yu, lo'o jua'a ndyutsii tsa lcaa ñati nu ndyuna cha' bi'.

Ngua'ni ngu' tyuu tya'a cha' tlyu chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi

¹² Quiña'a tsa chacuayá' nda ycui' Ndyosi ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, bi' cha' ngua'ni ngu' quiña'a tsa cha' tlyu ca su ndi'i ngu' quichi. Ngulacua tsa ti' ngu' quichi xqui'ya cña tlyu bi'. Lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo ni, ndyu'u ti'i ngu' ca su nacui ngu': “Corredor ji'i

Salomón”, cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' bi'; ca to' laa tonu laca corredor bi'. ¹³ Xa' la ngu' quich̄i ni, ndyuts̄ij tsa ngu'; ná ndya'a ngu' slo ngu' bi', masi tso'o tsa nchcui' ngu' j̄i' lcaa ñati nu ntsu'u cha' j̄i' lo'o Jesucristo. ¹⁴ Li' ndyuna tyuu tya'a ñati cha' j̄i' ycui' Jesucristo nu Xu'na na, jlya ti' ngu' cha' bi' li'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' bi', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu, ngusñi ngu' cha' j̄i' ycui' nu Xu'na na. ¹⁵ Li' ndyaa ngu' quich̄i bi', ndyaa qui'ya ngu' j̄i' ngu' quicha nu ntsiya slo ngu'. Li' ngusta ngu' j̄i' ngu' quicha bi' lo jaa', masi lo qui'ña, cha' tsaa lo'o ngu' j̄i' ngu' quicha bi' ca to' calle su tyeje tacui Pedro. Ngua ti' ngu' masi cua'a ti tyacala' nu nda Pedro loo ngu' quicha bi', nu lo'o nteje tacui yu. Tyaca tso'o nu quicha bi' li'. ¹⁶ Nguañi cha' bi' lcaa quich̄i cacua ti, lcaa su ndi' ñati quicha; bi' cha' ñaa lo'o ngu' j̄i' lcaa ngu' quicha nu ntsu'u slo ngu', lo'o j̄i' ngu' nu cua ngusñi cui' cuxi j̄i'. Ñaa lo'o ngu' j̄i' ngu' quicha bi' nde quich̄i Jerusalén slo Pedro, lo'o jua'a ngua tso'o lcaa nu ngu' quicha bi' li'.

Nchcube' ngu' j̄i' Pedro lo'o Juan

¹⁷ Ñasi' tsa xu'na sti jo'ó ña'a j̄i' ngu' nu ngua tsa'a j̄i' Jesús tya clyo, xqui'ya cha' quiña'a tsa cña tlyu ndyu'ni ngu' cuentya j̄i' Jesús. Lo'o jua'a ngu' saduceo nu tya'a ndya'a sti jo'ó ni, ti'í ti' ngu' ña'a ngu' j̄i' ngu' bi'. ¹⁸ Bi' cha' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' j̄i' ca ta'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' tsaa lo'o ngu' j̄i' ngu' bi' ne' chcuā. ¹⁹ Nu lo'o ngua talya, li' ndyalaa sca xca j̄i' ycui' Ndyosi, ngusaala toni' su ntsu'u ngu' ne' chcuā cha' tyu'u ngu' nde

liya'. Lo'o cua ngutu'u ngu' nde liya', li' nchcui' xca bi' lo'o ngu':

²⁰ —Yaa clya mā —nacui—, yaa mā ne' laa tonu jua cha' culu'u mā cha' ji'i Jesús ji'i tya'a ñati mā —nacui—. Ta mā cha' lo'o ngu' ñi'ya caca cucui cresiya ji'i ngu' xqui'ya Jesucristo.

²¹ Ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' xca bi' lo'o ngu'; bi' cha' lo'o nguxee, li' ndyatī ngu' bi' ndyaa ngu' ne' laa tonu cha' culu'u ngu' cha' bi' ji'i ñati nu ndi'i ca bi'.

Li' ndyaa xu'na sti jo'ó lo'o ngu' tya'a ndya'a yu, ngulo yu cña cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' cusu', lcaa nu laca loo ji'i ngu' Israel. Cuati ngulo yu cña cha' tsaangu', tsaaculo ngu' ji'i ngu' nu ntsu'u ne' chcuā bi', cha' tyaa ngu' bi' slo yu. ²² Ndyaa ngu' li'; pana nu lo'o ndyalaa ngu' toni'i chcuā, nga'aa tucui ntsu'u ne' chcuā bi'. Hora ti nguxtyuū ngu' ñaa ngu' slo nu ngu' cusu' bi'.

²³ —Ndyalaa ya toni'i chcuā —nacui ngu' ji'i ngu' nu laca loo bi'—. Nga'a ya' toni'i chcuā bi', lo'o ña'a ti tya ndi'i ngu' cuā —nacui—. Pana nu lo'o ngusaala ya toni'i chcuā, nga'aa tucui ndi'i ne' chcuā na'a ya li'.

²⁴ Ngulacua tsa ti' sti jo'ó lo'o nu laca loo ji'i ngu' policía nu nga'a cuā, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nga'aa ntsu'u preso bi'. ²⁵ Li' ndyalaa sca ñati slo ngu':

—¿Ha ná jlo ti' mā mala ndi'i ngu' nu ngusu'ba mā ji'i ne' chcuā la caa? —nacui yu ji'i nu ngu' cusu' bi'—. Cua ndi'i ngu' bi' ne' laa tonu nclyu'u ngu' ji'i ñati ca bi'.

²⁶ Hora ti ndu'u nu laca loo ji'i ngu' nu nga'a cuā bi', ndyaa ndyiqui'ya ji'i preso bi'. Lo'o nu ngu'

policía nu nga'a cua ni, ndyaa ngu' lo'o. Ná ngulo policía juersa ji'i ngu' lo'o ngusñi ngu' bi' ji'i ngu', cha' ntsii policía ji'i ngu' quichi, ñi'ya si cu ngu' quee ji'i ycui' policía. ²⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i ngu' bi' slo ngu' cusu' cha' ca cuayá' ji'i ngu' bi'. Li' nguxana sti jo'ó nu laca loo bi' nchcui' lo'o ngu':

²⁸ —Cua ngulo ya cña ji'i ma —nacui sti jo'ó ji'i ngu' preso—, cha' ná culu'u ma cha' ji'i jyo'o Jesús bi' ji'i ñati —nacui—. ¿Na laca ngua ji'i ma juani? ¿Ni cha' laca ná nduna ma? —nacui—. Nclyu'u ma cha' bi' ji'i lcaa ngu' quichi Jerusalén re, lo'o jua'a nti' ma sta ma qui'ya ji'i ya cha' ndyujuii ya ji'i Jesús.

²⁹ Nguxacui Pedro cha' ji'i sti jo'ó bi' li', cuentya ji'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo nchcui' yu:

—Ntsu'u cha' taquiya' ya ji'i cña nu ngulo ycui' Ndyosi ji'i ya, masi xa' cña culo ñati chalyuu ji'i ya —nacui Pedro ji'i ngu'—. ³⁰ Cua ndyujuii ma ji'i Jesús, ngujui'i ca'a ma ji'i lo crusi. Lo'o juani ni, ycui' Ndyosi nu ngua ycui' Ndyosi ji'i lcaa jyo'o cusu' ji'na, bi' laca Ni nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ³¹ Nchca ji'i Jesús bi' cuityi yu cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu. Ycui' Jesús laca nu Xu'na na, bi' cha' la'a tsu' cui' ca su ntucua Ni nda ycui' Ndyosi su tyi'i Jesús. Ngua'ni Ni jua'a cha' caya ñi'ya caca tyuju'u ti' na nu laca na ngu' Israel ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, lo'o jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na li'. ³² Cha' liñi nchcui' ya lo'o ma cha' cua na'a ya ji'i ycui' Jesús bi'. Cua nda ycui' Ndyosi Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni ji'i ngu'. Lo'o jua'a Xtyi'i

ycui' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' taca ca jlo ti' ya cha' chañi laca cha' ji'i Jesucristo nu nclyu'u ya ji'i lcaa ñati.

³³ Lye tsa ngunasi' ngu' cusu' li', lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'; nti' tsa ngu' cujuui ngu' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo bi' li'. ³⁴ Pana hora ti ndatu sca nu cusu' slo ngu' li'. Gamaliel naa nu cusu' bi'. Ngu' fariseo laca nu Gamaliel bi', nu tso'o tsa nclyu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i tya'a quichi tyi yu. Nclyu'u yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndiya tsa ti' lcaa ñati ña'a ngu' ji'i nu cusu' bi'. Juani nchcui' yu lo'o ngu' cha' tso'o la si tsa nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo bi' nde liya' sca hora ti. ³⁵ Lo'o li' nchcui' nu Gamaliel bi' lo'o lcaa ngu' cusu' bi':

—Cu'ma, laca ma loo ji'i ngu' Israel —nacui yu ji'i ngu'—, tso'o la si cui'ya na cuentya ñi'ya cña nu cua'ni na lo'o ngu' nu ndu nde liya' bi' —nacui—.

³⁶ Ntsu'u ti' na cha' tya tsubi' la ngulaa sca nu qui'yu nu tyaala tsa, nu naa Teudas; nguti'i yu xi loyuu re. Jlya tsa ti' ngu' cha' nu nchcui' yu bi', cha' nacui yu cha' ñati tlyu ngua yu. Li' ndya'a jacua siyento tya'a ñati lo'o yu; pana nu lo'o ndyujui ñati ji'i yu, li' ngusna lyiji nu ñati tya'a ndya'a yu li'. Ndye cha' ji'i yu jua'a ti li'. ³⁷ Chaca quiya' ndyalaa sca ngu' Galilea tyempo lo'o nguscua ngu' nu laca cña xtañi ngu' quichi, jyo'o Judas ngua bi'. Ngusi'yana jyo'o Judas bi' ji'i tyuu tya'a ñati cha' tyu'u lca'a ngu' ji'i yu, cha' xuu tya'a ngu' lo'o ngu' sendaru. Lo'o li' ñi'ya nu ngua ji'i Teudas bi', jua'a ngua lo'o Judas bi', cha' ndyujui ñati ji'i yu. Ndye cha' ji'i yu jua'a ti li', ngusna lcaa ngu' tya'a ndya'a

yu. ³⁸ Bi' cha' juani, tso'o la si ná sca na cua'ni na lo'o ngu' nu ndu nde liya' bi'; tso'o la si nga'aa cala' na ji'i ngu' bi'. Si ñati ti ngulo cña ji'i ngu' bi', tye cha' ji'i ngu' jua'a ti li'; ³⁹ si chañi cha' ycuí Ndyosi laca nu ngulo Ni cña ji'i ngu' bi', cu'ma ná nchca ji'i ma cua'ni tye ma cha' ji'i ngu' bi' li'. Na nxuu tya'a ma lo'o ycuí Ndyosi laca si cua'a ma ji'i ñati ji'i Ni.

⁴⁰ Ndyuna ngu' cusu' cha' nu nhcui' nu cusu' bi' lo'o ngu'. Li' ngusi'ya ngu' ji'i ngu' nu ndu nde liya' bi' cha' tyaa ngu' nde ni'i chaca quiya'. Ngulo ngu' cña ji'i xca cha' quiji'i ji'i preso bi'. Li' liñi tsa ngulo ngu' cusu' bi' cña ji'i preso bi', cha' nga'aa chcuí ngu' cha' ji'i Jesucristo lo'o xa' ñati. Lo'o cua ndye cha', li' ndyaa laja ti ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo. ⁴¹ Ndu'u ngu', chaa tsa ti' ngu' li', masi cua nhcube' ngu' nu laca loo bi' ji'i ngu' xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús. ⁴² Lcaa tsa nclyu'u ngu' ji'i ñati ne' laa tonu, lo'o jua'a nde to' tyi ñati; xcuí nclyu'u ngu' cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu', cha' Jesús laca ycuí nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ntajatya tsa ngu' ji'i tya tsubi' la.

6

Nda ngu' cña ji'i nu cati tya'a ñati

¹ Tyempo bi' ngua quiña'a la ngu' tya'a ngu' judío nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo, pana ná stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' nu nhcui' cha' griego lo'o ngu' nu nhcui' cha'cña ji'i ngu' judío:

—Ná stu'ba ndacha ngu' na cacu nu cuna'a ti'i —nacui' ngu' nu nhcui' cha' griego—. Ná tso'o ndu'ni ngu', cha' nda ngu' ji'i nu cuna'a ti'i nu nhcui' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a ná nda

ngu' ji'i nu cuna'a ti'i tya'a ya nu nchcui' cha' griego —nacui' ngu'.

² Bi' cha' nguane nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ji'i ngu' cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' nu laca ñati' ji'i Jesucristo, cha' chcui' ngu' lo'o ñati' bi':

—Ntsu'u cña ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i lcaa ñati' —nacui' ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi'—, bi' cha' ná tso'o si xcui' ndya'a tyiquee ya ji'i na cacu ngu' re —nacui' ngu' bi'—. ³ Cu'ma ngu' tya'a na, tso'o la si subi ma tya chcati tya'a ngu' tya'a ma nu caca cña bi', cha' stu'ba ti xtyucua ngu' ji'i lcaa ngu' ti'i tya'a na. Nga'a cha' caca ngu' bi' ñati' nu tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i, ñati' nu nclyacua tso'o ti', ñati' nu ntsu'u Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i cha' ta la juersa ji'i, cha' taca cña'asii tso'o ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'na. Tso'o si jua'a laca ñati' nu cua'a lo ma cña ji'i cha' caca ngu' cña bi'. ⁴ Li' caja la xi tyempo cha' chcui' ya lo'o ycui' Ndyosi, cha' culu'u ya cha' ji'i Jesucristo ji'i xa' ñati'.

⁵ —Tso'o lacua —nacui' lcaa ngu'—, jua'a cua'ni ya.

Li' ngusubi ngu' ji'i Esteban, sca yu nu jlya tsa ti' ji'i Jesucristo; chañi cha' ntsu'u Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i yu bi'. Lo'o jua'a ngusubi ngu' ji'i Felipe, lo'o ji'i Prócoro, lo'o ji'i Nicanor, lo'o ji'i Timón, lo'o ji'i Parmenas, lo'o ji'i Nicolás nu ngu' quichi Antioquía. Ñi'ya nu jlya ti' ngu' judío, jua'a jlya ti' Nicolás nu ngua tya clyo la. ⁶ Li' ndyaa lo'o lcaa ñati' nu ndi'i bi' ji'i nu cati tya'a ngu' bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo. Lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ni, nchcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi cha' ji'i nu cati tya'a ngu' bi'. Cuati ngusta ya' ngu' hique nu cati tya'a

ngu' bi' chacuayá' ji' ycuí Ndyosi, cha' tyanu ngu' lo cña bi'.

⁷ Lcaa tsá nda ngu' cha' ji' ycuí Ndyosi lo'o quiña'a la ñatí nu ntaja'a cua'a jyaca ji' cha' bi'. Jua'a ngua quiña'a la ngu' nu ndyaca tsa'a cha' ji' Jesucristo nde quichí Jerusalén, lo'o jua'a ngua tyuu tya'a sti jo'ó ji' ngu' judío nu ngusñi cha' ji' Jesucristo li'.

Ngusñi ngu' ji' Esteban

⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Esteban bi' xqui'ya Xtyi'i ycuí Ndyosi. Cua nda ycuí Ndyosi chacuayá' cha' ngua'ni yu tyuu tya'a cña tonu cha' cube tsa ti' xa' ñatí. ⁹ Pana ntsu'u ñatí nu lijya ngutu'u nde xa' loyuu nu naa Cirene, lo'o ngu' quichí Alejandría, lo'o ngu' Cilicia, lo'o ngu' Asia; ca ta'a ngu' ndya'a ngu' ne' laa ji' ngu' libertades, su ndyu'u ti' ngu' nu ngua preso ji' ngu' tsubi' la. Li' nguxana ngu' bi' nxuu tya'a tsa ngu' lo'o Esteban. ¹⁰ Ná ngua ji' ngu' cua'ni ngu' ngana ji' Esteban, cha' cua nda Xtyi'i ycuí Ndyosi juersa ji' yu cha' caja ñi'ya xtyacui yu cha' lo'o ngu' bi'. ¹¹ Li' nguane ngu' bi' ji' xa' ñatí cha' ta ngu' xi cha' cuiñi lo'o ngu' quichí. Nacui ngu' cuiñi bi' cha' cua ndyuna ngu' cha' suba' nu nchcui' Esteban ji' ycuí Ndyosi; lo'o jua'a ji' jyo'o Moisés nchcui' yu cha' cuxi, nacui ngu' cuiñi bi'. ¹² Nda ngu' cuiñi bi' cha' bi' lo'o lcaa ngu' quichí, masi lo'o ngu' cusu', masi lo'o ngu' nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o ngu', ngunasí' tsa ngu' ji' Esteban li'. Ngusñi ngu' ji' yu, ndyaa lo'o ngu' ji' yu slo ngu' nu laca loo cha'

caca cuayá' ji'í yu lo'o ngu'. ¹³ Lo'o jua'a ndacua nga'a ngu' nu nchcui' cha' cuiñi bi':

—Lcaa tsá chiya'a nchcui' nu qui'yu re —nacui' ngu' cuiñi bi'—. Nchcui' ca'a yu ji'í laa tonu re, lo'o jua'a nchcui' ca'a yu ji'í quityi nu nscua cña lo, la cui' cña nu ngulo ycui' Ndyosi ji'na —nacui'. ¹⁴ Cua ndyuna ya lo'o nchcui' yu re cha' cua'ni ñu'u Jesús ji'í laa tonu re, la cui' Jesús Nazaret ni. Lo'o jua'a xa' la cha' ngulu'u yu ji'í ñati, nu ná stu'ba lo'o cha' nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la; pana cua nguscua liñi jyo'o Moisés lcaa ña'a cña ji'í ycui' Ndyosi nu nga'a cha' cua'ni na —nacui' nu ngu' cuiñi bi' ji'í ngu'.

¹⁵ Ña'a tsa ngu' cusu' nu laca loo bi' ji'í Esteban li', cha' ñi'ya ña'a loo xca ji'í ycui' Ndyosi, jua'a ña'a loo Esteban, cha' laca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya ji'í.

7

Cha' nu nchcui' Esteban lo'o ngu' nu laca loo

¹ Li' nchcuane xu'na sti jo'ó ji'í Esteban:

—¿Ha cha' liñi laca cha' nu nchcui' ngu' re? —nacui'.

² Nguxacui' Esteban cha' ji'í li':

—Cu'ma ngu' cusu', cu'ma ngu' tya'a quichi tyi na —nacui' yu—, cui'ya ma cha' clyu ti' 'na, chcui' na' xi lo'o ma —nacui' yu—. Tlyu tsa cha' ntsu'u ji'í ycui' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'í Ni. Cua sa'ni ngulu'u loo Ni ji'í jyo'o cusu' ji'na nu ngua naa Abraham. Tya ndi'í jyo'o cusu' bi' nde quichi tyi yu, nde loyuu su cuentya Mesopotamia, cha' bilya tyalaa yu ca quichi Harán nu ngua li'. ³ “Xtyanu

nu'u jii' loyuu quichi' tyi nu'u, tyu'utsu' nu'u jii' ngu' tya'a nu'u", naci' ycu' Ndyosi jii' Abraham bi' li'. "Tsa nu'u ca chaca chalyuu ca su culu'u na' jinu'u cha' tyi' nu'u", naci' Ni. ⁴ Bi' cha' ngutu'u Abraham loyuu jii' ngu' Caldea, ndyaa yu quichi' Harán, ndyanu yu ca quichi' bi' tyuu yija. Nu lo'o ngujui sti Abraham, li' ngulo ycu' Ndyosi cña jii' yu cha' tsa yu tyijyu' la ña'a cuayá' nu ndyalaa yu loyuu re su ndi' na juani. ⁵ Pana ná nda ycu' Ndyosi chacuayá' caja yuu jii' yu tsiya' ti, lo'o jua'a ni sca sñi' Abraham ná ntsu'u tyempo bi'. Li' nchcui' ycu' Ndyosi lo'o yu: "Ta na' yuu re jinu'u, jua'a jii' sñi' nu'u ca tiya' la, nu lo'o cua ntsu'u nu sube jinu'u", naci' ycu' Ndyosi jii' yu. ⁶ Lo'o li' nda ycu' Ndyosi cha' lo'o Abraham chaca quiya': "Tsa sñi' ste' nu'u nde ca chaca chalyuu", naci' Ni. "Li' tyanu ñati' jinu'u tyijyu' chaca tyajacua siyento yija, su xcube' ngu' ca tyi jii' ñati' jinu'u", naci' Ni. "Ntsu'u cha' cua'ni ngu' cña jii' ngu' ca tyi bi' laja ti, ná lo'o caya'. ⁷ Li' xcube' na' jii' ngu' bi' xqui'ya cha' ti' tsa xcube' ngu' jii' ñati' jinu'u. Tyu'u ñati' jinu'u loyuu bi' li', tyaa ngu' ca nde chaca quiya', cua'ni tlyu ngu' bi' jna' li'." ⁸ Ngüñi cha' jii' ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham li'; bi' cha' ngulo Ni cña jii' yu cha' xi'yu ngu' qui' lcaa nu qui'yu sñi' yu, cha' jua'a tyi' u ti' sñi' yu cha' cua ngüñi cha' jii' ycu' Ndyosi lo'o sti ngu'. Jua'a ngua cha', ngusi'yu jyo'o Abraham qui' sñi' nu ntsu'u cua snu' ti tsa ngula; la cui' Isaac ngua naa sñi' yu. Nu lo'o cua ngusu' jyo'o Isaac bi', li' ngula sñi' yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni yu, cha' ngusi'yu qui' sñi' yu. Jacob ngua naa sñi' yu, lo'o li' tii tyucuaa tya'a sñi' ngula jii' jyo'o Jacob bi'; jyo'o cusu' jii' lcaa na

laca ngu' bi'.

⁹ 'Tsaca sñi' Jacob ngua naa José. Ngua sca tsã ngua ñasi' tsa tya'a yu ji'i nu José bi', bi' cha' ndyujui' ngu' ji'i yu ji'i xa' ñati. Ngüi'ya ngu' ji'i nu José bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca loyuu su cuentya Egipto. Pana ná ngulaya' ycui' Ndyosi ji'i José, ¹⁰ ngua'ni Ni cha' nga'aa ngua'ni cuxi ngu' lo'o yu li'. Tyempo bi' ntsu'u rey ji'i ngu' Egipto nu ngua naa Faraón, lo'o li' ngua'ni ycui' Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' Faraón cha' ngu' tii ngua nu José bi'. Bi' cha' ndiya ti' rey Faraón ji'i yu, nda rey cña ji'i yu, cha' ngua nu José bi' loo ji'i lcaa ngu' Egipto, lo'o jua'a ji'i lcaa msu nu ntsu'u toni'i ji'i rey Faraón bi'.

¹¹ 'Lo'o li' ndyalaa sca jbi'ña loyuu Egipto, lo'o jua'a ca loyuu su cuentya Canaán. Ti'i tsa ña'a ndyanu ngu', nga'aa ngujui na cacu jyo'o cusu' ji'na. ¹² Li' ngujui cha' ji'i Jacob cha' tya ntsu'u na cacu ngu' ca loyuu Egipto, bi' cha' ngulo yu cña ji'i sñi' yu cha' tsa squi'ya ngu' nscua' cha' cacu ngu' lo'o tya'a ngu', la cui' sñi' yu bi' laca jyo'o cusu' ji'na. Li' ndyaa ngu' bi' sca quiya'. ¹³ Lo'o ndyaa ngu' nu nchca tyucuaa quiya', li' ngua cha' ndyuloo ngu' ji'i jyo'o José, cha' la cui' tya'a ngu' laca yu. Ngua cuayá' ti' rey Faraón tilaca laca sti José, tilaca laca tya'a yu li'. ¹⁴ Lo'o li' nda José cha' ndyaa cacha' ji'i sti yu cha' tyaa nu cusu' ca su ndi'i yu lo'o lcaa tya'a yu. Cua ntsu'u snayala tyii nga'yu tya'a ngu' tya'a sti José tyempo bi'. ¹⁵ Ndyaa nu Jacob bi' nde loyuu su cuentya Egipto lo'o lcaa tya'a ngu' li', jua'a tya ndalo nu cusu' xi tyuu yija hasta ña'a cuayá' nu ngujuii yu. Li' ngujuii lcaa sñi' jyo'o Jacob, nu jyo'o cusu' ji'na bi'

ni. ¹⁶ Pana ná ndyanu tyijya jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto, cha' nu lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu', ndyaa lo'o ngu' ji'i tyijya jyo'o bi', cha' xatsi' ngu' ji'i tyijya chaca quiya' ne' tyuquee nde quichi Siquem; tyuquee bi' ngua nu ngüi'ya jyo'o Abraham ji'i ngu' Hamor nu ngua tya sa'ni la, cha' tsaasni' tsaaxatsi' ji'i ycu'i'.

¹⁷ 'Cua ndyatü la tya'a jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto; li' ndyalaa tyempo nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la, tyempo cha' tyu'u ngu' tyaa ngu'. ¹⁸ Xa' rey ngua loo ji'i ngu' Egipto li', nu bilya cuna tilaca ngua jyo'o José bi'. ¹⁹ Nguñilo'o rey bi' ji'i jyo'o cusu' ji'na, nguxcube' rey bi' ji'i ngu'. Jua'a ngulo rey bi' cña cha' xcuaa ngu' ji'i lcaa cubi' qui'yu ji'i ngu', cha' cajaa cubi', cha' nga'aa catu la ngu' bi'. ²⁰ Tyempo bi' ngula jyo'o Moisés, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a ji'i nu piti bi'. Sna co' ti nguti'i yu lo'o xtya'a yu lo'o sti yu, cha' nguxcati' xtya'a yu ji'i yu. ²¹ Li' ndyalaa tyempo nu ntsu'u cha' xcuaa ngu' cusu' ji'i cubi' bi'. Pana sca nu cuna'a sñi' rey xña'a bi' nquiije cubi' bi' ji'i, ndyi'ya ji'i ndyaa to' tyi li' cha' caca cubi' sñi' miña'a. ²² Nu lo'o cua ngusu' la nu Moisés bi', ngua tsa'a yu lcaa cha' nu jlo ti' ngu' tii nde loyuu su cuentya Egipto. Jlo tsa ti' nu Moisés bi' ña'a cha' nu chcu'i' yu lo'o ngu', cha' ngua tsa ji'i yu.

²³ 'Cua ntsu'u tu'ba yija Moisés, lo'o nti' tsa yu tsa na'a yu ji'i ngu' Israel tya'a yu, si tso'o ndi'i ngu'. ²⁴ Li' na'a yu ji'i sca ngu' Egipto nu ti'i tsa nchcube' ji'i sca ngu' Israel. Nguxtyucua Moisés ji'i nu ngu' tya'a yu bi', ngujui'i yu ji'i nu

ngu' Egipto bi' ña'a cuayá' nu ndyujui yu ji'í bi'.
²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' Moisés li': "Juani ngua cuayá' ti' tya'a na' cha' cua'ni lyaá Ni ji'í ngu' Israel tya'a na' xqui'ya na'". Jua'a ngulacua ti' nu Moisés bi', pana si'i cha' bi' nti' ngu' Israel tya'a yu. ²⁶ Nguxee chaca tsa ndyalaa yu ca su ngusuu tya'a tucua tya'a ngu' Israel. Ná ndiya ti' Moisés cha' nxuu tya'a ngu' bi': "¿Ni cha' laca nxuu tya'a ma?" nacui yu ji'í ngu' li'. "La cui' ca ngu' tya'a na laca ma. Ná tso'o cha' nxuu tya'a ma." ²⁷ Li' ntejeya' chaca nu xña'a la bi' ji'í Moisés, nguxacui cha' ji'í yu ndi'ya: "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo ji'í cua?" nacui ji'í nu Moisés bi', "¿Ha cua'ni cuayá' nu'u ji'í cua?" nacui. ²⁸ "Ñi'ya nu ndyujui nu'u ji'í nu ngu' Egipto bi' la caa, ¿ha jua'a cujuui nu'u jna' nti' nu'u juani?" ²⁹ Nu lo'o ndyuna Moisés cha' bi', li' ngusna yu, ndyaa yu ca chaca chalyuu su naa Madián. Ngu' xta laca nu Moisés bi', nu nguti'í yu loyuu bi'. Ngujui clyo'o yu li', lo'o jua'a ngujui tucua tya'a sñi' qui'yu yu.

³⁰ 'Cua nteje tacui tu'ba yija, li' ntsu'u sca tsa nga'a Moisés sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu'. Cacia ti sca ca'ya nu naa Sinaí, ca bi' ndya'a yu li'. Na'a yu sca yaca quiche' ndyaqui, pana laja quii' bi' ngulu'u loo sca xca ji'í ycui' Ndyosi ji'í yu. ³¹ Ndube tsa ti' Moisés li'. Ndyaa yu cacua la xi slo yaca quiche' bi', lo'o li' ndyuna yu cha' nu nchcui' ycui' Ndyosi nu Xu'na na lo'o yu: ³² "Ycui' Ndyosi laca na'", nacui nu Xu'na na. "La cui' na' laca, ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jinu'u jna'", nacui Ni. "Lo'o jyo'o Abraham, lo'o jyo'o Isaac, lo'o jyo'o Jacob ngua'ni tlyu ngu' 'na." Ndyutsii tsa

nu Moisés bi' li', hasta nchcuā tya yu; nga'aa ngua ña'a cui'ya yu ji'i quii' tsiya' ti. ³³ Chaca quiya' nhcui' ycu' nu Xu'na na lo'o yu li': "Clyo clyā nu'u caña nu nga'a quiya' nu'u", nacui Ni, "cha' slo na' ndu nu'u. Tacati tsaā ca nde cha' ycu' Ndyosi laca na'. ³⁴ Cua na'a na' ji'i lcaa ngu' Israel tya'a nu'u ca su ndi'i ngu' nde loyuu Egipto. Cua ngusubi na' ji'i lcaa cu'mā cha' caca mā ñati' na, pana juani lye tsa nhcube' ngu' cuxi bi' ji'i ñati' na. Ndyuna na' cha' xñi'i tsa ndañi nxi'ya ngu', bi' cha' ndyalaa na' cha' cua'ni lyaá na' ji'i ngu'. Juani culo na' cña jinu'u cha' xtyu nu'u tyaa nu'u nde loyuu su cuentya Egipto chaca quiya'."

³⁵ 'Nu ngua sa'ni la ná ntaja'a ngu' Israel tya'a yu cha' caca nu Moisés bi' loo ji'i ngu': "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo ji'i cua, cha' cua'ni cuayá' nu'u ji'i cua?" nacui ngu' ji'i yu sa'ni la. Pana la cui' Moisés bi' ni, cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i yu cha' caca yu loo ji'i ngu' Israel tya'a yu, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi', cha' ti'í tsa nhcube' ngu' bi'; bi' cha' ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i Moisés nu lo'o na'a yu ji'i xca ji'i ycu' Ndyosi ndu laja yaca quiche' su ndyaqu' bi'.

³⁶ Nda ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i jyo'o Moisés cha' cua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' ca loyuu su cuentya Egipto. Xqui'ya cha' ngua ji'i yu ngua'ni yu cña tonu bi', bi' cha' ngua ji'i yu ngulo yu cña ji'i lcaa ngu' Israel tya'a yu, cha' ngutu'u ngu' loyuu su cuentya Egipto nguta'a lo'o Moisés ji'i ngu' bi'. Xa' ngua'ni yu cña tonu to' tyujo'o nu naa Tyujo'o Nga'a. Li' nguta'a yu lo'o ngu' nde sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu', lo'o jua'a chaca quiya' ngua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' ji'i

ycui' Ndyosi. Cua tu'ba yija nguta'a nu Moisés bi' lo'o ngu'. ³⁷ La cui' Moisés ngua nu nchcui' lo'o ngu' bi' ndi'ya: “Cua ngulo ycui' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' ji'i Ni lo'o ma, la cui' jua'a culo Ni cña ji'i chaca ngu' tya'a na nde loo la”, nacui' nu Moisés bi' ji'i ngu' nu ngua li'. ³⁸ La cui' Moisés bi' nga'a lo'o ngu' ca su ndyu'u ti'i ngu' cla'be loyuu btyi bi'. Li' nchcui' xca ji'i ycui' Ndyosi lo'o nu cusu' bi' ca lo xlya ca'ya su naa Sinaí. Lo'o jua'a nda Moisés cha' bi' lo'o lcaa ngu' bi', la cui' jyo'o cusu' ji'na laca ngu' bi'. Nu cha' nu cua nchcui' Moisés lo'o ngu' bi' li', ná nga'a cha' tye cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' tya ntsu'u cha' nu nguscua jyo'o Moisés bi', cha' ca cuayá' ti' na ji'i juani.

³⁹ 'Pana ná ndyuna tso'o jyo'o cusu' ji'na cha' nu nda Moisés lo'o ngu', cha' ná nti' ngu' cua'a jyaca ngu' ji'i. Ndyi'u tsa ti' ngu' cha' ji'i loyuu su cuentya Egipto, bi' cha' ngua ti' ngu' xtyuu ngu' loyuu bi' chaca quiya'. ⁴⁰ Tya ntsu'u nu Moisés bi' lo ca'ya, lo'o li' ndi'ya nguane ngu' ji'i jyo'o Aarón nu ngua sca sti jo'ó: “¿Ha ná cuiñá nu'u sca jo'ó cuentya ji'na cha' cua'ni tlyu na ji'i, ñi'ya ndu'ni tlyu ngu' ji'i sca jo'ó?” nacui' ngu' ji'i nu Aarón bi'. “Cua ngulu'u Moisés tyucuii ji'na su ngutu'u na loyuu su cuentya Egipto, pana juani nga'aa jlo ti' na na laca ngua ji'i yu bi'.” ⁴¹ Li' ngüiñá ngu' sca toro cuañi' lo'o oro cha' caca bi' jo'ó ji'i ngu'. Ndyujuii ngu' bata ca slo jo'ó bi' ji'i ngu', cha' ta ngu' msta ji'i jo'ó, cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó bi'. Chaa tsa ti' ngu' lo'o na'a ngu' ji'i jo'ó nu ngüiñá ycui' ca ngu' ji'i. ⁴² Xa' ña'a cha' ngulacua ti' ycui' Ndyosi ña'a Ni ji'i ngu': “Culaya' na' ji'i

ngu' jua tsiya' ti cha' ndyu'ni ngu' cña cuxi bi' li'",
 nacui Ni. "Xcui' cha' xña'a nti' ngu' jua." Jua'a
 ngulacua ti' ycui' Ndyosi, bi' cha' nguxtyanu Ni ji'i
 ngu' cha' cua'ni tlyu ngu' bi' ji'i lcaa na nu ntsu'u
 nde cua; jo'ó laca cuichaa ngua ti' ngu' li', jo'ó
 laca co' ngua ti' ngu', lo'o cualya, lo'o cuii. Xcui'
 cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. Cuentya ji'i cha' cuxi nu
 ngua'ni ngu', bi' laca cha' nu nguscua jyo'o cusu'
 lo quityi ji'i ycui' Ndyosi ndi'ya:

Ngu' Israel laca lcaa ma; nguta'a yu'u ma tu'ba yija
 lo nati' btyi, nacui ycui' Ndyosi.

¿Ni cha' laca ná ngua'ni tlyu ma 'na tyempo bi' lo'o
 ndyujuii ma na'ni bi'?

Si'i na tyucui tyiquee ma nda ma na'ni bi', cha'
 caca ni' msta'na.

⁴³ Ndyi'ya lo'o ma ji'i ni'i sube ji'i jo'ó Moloc,
 ndyi'ya lo'o ma ji'i sca cuii nu laca jo'ó Renfán;
 tucua tya'a jo'ó bi' ngüiñá ma cha' caca jo'ó bi'
 xu'na ma.

Bi' cha' cua'ni na' cha' tsaa lo'o ngu' xa' tsu' ji'i ma
 nde chaca chalyuu nu tyijyu' la;
 tsaa ma chaca tsu', nde quichi Babilonia cha'
 chcube' ma cajua.

Jua'a nhcui' ycui' Ndyosi lo'o nguscua jyo'o cusu'
 cha' ji'i Ni lo quityi nu ngua sa'ni.

⁴⁴ Nguta'a yu'u jyo'o cusu' ji'na ca lo nati' btyi.
 Ntsu'u sca ni'i quiji na'ni ti ji'i ngu', nu ndyi'ya lo'o
 ngu' ji'i ndya'a ngu', cha' ndyi'u ti' ngu' ji'i ycui'
 Ndyosi xqui'ya ni'i quiji bi'. Ycui' Ndyosi ngulu'u
 cña ji'i jyo'o Moisés bi' ñi'ya nu cuiñá ngu' ni'i bi'.

⁴⁵ Nu lo'o ngujuii nu Moisés bi', li' ngusubi Ni ji'i
 jyo'o Josué cha' caca yu loo ji'i jyo'o cusu' ji'na.
 Lo'o ni'i quiji bi', ñaa lo'o ngu' ji'i lo'o ndyalaa

ngu' loyuu re. Li' ngulo'o ycuí' Ndyosi jí'í xa' la ñatí, ngulo'o Ni jí'í lcaa ngu' ca tyi bi', cha' tyanu yuu re laja ti. Nguxtyanu ngu' jí'í ní'í quijí bi' to' tyi sca ñatí hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa tyempo lo'o ngua jyo'o David loo jí'í ngu'. ⁴⁶ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni jí'í nu David bi'. Li' ngua ti' David cuiñá sca ní'í su caca tyi ycuí' Ndyosi, cha' ycuí' Ndyosi laca loo jí'í ñatí jí'í Jacob. ⁴⁷ Pana ná tso'o nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni David jua'a; nu lo'o cua nguluu sñi' jyo'o David nu ngua naa Salomón, li' nda ycuí' Ndyosi chacuayá' jí'í yu cuañi' bi', cha' cuiñá yu ní'í bi'. ⁴⁸ Lo'o ycuí' Ndyosi ni, ná ntaja'a Ni tyanu Ni ne' ní'í nu ngüiñá ñatí ti, cha' laca ycuí' Ndyosi loo jí'í lcaa ca chalyuu. Ñi'ya nguscua sca jyo'o cusu' cha' cuentya jí'í ycuí' Ndyosi tya sa'ni la:

⁴⁹ Ntsu'u tyi na' nde cua, nacuí ycuí' Ndyosi nu Xu'na na.

Sca ti na' ndyi'ya loo na' jí'í tyucuí ña'a chalyuu, nacuí Ni,

bi' cha' ná ca cuiñá sca ñatí chalyuu sca ní'í su tyi'í na', nacuí Ni,

ná ntsu'u su xtyii cña' na'.

⁵⁰ Ycuí' na' ngüiñá na' lcaa na nu ntsu'u tyucuí ña'a chalyuu.

⁵¹ Tya nchcui' la Esteban lo'o ngu' cusu' li':

—Ná ntaja'a mā taquiya' mā cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o mā. Tacalya tsa hique mā, cha' ná nduna mā cha' jí'í ycuí' Ndyosi tsiya' ti; jua'a lcaa tsá chíi nti' mā lo'o nclyacua ti' mā cha' jí'í Xtyi'í ycuí' Ndyosi. La cui' ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' jí'í na cha' cuxi sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni mā juani.

⁵² Cua nguxcube' jyo'o cusu' jí'í na jí'í lcaa jyo'o

cusu' nu ngua tu'ba ji'ḷ ycuí' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati' cua sa'ni. Cua ndyujuii ngu' bi' ji'ḷ jyo'o cusu' nu nguscua cha' ji'ḷ ycuí' Ndyosi ndi'ya: “Tyalaa sca ñati' nde chalyuu re; xcui' lubii tsa cresiya ji'ḷ yu bi' caca”, nacui' jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a tsubi' ti cua ndyalaa la cui' ñati' nu nchcui' quityi cha' ji'ḷ. Chiya'a tsa ngua'ni ma nu lo'o ndyujuii ma ji'ḷ yu. ⁵³ Xca ji'ḷ ycuí' Ndyosi laca nu nda cha' ji'ḷ ycuí' Ndyosi lo'o ma sa'ni la, cña nu ngulo ycuí' Ni ji'ḷ ma laca cha' bi'. Tya ntsu'u quityi bi' ji'ḷ ma juani, pana ná ntaja'a ma taquiya' ma ji'ḷ cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ma lo quityi bi'.

Ndyujuii ngu' ji'ḷ Esteban

⁵⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban, ngua ñasi' tsa ngu' li', tyaala tsa ndi'ḷ cloo ngu' cha' ñasi' ngu'. ⁵⁵ Nxña'a Esteban nde cua, li' na'a yu sca xee tlyu tsa nu ngua'ni Xtyi'i ycuí' Ndyosi cha' ña'a yu ji'ḷ; xee ji'ḷ ycuí' Ndyosi ngua bi'. Lo'o li' na'a yu ji'ḷ ycuí' Jesús ndu la'a tsu' cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi.

⁵⁶ —Ña'a ma yi'a —nacui' Esteban ji'ḷ ngu' li'—, cua ngusaala ycuí' Ndyosi nde cua —nacui'—. Cua na'a na' ji'ḷ ycuí' nu nda Ni ji'ḷ lijya cha' laca yu ñati, ndu yu la'a tsu' cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi.

⁵⁷ Cui' tsa ngusi'ya ngu' li', ndacu' ngu' jyaca ngu' cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban. ⁵⁸ Ntejeya' ngu' ji'ḷ nu Esteban bi', lo'o li' yala ntchaa ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'ḷ yu nde to' quichḷ. Li' ngu' quee ji'ḷ yu cha' cujuui' ngu' ji'ḷ yu, pana ngusta ngu' bi' ste' ngu' ca su ndu sca yu cuañi' nu naa Saulo. ⁵⁹ Laja lo'o ngu' quee ji'ḷ nu Esteban bi', nchcui' yu lo'o Jesús:

—Jesús Xu'na na' —nacui Esteban—, cua'ni nu'u cha' tso'o qui'ya nu'u cresiya jna'.

⁶⁰ Li' ngucha sti' yu lo'o lye tsa nchcui' yu chaca quiya':

—Xu'na na' —nacui yu—, ná sta nu'u qui'ya ji'i ñati re cha' ngu ngu' quee jna' —nacui Esteban ji'i Jesús.

Lo'o jua'a tsa tsiya' ca ngujuii yu li'.

8

Tyaala tsa Saulo ji'i ñati ji'i Jesucristo

¹ Tso'o tsa ngua ti' nu Saulo bi', cha' cua ndyujuii ngu' ji'i Esteban. La cui' tsá bi' nguxana yu, ti'i tsa nchcube' yu ji'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichi Jerusalén. Lya' tsa ti' yu ji'i ngu' bi'; bi' cha' ngusñi ngu' tyucuii, ndyaa ngu' xa' la quichi nde loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a loyuu su cuentya Samaria. Pana nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ni, ndyanu ngu' bi' nde Jerusalén. ² Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu xñi'i tsa ti' xqui'ya cha' ngujuii Esteban. Tyuu tya'a ngu' bi', ngu' nu tyucui tyiquee ngu' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' bi' ji'i jyo'o Esteban ca su nguatsi'; jua'a nxi'ya tsa ngu' nu ndyaa lo'o ji'i bi'. ³ Lo'o nu Saulo bi' ni, ngua ti' yu cha' lye tsa xcube' yu ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo li'. Ndyati' yu ca ni'i ji'i ngu', ntejeya' yu ji'i ngu' qui'yu bi', ntejeya' yu ji'i ngu' cuna'a bi', cha' tyaa lo'o yu ji'i ngu' ne' chcuá.

Ndyalaa cha' ji'i Jesús loyuu su cuentya Samaria

⁴ Lo'o nu ngu' nu ndyaa xa' quichi bi' ni, nda ngu' cha' ji'i Cristo nu Xu'na na lo'o ngu' lcaa

quichĩ ca su ndyaa ngu'. ⁵ La cui' jua'a ndya'a sca ñati nu naa Felipe, ndyaa yu nde loyuu su cuentya Samaria; li' ndyalaa yu sca quichĩ ca bi', nda yu cha' ji'ĩ Jesucristo lo'o ngu' quichĩ bi'. ⁶ Tso'o tsa ndyuna lcaa ngu' quichĩ cha' bi', lo'o jua'a na'a ngu' cña tonu cuentya ji'ĩ ycui' Ndyosi nu ngua'ni Felipe slo ngu'. ⁷ Ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o tyuu tya'a ngu' quicha, jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu ngusñi cui'ĩ cuxi ji'ĩ. Cui' nxi'ya ngu' nu ntsu'u cui'ĩ cuxi ji'ĩ, cuati ndu'u nu cui'ĩ cuxi nu ntsu'u ji'ĩ ngu' bi' ndyaa. Lo'o jua'a ngua tso'o ngu' nu quicha quiya', ngua tso'o ngu' nu nchcu' tyijya. ⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichĩ bi' li'.

⁹ Quichĩ bi' ndi'ĩ sca nu qui'yu nu naa Simón, ngu' cucha'a laca bi'. Nchcui' nu Simón bi' cha' ngu' tlyu laca ycui' ca; lo'o jua'a ngusñi ngu' quichĩ cha' nu nchcui', jlya ti' ngu' cha' laca nu Simón bi' sca ñati tlyu. ¹⁰ Ndaquiya' ngu' culiya' ji'ĩ; lo'o jua'a ngu' ti'ĩ, lo'o ngu' nu laca loo ji'ĩ quichĩ, lo'o nu sube, lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ndyuna tso'o ngu' lcaa cha' nu nchcui' nu Simón bi'.

—Cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' ji'ĩ nu qui'yu re cha' cua'ni cua ña'a ca cña tonu nu nti' yu cua'ni yu —nacui' ngu' quichĩ bi' li'.

¹¹ Cua tyuu yija ngua'ni cucha'a nu Simón bi' ji'ĩ lcaa ñati quicha, bi' cha' jlya ti' ngu' lcaa cha' nu nchcui' yu cucha'a bi', nu lo'o bilya tyalaa Felipe quichĩ bi'. ¹² Li' ndyalaa Felipe ca bi', nda yu cha' ji'ĩ Jesucristo lo'o lcaa ngu' quichĩ; ndacha' yu ji'ĩ ngu' ñi'ya caca si laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'ĩ ngu'. Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Felipe li', ngusñi ngu' cha' bi'; bi' cha' ntyucuatya yu ji'ĩ lcaa ñati nu ngusñi cha' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu'

cuna'a. ¹³ Lo'o ycui' Simón ni, ngusñi cha' bi' li', jua'a ntyucuatya Felipe ji'i. Li' lcaa tsa ndya'a lca'a ji'i Felipe, cha' ndube tsa ti' Simón lo'o na'a lcaa cña tonu nu ngua'ni nu Felipe bi'.

¹⁴ Li' ndyuna ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo nu ndyanu ca Jerusalén cha' lo'o ngu' Samaria bi', cua ngusñi ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi. Cuati ngulo ngu' bi' cña ji'i Pedro lo'o Juan cha' tsa ngu' ca loyuu su cuentya Samaria bi'. ¹⁵ Ndyalaa ngu' ca bi', li' nchcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi cuentya ji'i lcaa ngu' quichì nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ca bi', ngüijña ngu' ji'i ycui' Ndyosi cha' ta Ni Xtyi'i ycui' Ni, cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ¹⁶ Bilya tyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi', masi cua ntyucuatya Felipe ji'i ngu' nu lo'o ngua ti' ngu' caca ngu' ñati ji'i Jesucristo. ¹⁷ Ngusta ya' Pedro lo'o Juan hique ngu', li' ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi'.

¹⁸⁻¹⁹ Na'a Simón cha' nu lo'o ngusta ya' ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo hique ngu', ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' li'. Nchcui' Simón lo'o ngu' bi' li':

—Ta na' cñi ji'i ma si xtyucua ma jna' cha' jua'a cua'ni na' xi cña jua —nacuì Simón—. Lo'o na' nta' cha' sta ya' na' hique ñati cha' tyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' —nacuì.

²⁰ —Stu'ba ti cua'ni tye ycui' Ndyosi jinu'u lo'o lcaa cña jinu'u —nacuì Pedro ji'i Simón li'—. Nu cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi, ná taca ca caya' bi' —nacuì—. ²¹ Ná ntsu'u cha' jinu'u lo'o ycui' Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' ná ta Ni chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña lo'o ya. ²² Culochu' nu'u

ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' caca chcu'i nu'u lo'o ycu'i Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' jinu'u ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni nu'u. ²³Jlo ti' na' lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' tyaala tsa nu'u; ya' nu xña'a cua ntsu'u nu'u, bi' cha' ndacha' na' jinu'u juani cha' culochu' nu'u ji' cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u.

²⁴Nguxacui Simón cha' ji'i ngu' li':

—Cua'ni mā cha' tso'o chcu'i mā lo'o ycu'i nu Xu'na na cuentya jna' —nacui Simón ji'i ngu'—, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' 'na —nacui—, cha' nga'aa cua'ni ycu'i Ndyosi ñi'ya nu nacui mā jna'.

²⁵Quiña'a la cha' ji'i ycu'i Ndyosi ngulu'u Pedro lo'o Juan ji'i ngu' li', nchcu'i ngu' ñi'ya ngua lcaa cha' ji'i Jesús. Lo'o li' ndu'u ngu' yaa ngu' nde Jerusalén. Cla'be tyucui nteje tacui ngu' tyuu quichi loyuu su cuentya Samaria, ngulu'u ngu' ji'i ngu' lcaa quichi bi' ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu.

Ndyacua tya'a Felipe lo'o sca ngu' Etiopía

²⁶Lo'o li' nchcu'i sca xca ji'i ycu'i Ndyosi lo'o Felipe:

—Nslo nu'u tyucui nu ndu'u Jerusalén ndyaa nde quichi Gaza. Tsa nu'u xi tyucui bi' —nacui xca bi' ji'i Felipe.

Nscua tyucui bi' nde sca nati' btyi su ná ntsu'u hitya. ²⁷Li' ndu'u Felipe ndyaa tyucui bi', lo'o li' na'a ji'i sca nu qui'yu ngu' Etiopía. Sca ñati tlyu laca nu cusu' bi', cha' laca yu loo ji'i lcaa cñi nu ntsu'u ji'i reina nu laca loo ji'i loyuu Etiopía bi'; nu cuna'a reina bi' ngua naa Candace. Cua ndyaa nu qui'yu bi' Jerusalén cha' cua'ni tlyu yu ji'i ycu'i

Ndyosi. ²⁸ Li' nguxtyuū tyucuii ñaa yu cha' tyaa quichī tyi yu. Ntucua yu ne' carreta nu ntojolaqui cuayu jī'ī, nchcui' yu lo quityi nu nguscua jyo'o Isaiās cuentya jī'ī ycui' Ndyosi. ²⁹ Nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Felipe li'; Xtyi'i ycui' Ni nu ndyanu ne' cresiya jī'ī Felipe nchcui' ndi'ya:

—Yaa nu'ū cha' jyacua jī'ī carreta jua —nacui Ni jī'ī Felipe.

³⁰ Ngusna tsa Felipe ndyaa lca'a jī'ī carreta li'. Sii' ti carreta ndya'a xi, lo'o jua'a ndyuna cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo quityi laja lo'o ntucua ne' carreta; la cui' quityi nu nguscua jyo'o Isaiās ngua bi'. Li' nguxana nchcui' Felipe lo'o nu cusu' bi':

—¿Tsa xi la? —nacui Felipe jī'ī.

—Tsa'a xi.

—¿Ha nchca cuayá' ti' nu'ū cha' nu nchcui' nu'ū lo quityi cua? —nacui Felipe jī'ī.

³¹ —Ná nchca jna' cha' ná ntsu'u nu culu'u 'na —nacui nu cusu' bi' li'—. Tyacuī nu'ū ne' carreta re cha' tyaa na stu'ba ti.

Li' ndyaa tucua Felipe ne' carreta lo'o nu cusu' bi'. ³² Stu'ba ti nchcui' tyucuaa ngu' lo quityi jī'ī ycui' Ndyosi nu ntsu'u ya' nu cusu' bi'; la cui' laca' quityi su na'a cui'ya nu cusu' bi', la cui' se'ī bi' nchcui' tyucuaa ngu' li'. Ndi'ya nchcui' quityi bi': Tsa lo'o ngu' jī'ī yu cha' cujuui ngu' jī'ī, ñi'ya si laca yu sca xlya'.

Lo'o jua'a, ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná nxi'ya lo'o nsi'yu ngu' quicha' hichu' ni',
jua'a cua'ni yu nu cala nde loo la;
masi cujuui ngu' jī'ī yu, ná sca cha' xacui yu jī'ī ngu' bi' li'.

³³ Lye tsa xcube' ngu' ji'i yu bi', cha' ná liñi cua'ni cuayá' ngu' nu laca loo ji'i yu.

La cui' jua'a, ná caca hcui' na cha' tya caja sñi' yu, xqui'ya cha' cua cujuu ti ngu' ji'i yu bi'; nga'aa tyiquee' tyi'i yu nde chalyuu li'.

Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

³⁴ Li' nchcuane nu cusu' Etiopía bi' ji'i Felipe:

—Cua'ni nu'u cha' tso'o culu'u xi jna' lo quityi re —nacu'i yu ji'i—. ¿Ti ji'i cujuu ngu' nacu'i quityi re? —nacu'i yu—. ¿Ha nguscua ca jyo'o cusu' Isaías cha' ji'i ycu'i ca ti? ¿Ha si'i cha' ji'i chaca nu qui'yu nguscua jyo'o cusu' bi'?

³⁵ Nguxacu'i Felipe cha' ji'i nu cusu' bi' li'; ngulu'u Felipe ñi'ya nu ndyu'u cha' nu nscua lo quityi bi' ji'i, lcaa cha' ji'i Jesucristo ngulu'u ji'i nu cusu' bi' li'. ³⁶ Nu lo'o ndyaa ngu' tyucu'i bi', li' ndyalaa ngu' ca su ntsu'u hitya. Li' nchcu'i nu cusu' bi' lo'o Felipe:

—Nde nscua hitya —nacu'i yu—. ¿Ha ná cua'ni cha' tso'o ta chacuayá' tyucuatya nu'u jna'?

³⁷ —Tso'o —nacu'i Felipe ji'i—. Tso'o si chañi cha' tyucui tyiquee nu'u ngusñi nu'u cha' ji'i Jesucristo.

—Cua ngusñi na' cha' bi' tu'ni —nacu'i nu cusu' bi'—. Jlya ti' na' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycu'i Ndyosi.

³⁸ Li' nchcu'i nu cusu' bi' lo'o msu' ji'i cha' tsatu carreta ji'i cha' ca'ya nu cusu' bi' loyuu lo'o Felipe. Ndyaa ngu' lo hitya, ntyucuatya Felipe ji'i nu cusu' bi' li'. ³⁹ Ndyee ntyucuatya ji'i, li' ndu'u ngu' lo hitya bi'. Hora ti ndyaa Felipe, ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i cha' tsaa chaca se'i; nga'aa na'a nu cusu' bi' ji'i Felipe li'. Ndyaa nu cusu', nu ngu' Etiopía bi'

ni, ndyaa yu ca loyuu quich̄i tyi yu li'; jua'a tso'lo tsa ntsu'u tyiquee nu cusu' bi' li'. ⁴⁰ Nu lo'o ngua tii nu Felipe bi', cua ndyalaa quich̄i Azoto. Ndyaa nde su ndi'̄i tyuu tya'a quich̄i cha' culu'u cha' ji'̄i Jesucristo ji'̄i ñati' bi'. Ca tiya' la, li' ndyalaa Felipe nde quich̄i Cesarea.

9

Nguxcutsa'a ycu'̄i Ndyosi cresiya ji'̄i Saulo

¹ Ña'a ti ñasi'̄i tsa Saulo ji'̄i lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'̄i ycu'̄i nu Xu'na na. Nti' tsa Saulo xcube' yu ji'̄i ngu' bi', ña'a cuayá' nu cujuui yu ji'̄i ngu' nti' yu; bi' cha' ndyaa yu ca slo xu'na sti jo'ó ji'̄i ngu' judío, ² cha' nti' yu culo yu quityi chacuayá' ji'̄i cha' tsa sca' yu ji'̄i ngu' nu ngusñi cha' ji'̄i Jesucristo. Nti' yu tsa yu quich̄i Damasco cha' culu'u yu quityi chacuayá' bi' ji'̄i ngu' nu laca loo ne' laa bi', nu laa ji'̄i ngu' judío bi'. Li' nti' Saulo sca' ji'̄i ñati' ji'̄i Jesucristo quich̄i bi', cha' xtyuu yu tyaa lo'o yu ji'̄i ngu' nde Jerusalén; masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, lcua ti ña'a ñati' bi' tejeya' yu ji'̄i ngu', nti' yu. ³ Ngusñi yu tyucui'̄i ndyaa yu ca quich̄i Damasco bi' li'. Cua tyalaa ti yu quich̄i bi', li' tsi tsiya' ca ngua'a sca xee tlyu ji'̄i ycu'̄i Ndyosi slo yu; lcaa su ndu Saulo ntyiji'̄i xee bi' lo yuu. ⁴ Nclyú yu lo yuu lo'o ndyuna yu cha' nu nda ycu'̄i Ndyosi lo'o yu:

—Saulo, Saulo —nacu'̄i Ni—, ¿ni cha' laca lye tsa nxuu tya'a nu'u lo'o na'?

⁵ —¿Tilaca laca nu'u, Cusu'? —nacu'̄i Saulo.

—Jesús laca na' —nacu'̄i Ni—. Na nxuu tya'a nu'u lo'o na' laca —nacu'̄i Ni—. La cui' ca nu'u

ndu'ni cha' quicha ti' ycui' nu'u. Ñi'ya nu ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u; na ntyiji'i quiya' toro la cui' se'i su ndatu ngu' yaca cha siyu' ni', lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u ji'i ycui' ca ti nu'u.

⁶ Lye tsa nchcua Saulo cha' ndyutsii yu li'.

—¿Ñi'ya nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na? —nacui Saulo li'.

—Tyatu nu'u ni —nacui Jesús ji'i— cha' tye tyalaa ca quichi Damasco jua. Ca ndacua ndi'i sca ñati nu culu'u jinu'u ñi'ya caca cña nu cua'ni nu'u cuentya jna'.

⁷ Ndyutsii tsa ngu' tya'a ndya'a Saulo, nga'aa ngua hcui' ngu' li'; cua ndyuna ngu' cha' nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Saulo, masi ná na'a ngu' ji'i Ni, tilaca laca nu cua nchcui'. ⁸ Li' ndatu Saulo, ngusaala yu cloo yu; pana nga'aa ngua ña'a yu, ngua talya loo yu tsiya' ti. Li' ntejeya' chaca ñati ya' yu cha' nga'aa ngua ña'a yu, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde quichi Damasco. ⁹ Sna tsá ndyanu yu sca ni'i ti; ná sca na ndyacu yu chu' sna tsá, ni xixi ca na, ná ndyo'o yu, lo'o xcui' talya ña'a xee cloo yu.

¹⁰ La cui' quichi Damasco ndi'i sca nu qui'yu nu naa Ananías, nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Ñi'ya laca lo'o nchcui' xcalá na, jua'a nchcui' ycui' nu Xu'na na lo'o Ananías bi'.

—Ananías —nacui Ni.

—Nde ti nga'a na', Xu'na —nacui Ananías.

¹¹ —Yaa nu'u toni'i ji'i Judas nu ntucua to' calle liñi bi' —nacui nu Xu'na na—, yaa xcuane nu'u ji'i ngu' bi' si ndi'i Saulo nu ca tyi quichi Tarso ndacua. Nta' cha' tsa nu'u ca slo yu bi', xqui'ya cha' nga'a yu nchcui' yu lo'o ycui' Ndyosi Sti na' juani. ¹² La cui' jua'a cua ngua'ni Ni cha' nchcui'

xcalá yu; laja xcalá yu na'a yu jinu'u cha' ndyaa nu'u slo yu cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i cloo yu, cha' sta ya' nu'u lo yu cha' tyaca tso'o cloo yu chaca quiya'.

¹³ —Xu'na —nacui Ananías—, tyuu quiya' cua ndañi cha' nu nchcui' ngu' ji'i nu Saulo bi', cha' tyaala tsa yu ji'i ñati jinu'u nu ndi'i nde quichi Jerusalén. ¹⁴ Lo'o juani cua ndyalaa yu quichi re, ndyi'ya lo'o yu ji'i quityi chacuayá' ji'i xu'na sti jo'ó cha' sca' ji'i cua, lcaa ngu' tya'a ya nu ngusñi ya cha' ji'i ycui' nu'u.

¹⁵ Nguxacui ycui' nu Xu'na na cha' ji'i Ananías li': —Ntsu'u cha' tsa nu'u ca slo nu Saulo bi' —nacui Ni ji'i—. Cua ngusubi na' ji'i yu cha' cua'ni yu cña jna' —nacui Ni—. Tsa yu bi' ca slo ngu' xa' loyuu, tsa yu ca slo nu laca xu'na loyuu tyijyu', lo'o jua'a tsa yu ca slo tya'a ma, nu ngu' Israel bi'. Ta yu cha' jna' lo'o lcaa ñati ca su tya'a yu, bi' laca cña jna' nu cua'ni yu. ¹⁶ Culu'u na' ji'i yu ñi'ya cha' ti'i nu tyacua ji'i yu lo'o ta yu cha' jna' lo'o ñati.

¹⁷ Li' ndyaa Ananías slo Saulo ca to' tyi Judas bi'. Ndyati Ananías ni'i, ngusta ya' yu lo Saulo, nchcui' yu lo'o nu Saulo bi' li':

—Saulo, tya'a na' —nacui yu—. La cui' Jesu-cristo nu laca Xu'na na cua ngulu'uloo Ni jinu'u tyucui su lijya nu'u ca quichi re. Lo'o nu juani cua ngulo nu Xu'na na cña 'na cha' caa na' slo nu'u cha' cua'ni na' jo'o ji'i cloo nu'u, cha' caca ña'a nu'u chaca quiya'; bi' cha' lijya na' slo nu'u juani, xqui'ya cha' nti' Xtyi'i ycui' Ndyosi tyanu ne' cresiya jinu'u.

¹⁸ Nu lo'o ndyaala cloo Saulo, ngua ti' yu cha' ngutu'u sca na cloo yu, ñi'ya si laca sa yu'be quiji. Hora ti ngua tso'o cloo yu li', ña'a tso'o yu chaca

quiya'. Li' ntyucuatya Ananías ji'i yu. ¹⁹ Lo'o li' ndyacu Saulo cha' quije juersa ji'i yu chaca quiya', cha' ñi'ya ngua yu tya tsubi' la, jua'a ndyaca yu chaca quiya'. Li' stu'ba nguti'i yu xi lo'o ñati ji'i Jesucristo ca quichi Damasco bi'.

Nhcui' Saulo cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' quichi Damasco

²⁰ Hora ti nguxana Saulo ndya'a yu lcaa ne' laa ji'i ngu' judío quichi bi', ngulu'u yu ji'i ngu' cha' chañi cha' laca Jesús nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi. ²¹ Quiña'a tsaa ngulacua ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Ha si'i Saulo jua laca nu lye tsa nhcube' ji'i ñati ji'i Jesucristo ca quichi Jerusalén? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha si'i nu jua laca nu ndyalaa nde quichi re cha' sca' ji'i ñati bi', cha' caca cuayá' ji'i ngu' ca slo xu'na sti jo'ó?

²² Lye la ngulu'u Saulo ji'i ngu' cha' chañi cha' Cristo laca ycui' Jesús, la cui' nu cua nda ycui' Ndyosi ji'i yaa chalyuu. Nga'aa ngujui la ñi'ya nu xacui' ngu' cha' ji'i nu Saulo bi' li', lcaa tya'a ngu' judío nu ndi'i quichi Damasco bi'.

Ngulaá Saulo ji'i ngu' judío

²³ Cua nteje tacui tyuu tsa, li' nguane ngu' judío ji'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Saulo. ²⁴ Pana ngua tii Saulo cha' cua nti' ngu' cujuui ngu' ji'i. Ca to' quichi bi' ntsu'u sca lo'o tlyu, xcui' quee laca lo'o bi'; cua tsa lo'o bi', lo'o jua'a lcaa to' lo'o bi' nga'a ngu' cua cha' xñi ngu' ji'i Saulo. Ntsu'u ngu' cua to' lo'o tsa talya. ²⁵ Ngua sca talya, li' ndyalaa xi tya'a ñati ji'i Jesucristo; ndyacu' ngu' que lo'o bi', cha' culo ngu' ji'i Saulo ne' lo'o. Li' ndyatí Saulo

ne' sca chcubi tlyu, lo'o li' nda'ya ngu' ji'i Saulo, ngua'ya yu chaca chu' lo'o lo'o reta; ndu'u yu ne' chcubi li', ngusñi yu tyucuii ndyaa yu.

Ndyalaa Saulo ca Jerusalén

²⁶ Ndyalaa Saulo ca quichi Jerusalén li', ndyalaa yu slo ñati ji'i Jesucristo ca quichi bi'. Pana ndyutsii ngu' bi' ji'i Saulo, cha' ná jlya ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús. ²⁷ Li' ndyaa lo'o Bernabé ji'i yu slo ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, cha' chcu' yu lo'o ngu':

—Cua na'a Saulo re ji'i ycu' nu Xu'na na —nacui Bernabé ji'i ngu'—. Cua na'a yu ji'i ycu' Jesús nu lo'o ndya'a yu nde quichi Damasco, nchcu' Ni lo'o yu li' —nacui—. Lo'o jua'a ná ndyutsii Saulo li', ngulu'u yu cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu' quichi bi'.

²⁸ Li' jlya tso'o ti' ngu' cha' nu nchcu' Bernabé ji'i Saulo, bi' cha' ndyanu Saulo lo'o ngu' quichi Jerusalén cha' tya'a ndya'a ngu' cña laca yu. ²⁹ Lo'o jua'a ná ndyutsii yu, nda yu cha' ji'i ycu' Jesús lo'o ngu' quichi bi'. Pana ndi'i xi ngu' judío nu nchcu' cha' griego, nchcu' ngu' bi' lo'o Saulo li'; lye tsa nxu'u tya'a ngu' lo'o yu li', hasta ngua ti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu. ³⁰ Ngua tii nu ngu' tya'a ndya'a lo'o Saulo cha' nti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu, bi' cha' ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde quichi Cesarea. Nchcu' ngu' lo'o Saulo li', cha' tso'o la si tyaa yu ca quichi Tarso.

³¹ Li' ndyaa ti'i ti' ñati ji'i Jesucristo, masi ca loyuu Judea, masi ca loyuu Galilea, masi ca loyuu Samaria; lcaa tsá ndyaca tsa'a la ngu' cha' ji'i Jesucristo. Ndyu'ni tlyu ngu' ji'i Jesús, lo'o jua'a ndyu'ni ngu' lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi nu Xu'na

na cha' cua'ni ngu'. Xtyi'i ycuí' Ndyosi nda juersa ji'i ngu' bi', lo'o jua'a ndyatú la ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús li'.

Ngua'ni Pedro jo'o ji'i Eneas

³² Lo'o nu Pedro bi' ni, ndya'a Pedro slo lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, lcaa ti quichi su ndi'i ngu' bi'. Li' ndyalaa yu ca su ndi'i ñati ji'i Jesucristo bi' ca quichi Lida. ³³ Lo'o jua'a ndi'i sca nu qui'yu quicha nu naa Eneas quichi bi'; cua nchcu' tyucu' yu, cua snu' yija ntsiya yu lo qui'ña li'. ³⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o yu quicha bi':

—Eneas —nacui— cua ngua'ni Jesucristo cha' ndyaca tso'o nu'u juani —nacui—. Bi' cha' tyatu nu'u, xcua tso'o late' lo qui'ña cua.

Hora ti ndatu Eneas li'. ³⁵ Lcaa ñati na'a ngu' ji'i nu Eneas bi', cha' ndyaca tso'o yu; na'a ngu' tya'a quichi tyi yu, lo'o jua'a ngu' quichi Sarón na'a ngu' ji'i yu. Li' ngusñi ngu' cha' ji'i ycuí' Jesús nu Xu'na na, ngulochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'.

Ndyu'ú Dorcas chaca quiya'

³⁶ Cua ndi'i sca nu cuna'a nu naa Tabita nde quichi Jope, jua'a ñati ji'i Jesucristo laca ma' bi'. Dorcas nchcui' ngu' cha'cña ji'i ngu' griego ji'i ma'. Tso'o tsa tyiquee nu cuna'a bi', tso'o tsa nxyucua ma' ji'i lcaa ngu' ti'i. ³⁷ Pana la cui' tyempo nu lo'o ndi'i Pedro quichi Lida, ngusñi sca quicha ji'i ma', ngujui ma' li'. Nu lo'o cua ngxucaata ngu' ji'i jyo'o, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i ngusta ngu' ji'i ca chaca ba'a ni'i bi' nde cua. ³⁸ Cua ngujui cha' ji'i ngu' cha' ndi'i Pedro quichi Lida, bi' cha' nguane nu ñati ji'i Jesucristo ji'i tucua tya'a ñati ji'i cha' tsa

ngu' cuane ngu' ji'i Pedro cha' caa yu hora ti, cha' cacua ti quichi Jope ndi'i quichi Lida bi'. Ngulaa ngu' slo Pedro li', nhcui' ngu' lo'o yu:

—Cua'ni cha' tso'o caa nu'u nde quichi Jope lo'o ya hora ti —nacu'i ngu' ji'i nu Pedro bi' li'.

³⁹ Hora ti ndu'u Pedro lijya lo'o ngu' li'. Nu lo'o ndyalaa ngu' ca toni'i, ngulu'u ngu' ji'i Pedro macala su nscua jyo'o bi'. Ndi'i lcaa nu cuna'a ti'i ca slo, nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu' cha' cua ngujuii. Nda ngu' cha' lo'o Pedro cha' quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni nu jyo'o bi' lo'o ngu', jua'a ngulu'u ngu' ji'i yu lcaa late' nu cua ngu'yacua nu jyo'o bi' cha' ta xlya'be ti ji'i ngu'. ⁴⁰ Nhcui' Pedro lo'o ngu' li':

—Tyu'u ma xi nde liya' —nacu'i yu ji'i ngu'.

Nu lo'o ndye ndu'u ngu' nde liya', li' ndyatū sti' Pedro nhcui' yu lo'o ycui' Ndyosi. Nu lo'o ndye nhcui' yu lo'o ycui' Ndyosi, li' ndyaa yu nde su nscua jyo'o bi', nhcui' yu lo'o jyo'o bi' li':

—Tabita —nacu'i yu—, tyatu nu'u juani.

Lo'o li' tsa tsiya' ca nguxuti'i Tabita bi' cloo; li' nguxña'a ji'i Pedro, hora ti ndaca'a li'. ⁴¹ Ngusñi Pedro ya' ma', nguxatu yu ji'i ma'; li' ngusi'ya yu ji'i ngu' nu ndi'i nde liya'. Hora ti ñaa nu ñati ji'i Jesucristo bi' nde ni'i lo'o lcaa nu cuna'a ti'i bi', na'a ngu' ji'i Tabita cha' cua ndyu'ú ma' chaca quiya'. ⁴² Lcaa ngu' quichi Jope ni, nu lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' ji'i nu cuna'a bi', ndube tsa ti' ngu' li'; quiña'a tsa ngu' bi' ngusñi ngu' cha' ji'i ycui' Jesús nu Xu'na na li'. ⁴³ Ndyanu Pedro tyuu tsa quichi Jope bi' li'; to' tyi Simón nu cuityi quiji, ca bi' ndyanu yu.

10

Nchcui' Pedro lo'o Cornelio

¹ Ndi'j̄ sca nu qui'yu nu naa Cornelio ca quich̄j̄ Cesarea; laca Cornelio capitán ji'j̄ sca latya ngu' sendaru nu nacuj̄ ngu' cha' latya Italiano laca ngu'. ² Ndyu'ni tlyu nu Cornelio bi' ji'j̄ ycu' Ndyosi lo'o lcaa ngu' tya'a nga'a ti yu, masi ngu' xa' tsu' laca yu. Tso'o tsa tyiquee yu, nxyucua tsa yu ji'j̄ ngu' ti'i. Lcaa ts̄a ntsu'u yu nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi. ³ Lo'o li' ntsu'u sca ts̄a ndyalaa sca xc̄a ji'j̄ ycu' Ndyosi slo yu bi', hora cua sna nde ngus̄j̄ ndyalaa xc̄a bi'. Ñi'yā ngua si nchcui' xcalá ti yu, jua'ā ngua cha' bi'. Li' nchcui' xc̄a bi' lo'o yu:

—Cornelio —nacuj̄ xc̄a ji'j̄ yu.

⁴ Ndyuts̄j̄ tsa Cornelio lo'o na'ā yu ji'j̄ xc̄a bi' li'.

—Xu'na —nacuj̄ yu—, ¿ñi'yā cha' laca nti' nu'u jna'?

—Cua ndyuna ycu' Ndyosi cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o Ni —nacuj̄ xc̄a bi'—. Lo'o jua'ā cua na'ā Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i, bi' cha' cua ndyi'u ti' ycu' Ndyosi jinu'u. ⁵ Juani culo nu'u cña ji'j̄ ngu' cha' tsaa ngu' quich̄j̄ Jope. Quich̄j̄ bi' ndi'j̄ sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. ⁶ Cua ndyalaa yu toni'j̄ ji'j̄ chaca Simón nu laca cuityi qui'j̄ nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Ta nu Simón Pedro bi' sca cha' lo'o nu'u, ni cña ntsu'u cha' cua'ni nu'u.

⁷ Ndu'u xc̄a ji'j̄ ycu' Ndyosi bi', ndyaa li'. Lo'o li' ngus̄'ya Cornelio ji'j̄ tucua tya'a msu ji'j̄, lo'o ji'j̄ sca sendaru nu ndu'ni cña ji'j̄; lo'o sendaru bi' ndyu'ni tlyu yu ji'j̄ ycu' Ndyosi. ⁸ Li' nchcui' Cornelio lo'o nu ca ta'a sna ngu' lcaa ña'ā cha' nu

ngua ji'í ycui' tsa; li' ngulo yu cña ji'í ngu' cha' tsa
ngu' tsaqui'ya ngu' ji'í Pedro ca quichi' Jope bi'.

⁹ Nguxee chaca tsa ndya'a ngu' nde tyucui' Jope. Lo'o ndyalaa nde hora, xi tya lyiji tyalaa ngu' quichi' bi'. La cui' hora bi' ndyacu' Pedro ndyaa yu que ni'í cha' chcu' yu lo'o ycui' Ndyosi. Jlyacua tsa que ni'í bi'. ¹⁰ Li' ntucua Pedro ntyute' tsa yu, ñña tsa ti' yu cacu yu li'; na cua nguxana ndyique' ngu' scuaa, pana tya lyiji xi caque'. Lo'o li' ngua'ya xcalá yu, nchcu' xcalá yu ña'a nu ntucua ti yu que ni'í bi'. ¹¹ Laca cha' nxña'a yu nde cua, na'a yu ngusaala ycui' Ndyosi nde cua; ngutacui' ñi'ya nti' sca tasá tlyu tsa nu ndyaaca' juu ca ta'a jacua jyaca, lijya ndati'í tasá bi' lo yuu. Jua'a ña'a nti' yu. ¹² Tyuu tsa tya'a na'ni cuxi ntsu'u ne' tasá nu ndati'í nde lo yuu bi': ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni lu'be, lo'o jua'a ntsu'u cuaña. ¹³ Li' ndyuna Pedro cha' nchcu' ycui' Ndyosi lo'o yu, ngua ti' yu:

—Pedro —nacui' Ni ji'í yu—, cjuui' clya nu'u ji'í na'ni cua cha' cacu nu'u ji'í.

¹⁴ —Ná nchca jna', Xu'na —nacui' Pedro ji'í—. Ni sca quiya' bilya cacu na' cuaña' na'ni jua; na'ni cuxi laca jua cuentya ji'í cuare.

¹⁵ Xa' nchcu' ycui' Ndyosi lo'o yu li':

—Ná tso'o ñacu' nu'u cha' na'ni cuxi laca jua, si cua nacui' ycui' Ndyosi cha' lubii ni'.

¹⁶ Sna quiya' nchcu' ycui' Ndyosi lo'o Pedro jua'a, li' ndyuco'o tasá bi' ndyaa nde cua chaca quiya', ña'a ndacui' ti lo'o juu. ¹⁷ Laja lo'o ndube tsa ti' Pedro, cha' ná ngua cuayá' ti' yu ni cha' laca nchcu' xcalá jua'a, li' ndyalaa ngu' bi' to' ni'í; la

cui' nu ca ta'a sna ngu' nu ngulo Cornelio cña ji'i cha' caa ngu' laca ngu' bi'. Cua nchcuane ngu' ji'i ngu' quichi mala ntucua tyi Simón nu laca cuityi quiji, jua'a ndyalaa ngu' to' ni'i. ¹⁸ Li' cuii ndacha' ngu' ji'i nu laca tyi si nga'a Simón Pedro. ¹⁹ Laja li' quiña'a tsa ngulacua ti' Pedro ni cha' nchcui' xcalá yu, lo'o li' nchcui' Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o yu:

—Cua ndyalaa sna tya'a ñati nclyana ngu' jinu'u —nacui Ni ji'i Pedro ña'a ntucua ti yu que ni'i—. ²⁰ Cua'ya nu'u yala ti cha' tsa nu'u lo'o ngu' re. Ná cube ti' nu'u cha' ji'i ngu', na' ngulu cña ji'i ngu' cha' caa ngu' ca nde.

²¹ Li' hora ti ngua'ya Pedro cha' chcui' lo'o ngu' bi'.

—La cui' na' laca nu ndya'a ma nclyana ma —nacui Pedro ji'i ngu'—. ¿Ni cña cua'ni ta na' ji'i ma nti' ma?

²² —Cua ngulo nu cusu' Cornelio cña ji'i ya cha' caa ya ca nde —nacui ngu' ji'i Pedro—. Tso'o tsa tyiquee nu Cornelio bi', ndu'ni tlyu yu ji'i ycui' Ndyosi, lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' laca ngu' judío tya'a nu'u ji'i nu cusu' bi'. Cua ndacha' xca ji'i ycui' Ndyosi ji'i Cornelio cha' ta yu ji'i ya caa ya ca nde, caqui'ya ya jinu'u cha' tsa na ca slo nu cusu' bi', ca quichi Cesarea. Ntsu'u cha' cuna ycui' Cornelio cua ña'a ca cha' nu chcui' nu'u lo'o.

²³ —Tyaa ma ni'i —nacui Pedro ji'i ngu'—. Ntsu'u su caja' ma ca nde. Ca la quee tsa na cajua.

Nguxee chaca tsa, li' ndu'u ngu' quichi Jope ndyaa ngu', ndyaa ngu' lo'o tucua sna tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ca tyi quichi bi'.

²⁴ Tsa nchca tyucuaa ndyalaa ngu' quichi Cesarea. Nga'a Cornelio ntajatya ji'i ngu'; cua laca

ndyu'u ti'i ngu' toni'i ji'i, lcaa ñati tya'a nu cusu' lo'o tya'a ndya'a ti ngu'. ²⁵ Nu lo'o ndyalaa Pedro to' tyi Cornelio, li' ndu'u nu cusu' ñaa nde liya', ndyatū sti' nde loo Pedro cha' cua'ni tlyu ji'i yu ngua ti' Cornelio, ñi'ya ndu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi. ²⁶ Hora ti ndaya' Pedro ya' Cornelio, nguxatū yu ji'i nu cusu' bi' li'.

—Tyatū nu'u, cusu' —nacui Pedro ji'i—, tyucuaa na laca na ñati chalyuu ti.

²⁷ Tya nchcui' la Pedro lo'o ngu' lo'o ndyatī ngu' ndyaa ngu' ni'i. Li' na'a Pedro cha' cua quiña'a ñati ndyu'u ti'i ni'i bi'. ²⁸ Nda Pedro cha' lo'o ngu' bi' li':

—Jlo ti' mā cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'i cua nu laca ya ngu' judío, cha' tyu'u ti'i ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' —nacui Pedro ji'i ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' tyatī ya ni'i ji'i ngu' xa' tsu' —nacui—. Pana cua ngulu'u ycu' Ndyosi jna' cha' ná tso'o chcu' na' ji'i xa' ñati cha' ñati cuxi laca ngu', cha' si'i ñati lubii laca ngu', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. ²⁹ Bi' cha' lijya na' ca nde juani. Nu lo'o ndyalaa ti msu jinu'u ca slo na', hora ti ndu'u na' lijya na' lo'o ngu' re; nga'aa nchcui' tsa na' lo'o msu bi'. Bi' cha' juani, ¿ni cña cua'ni ta na' ji'i cu'ma nti' mā?

³⁰ Nguxacui Cornelio cha' ji'i Pedro li':

—Cua ngua jacua tsā nchcui' na' lo'o ycu' Ndyosi su nga'a na' ni'i re —nacui ji'i Pedro—, lo'o hora ti ndyalaa sca ñati slo na' nu lacu' late' ngati, hasta ntyiji'i xee ndubi lo late' bi'. Hora cua sna nde ngusii ndyalaa yu bi', nu lo'o bilya cacu na' li'.

³¹ Nchcui' yu bi' lo'o na': “Cornelio”, nacui yu, “cua ndyuna ycu' Ndyosi cha' nu nchcui' nu'u lo'o Ni, jua'a cua na'a ycu' Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i; bi' cha' cua ndyi'u ti' ycu' Ndyosi

jinu'u. ³² Juani culo nu'u cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' quichi Jope; quichi bi' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. Tsaa ngu', tsaa cacha' ngu' ji'i yu cha' caa yu ca nde. Cua ndi'i yu to' tyi chaca Simón nu laca cuityi quiji nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Nu lo'o tyalaa yu ca nde, li' culu'u yu sca cha' nu tso'o tsa jinu'u.” ³³ Jua'a nacui ñati bi' jna' —nacui Cornelio—. Bi' cha' hora ti ngulo na' cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' ca su ndi'i nu'u. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ndyalaa nu'u slo na' juani; bi' cha' cua ndyu'u ti'i lcaa tya'a ya se'i ti chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' cuna ya lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ni lo'o nu'u cha' chcu'i lo'o ya.

Cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu' slo Cornelio

³⁴ Li' nguxana Pedro ngulu'u yu ji'i ngu' bi':

—Juani cua ngua cuayá' ti' na' cha' stu'ba tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o lcaa ñati chalyuu —nacui—. ³⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu nu chañi cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ni, ñati nu ndu'ni lcaa ña'a cha' nu nti' Ni. ³⁶ Cua nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o ya nu laca ya ngu' Israel, cha' ti' ti tyi'i cresiya ji'i ñati chalyuu xqui'ya Jesucristo, nu laca Xu'na lcaa ñati. ³⁷ Jlo tso'o ti' mā ña'a cha' nu nteje tacui tya tsubi' la loyuu re, su ca tyi ngu' judío. Clyo nda Juan cha' bi' lo'o ngu' nu lo'o ntyucuatya ji'i ngu', li' nda Jesús cha' bi' lo'o ngu' ca loyuu su cuentya Galilea. Tiya' la li' nda Jesús cha' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ngu' Israel. ³⁸ Jlo ti' mā ñi'ya nguti'i Jesús chalyuu, la cui' Jesús Nazaret. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi Sti yu ji'i Jesús, nda la Ni juersa ji'i nu Jesús

bi' nu lo'o ndyalaa Xtyi'i ycuí' Ni lo yu. Lcaa su nguta'a yu ngua'ni yu cha' tso'o lo'o ñati, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu quicha tsa, masi ñati nu ntsu'u tsa cha' ti'í jil'i xqui'ya cha' ngusñi cui'l'i cuxi jil'i ngu'. Ngua'ni Jesús cña jua'a, cha' nguxtyucua ycuí' Ndyosi jil'i yu. ³⁹ Cua na'a ya lcaa cña nu ngua'ni Jesús ca quichí Jerusalén, lo'o jua'a cña nu ngua'ni yu lcaa quichí tyi ngu' judío tya'a ya. Na cua nguta'a ya lo'o yu, bi' cha' chañi cha' nu nchcui' ya lo'o ma. Li' ntejeya' ngu' jil'i Jesús, ngujui'l'i ca'a ngu' jil'i yu lo crusi; jua'a ngujuii yu li'. ⁴⁰ Pana nu lo'o ndya'a sna tsa, li' ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ⁴¹ Li' ndu'u tucua yu nde su ndi'l'i ya; ná na'a lcaa ngu' quichí bi' jil'i yu, cua laca ti ñati tya'a ya na'a ya jil'i yu. Cua ngusubi ycuí' Ndyosi jil'i ya cha' culu'u ya cha' jil'i ycuí' Ni jil'i xa' ñati, bi' cha' cua na'a ya jil'i Jesús lo'o ndyu'ú yu chaca quiya'. Stu'ba ti ndyacu ya lo'o ycuí' yu li'. ⁴² Tya li' cua ngulo Jesús cña jil'i ya cha' ta ya cha' liñi jil'i ycuí' lo'o ñati, cha' cua nda ycuí' Ndyosi cña jil'i nu Jesús bi', cha' cua'ni cuayá' yu jil'i lcaa ñati chalyuu, masi nu cua ngujuii, masi nu tya lu'ú. ⁴³ Na cua nguscua jyo'o cusu' xi cha' lo quityi jil'i ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni; lcaa quityi bi' nchcui' cha' ntsu'u cha' caa sca ñati tlyu lo yuu chalyuu tyempo nde loo la; bi' laca nu cuityi yabe' nu ntsu'u jil'i lcaa ñati, si xñi ngu' cha' jil'i yu, nacui cha' nu nscua lo quityi bi'. Na cua ndyalaa yu bi' lo yuu re juani, Jesús naa yu.

Ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' xa' tsu'

44 Tya ndu Pedro nchcui' lo'o ngu' bi', lo'o li' ndyalaa Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nclyu'u Pedro ji'i ngu'.

45 Ndube tsa ti' ñati ji'i Jesucristo tya'a ndya'a Pedro. Ngu' judío laca ngu' bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o ngu' xa' tsu', cua nda ycui' Ndyosi Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ngu'. 46 Li' jlo ti' nu ngu' judío bi', cha' chañi cha' cua nda ycui' Ndyosi Xtyi'i ycui' Ni ji'i Cornelio lo'o ji'i tya'a yu, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nchcui' ngu' bi' cha' cña ji'i ngu' xa' quichi, masi bilya chcui' ngu' jua'a nquicha'. Lo'o jua'a lye tsa ngua'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycui' Ndyosi. Li' nchcui' Pedro lo'o tya'a ndya'a yu:

47 —Ñi'ya nu lo'o ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'na, la cui' jua'a cua ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' re juani —nacu'i Pedro ji'i tya'a ndya'a yu—, bi' cha' tso'o la si tyucuatya na ji'i ngu' re.

48 Li' nchcui' ngu' bi' lo'o ñati tya'a Cornelio bi':

—Tso'o la si tyucuatya ya ji'i ma juani, cha' ca cuayá' ti' ngu' quichi re cha' ñati ji'i Jesucristo laca ma.

Lo'o li' xa' nchcui' nu ngu' ca tyi lo'o Pedro cha' tyanu yu la xi lo'o ngu' bi'.

11

Nhcui' Pedro lo'o ñati ji'i Jesucristo ca Jerusalén

1 Cua ngujui cha' ji'i quiña'a ñati nu ndi'i loyuu su cuentya Judea, cha' lo'o ngu' xa' tsu' cua ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús; cua ngujui cha' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, lo'o jua'a cua ngujui cha' bi' ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i ca bi'.

2 Bi' cha' lo'o ngxutyuu Pedro ñaa yu nde quichi

Jerusalén, ndyacua tya'a yu lo'o xi ngu' judío nu ngusñi cha' ji'í Jesús, pana ña'a ti tya tiji' ti' ngu' ji'í cha' cusu'. ³ Li' nchcuane ngu' ji'í Pedro:

—¿Ni cha' laca ndyaa nu'u slo ngu' xa' tsu'?
—nacui ngu' ji'í Pedro—. ¿Ni cha' laca ndyacu nu'u stu'ba ti lo'o ngu' bi'?

⁴ Li' nhcui' Pedro lo'o ngu' ñi'ya nu ngua lo'o ndyaa yu slo ngu' bi':

⁵—Ngua sca tsá nga'a na' ca quichi Jope —nacui Pedro—. Laja lo'o nhcui' na' lo'o ycui' Ndyosi, li' ñaa sca xcalá na'. Laja lo'o nhcui' xcalá, li' nguxña'a na' nde cua; ñi'ya sca tasá tlyu, jua'a ña'a na nu lija ndati'í nde cua cha' ca'ya nde lo yuu. Ca ta'a jacua jyaca tasá bi' ntucua juu, jua'a tso'o ti lija tasá bi' ndati'í lo yuu ca su nga'a na'. ⁶ Li' na'a tsa na' ji'í na nu ntsu'u ne' tasá bi', cha' na'a na' cha' ntsu'u tyuu tsa lo na'ni: ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni tyaala, lo'o jua'a ntsu'u cuaña, ntsu'u na'ni lu'be. ⁷ Li' nhcui' ycui' Ndyosi lo'o na': “Pedro”, nacui Ni, “cujuii clya nu'u ji'í na'ni cua cha' cacu nu'u ji'í”. ⁸ Lo'o li' nguxacui' na' cha' ji'í Ni: “Ná nchca 'na cacu na'ni nu ña'a jua'a, Xu'na”, nacui na' ji'í Ni. “Ni sca quiya' bilya cacu na' ji'í na'ni cuxi jua, cha' nhcui' cuare cha' ná tso'o cacu ya na'ni nu ña'a jua'a.” ⁹ Li' xa' nguañi nhcui' ycui' Ni nde cua: “Ná tso'o ñacui nu'u cha' laca bi' na'ni cuxi, cha' na cua nacui ycui' Ndyosi cha' laca bi' na'ni lubii”. ¹⁰ Sna quiya' nteje tacui cha' bi' su nga'a na', li' nguxtyacui tasá bi' ndyaa nde cua chaca quiya'. ¹¹ Hora ti ndyalaa sna tya'a ñati ca ni'í su nga'a na' li'. Cua ngulo sca ngu' quichi Cesarea cña ji'í ngu' bi', cha' caa ngu' su

ndi'j na'. ¹² Nchcui' Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o na' li', cha' ná culacua tsa ti' na', cha' tsa'a na' lo'o ngu' bi'. Ca ta'a scua ñati re ndyaa ngu' lo'o na' slo ñati bi' ca quich' Cesarea. ¹³ Li' nda nu cusu' bi' cha' lo'o ya ñi'ya ngua cha' bi'. Cua na'a yu sca xca jil' ycu' Ndyosi nu ndyat' lijya ni' jil' yu cha' ta sca cha' lo'o yu: “Culo nu'u cña jil' msu jinu'u”, nacui xca bi' jil' nu cusu' bi', “cha' tsa msu ca quich' Jope, cha' tsa cacha' jil' Simón Pedro cha' caa yu ca nde. ¹⁴ La cui' Simón bi' ta cha' lo'o nu'u, lo'o lcaa tya'a nu'u, cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu' Ndyosi jil' ma.” Jua'a nacui xca bi' jil' nu cusu' bi'. ¹⁵ Li' ndyala ya ca to' tyi ngu' bi'. Nguxana na' ngulu'u na' cha' jil' ngu', lo'o li' hora ti ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo ngu'. La cui' ñi'ya ndyanu Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'na nu ngua tya clyo, la cui' jua'a ndyanu Xtyi'i Ni ne' cresiya jil' ngu' bi' li'. ¹⁶ Ntsu'u ti' na' li', cha' tya tsubi' la nchcui' ycu' nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: “Tsubi' cua ntyucuatya Juan jil' ñati lo'o hitya ti”, nacui, “pana xa' ña'a cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca lubii cresiya jil' ma nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya jil' ma”. ¹⁷ Na cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni jil' ngu' xa' tsu' la cui' ñi'ya nu nda Ni Xtyi'i ycu' Ni ji'na, nu lo'o ngusñi na cha' jil' Jesucristo nu Xu'na na; bi' cha' ná tso'o si cua'a na cña nu ndu'ni ycu' Ndyosi lacua.

¹⁸ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu', nga'aa ngua chcu' tyaala ngu' bi' lo'o Pedro. Li' ngua'ni tlyu ngu' bi' jil' ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

—Ndyosi Sti ya, tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' xa' tsu', masi si'i ngu' judío laca ngu' bi' —nacui ngu'

ji'i ycuí' Ndyosi—. Ndu'ni nu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' caya chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'.

Ñati ji'i Jesucristo nde quichi Antioquía

¹⁹ Cua sa'ni xi ngua lo'o ndyujui ngu' ji'i Esteban, lo'o la cui' tyempo bi' ngua ti' ngu' xcube' ngu' ji'i lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús; bi' cha' tyuu tsa tya'a ngu' bi' ndatsu' ngu' ndyaa ngu' tyijyu'. Ntsu'u ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Fenicia, ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Chipre, lo'o jua'a ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca quichi Antioquía. Lcaa su ndyaa ngu' ngulu'u ngu' cha' tso'o ji'i Jesucristo ji'i tya'a ngu' judío ti, ná ngulu'u ngu' cha' bi' ji'i xa' ñati. ²⁰ Tiya' la li', ndyaa xi xa' la ñati ji'i Jesús ca quichi Antioquía; ngu' ca tyi loyuu su cuentya Chipre lo'o jua'a loyuu su cuentya Cirene laca ngu' bi'. Nhcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' quichi, masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' ñati; ngulu'u ngu' cha' tso'o ji'i Jesucristo ji'i lcaa ngu' quichi bi'. ²¹ Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya Jesús nu Xu'na na, bi' cha' ngusñi quiña'a ñati cha' ji'i ycuí' Ni, bi' cha' nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' ji'i clyo.

²² Li' ngujui cha' bi' ji'i taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i nde Jerusalén, bi' cha' nhcui' ngu' lo'o Bernabé cha' tsa yu ca quichi Antioquía. ²³ Li' ndu'u Bernabé ndyaa yu, ndyalaa yu ca quichi bi', na'a yu ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Bernabé li'. Nda yu sca cuii lo'o taju ñati ji'i Jesucristo ca bi', cha' tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña lcaa tsa,

lcaa ña'a cña nu nti' ycuí' nu Xu'na na cha' cua'ni na. ²⁴Tso'o tsa tyiquee Bernabé; cua ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'i yu, lo'o jua'a tso'o tsa jlya ti' yu ji'i Jesucristo. Bi' cha' quiña'a la ñati' cua ngusñi ngu' cha' ji'i nu Xu'na na xqui'ya nu Bernabé bi' li'.

²⁵Lo'o li' ndu'u yu bi' ndyaa yu nde quichi Tarso, ndyaana yu ji'i Saulo. Lo'o nquiye yu ji'i, li' ngutu'u yu ñaa lo'o yu ji'i Saulo ca quichi Antioquía chaca quiya'. ²⁶Li' nguti'i ngu' sca yija lo'o taju ñati' ji'i Jesucristo ca bi', nclu'u ngu' ji'i quiña'a ñati'. Quichi Antioquía bi' ngua su ngutu'u suu cha' nu nchcui' ngu' cha' ngu' cristiano laca ñati' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo.

²⁷Tyempo bi' ndyalaa tucua sna la tya'a ñati' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi. Ndu'u ngu' quichi Jerusalén ndyalaa ngu' quichi Antioquía li'.

²⁸Agabo naa tsaca ngu' bi'. Cua nda Xtyi'i ycuí' Ndyosi sca cui' lo'o nu Agabo bi' cha' chcuí' yu lo'o ngu'. Li' nchcui' Agabo lo'o ngu' cha' cua caa ti sca jbi'ña tlyu tsa tyucui ña'a chalyuu. Chañi cha' jua'a ngua cha' nu nda Agabo bi', pana nde loo la ngua cha' bi', nu lo'o ngua Claudio rey nu laca loo. ²⁹Li' ngüñi cha' ji'i ñati' ji'i Jesús lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' msta' ji'i tya'a ti'i ti ngu', ngu' nu ndi'i quichi su cuentya Judea. ³⁰Jua'a ngua'ni ngu' li'. Nda ngu' msta' bi' ji'i Bernabé lo'o ji'i Saulo cha' tsa lo'o ngu' ji'i, cha' ta ngu' cñi bi' ji'i ngu' cusu' ca bi'. Li' tacha ngu' cñi bi', caja xi ndaca ti ji'i tya'a ti'i ti ngu'.

12

Ndyujuii ngu' ji'i Jacobo lo'o ngusu'ba ngu' ji'i

Pedro ne' chcuá

¹ Nu ngua tyempo bi', rey nu ngua naa Herodes ni, nchcube' tsa ji'i ñati ji'i Jesucristo. ² Ngulo rey bi' cña ji'i msu ji'i cha' cujuui ngu' ji'i Jacobo lo'o maxtyi. (Jacobó bi' ngua tya'a ngula Juan.) ³ Chaa tsa ti' ngu' judío cha' ndyujui rey ji'i Jacobo, bi' cha' lo'o ji'i Pedro ntejeya' nu rey bi' li'. La cui' tsá nu ngusñi rey ji'i yu, li' ngua sca ta'a ji'i ngu' judío, ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá tiji nu ná lo'o scua tiye' ndya'. ⁴ Ntejeya' ngu' ji'i Pedro, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i, ngusu'ba ngu' ji'i ne' chcuá. Li' ndyatu jacua latya sendaru cuá ji'i, jacua tya'a sendaru ntsu'u ji'i sca latya ngu'; ndi'i ngu' bi' cuá to' ni'i chcuá su ntsu'u Pedro. Nu lo'o tye tsá ta'a pascua, li' tyu'u ti'i lcaa ngu' quichi cha' cua'ni cuayá' nu Herodes bi' ji'i Pedro, nti' ycuí' rey bi'; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' ña'asii tso'o sendaru ji'i yu lo'o ntsu'u yu ne' chcuá. Pana laja li' lye tsa nhcui' tya'a ñati ji'i Jesucristo lo'o ycuí' Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni ji'i Pedro.

Nclyo ycuí' Ndyosi ji'i Pedro ne' chcuá

⁶ Cua ngua talya li'. Chaca tsá cua culo ti Herodes ji'i Pedro cha' ca cuayá' ji'i yu slo ngu' quichi bi'. Cua ngusca' ngu' ji'i Pedro lo'o tucua tya'a carena, sca carena ntsu'u ya' sca sendaru. Lo'o jua'a ndu xa' la sendaru cuá toni'i chcuá nde liya'. Li' ngua'ya xcalá ti Pedro. ⁷ Laja lo'o laja' ti yu, hora ti ndu'u tucua sca xca ji'i ycuí' Ndyosi su nga'a yu. Tso'o tsa xee ngulane ne' ni'i chcuá li'. Nguxtyu'u xca bi' ji'i Pedro, nhcui' xca lo'o yu li':

—Tyatu clya nu'u —nacuí xca bi' ji'i yu.

Hora ti ndyati' carena chcuá nu ndyaaca' ya' yu.

⁸ Xa' nhcui' xca lo'o yu li':

—Xca' nu'u sii' —nacui—. Xu'ba nu'u caña quiya'.

Ngua'ni Pedro jua'a, lo'o li' nhcui' xca lo'o yu chaca quiya':

—Quixij nu'u te' quicha' hichu'. Ya'a clya tyu'u lca'a nu'u jna' —nacui xca bi' jiji'.

⁹ Li' ndu'u lca'a Pedro jiji' xca bi', pana ná ngua tii yu cha' chañi cha' ndyalaa xca jiji' ycuil' Ndyosi slo yu; ngua ti' yu cha' laja xcalá ti yu ngua cha' bi'. ¹⁰ Nteje tacui ngu' slo sendaru nu nga'a cua ne' ni'i chcuā, lo'o jua'a nteje tacui ngu' slo xi xa' la sendaru nu nga'a cua. Li' ndyalaa ngu' ca toni'i chcuā tlyu, xcui' chcuā laca toni'i bi'. Lo'o li' ndyaala toni'i bi' ycuil' ti; jua'a ngua ngutu'u ngu' to' calle, ndyaa ngu' ndyalaa ngu' nde sca jyaca calle bi'. Lo'o li' ndu'u nu xca bi' ndyaa, chaca tya Pedro ndyanu calle bi'. ¹¹ Li' nda Pedro cuentya:

—Juani nchca cuayá' ti' na' cha' cua ngulo ycuil' nu Xu'na na' cña jiji' xca bi' jiji' Ni, cha' nu ñaa ngulo jna' ni'i chcuā jua —nacui yu—. Ngua ti' Herodes xcube' jna', cha' xña'a tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío tya'a na' ña'a ngu' jna'; pana ná ngua jiji' cua'ni cña cuxi bi'.

¹² Ngulacua tsa ti' Pedro su ndu ycuil' ti yu. Nu lo'o ngua cuayá' ti' yu, li' ndyaa yu ca slo María xtya'a Juan Marcos. Ca ni'i bi' ndyu'u ti'i tyuu tya'a ñati' jiji' Jesús, nhcui' ngu' lo'o ycuil' Ndyosi. ¹³ Ngujui'i ya' yu toni'i, lo'o li' sca nu cuna'a cuañi' nu naa Rode, bi' nu ndyaa na'a toni'i. Ña'a ndu ti nu cuna'a bi' toni'i nde ni'i ti. ¹⁴ Hora ti ndyuloo nu cuna'a bi' xtyi'i Pedro lo'o nhcui' yu. Chaa tsa ti' cho' li'. Ngusna cho' ndyaa hcui' lo'o tya'a ndi'i

cho' ni'i bi', pana ña'a ti tya ndu ycu' Pedro nde liya' cha' bilya saala ngu' toni'i.

15 —Cua ngua tonto hique nu'u —nacui ngu' ji'i Rode li'.

Pana lye la nhcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' li', cha' chañi cha' Pedro laca nu ndu toni'i bi' nde liya'.

—Si'i —nacui ngu' li'—. ¿Ha si'i nu xca ji'i ycu' Ndyosi nu ña'asii ji'i Pedro laca bi'? —nacui ngu' ji'i.

16 Ña'a ti tya ndu Pedro nde liya' ntyiji'i ya' yu toni'i. Li' ndyaa ngu' cha' saala ngu' toni'i. Lo'o na'a ngu' ji'i Pedro ndu, li' ndube tsa ti' ngu' cha' cua ndyalaa ycu' yu. 17 Ngua'ni ya' yu ji'i ngu' li', cha' ca ti' ti ngu'. Ndacha' yu ji'i ngu' ñi'ya ngua lo'o ngua'ni ycu' Ndyosi nu Xu'na na cha' tso'o cha' ngulo Ni ji'i yu ne' chcu'a.

—Chcui' ma lo'o Jacobo lo'o lcaa ngu' tya'a ndya'a na —nacui Pedro ji'i ngu'—, ta ma cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycu' Ni lo'o na' lo'o ngulo Ni 'na ne' chcu'a.

Ndu'u yu ni'i ndyaa yu xa' se'i li'.

18 Nu lo'o nguxee chaca tsã quiña'a tsa ngulacua ti' sendaru bi', cha' nga'aa ngua cuayá' ti' ngu' macala ndyaa Pedro. 19 Li' ngulo rey Herodes cña ji'i sendaru cha' tsaana ngu' ji'i yu. Ndyaa ngu' li', pana nga'aa nquiye yu ji'i sendaru bi'. Li' nchcuane Herodes ji'i sendaru nu nga'a cua ji'i Pedro ni'i chcu'a, pana nga'a ndyiji ñi'ya nu xacui sendaru cha' ji'i rey, cha' ná jlo ti' ngu' ñi'ya ngua ji'i Pedro; bi' cha' ngulo Herodes cña ji'i xa' sendaru cha' cjuui ngu' ji'i lcaa sendaru nu ngua'a cua ji'i nu Pedro bi'. Li' ndu'u rey bi' loyuu

su cuentya Judea, ndyaa ca quichi Cesarea, cha' ca bi' tyi'i xi ngua ti'.

Ngujuii Herodes

²⁰ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu Herodes bi' ji'i ngu' quichi Tiro, lo'o jua'a ji'i ngu' quichi Sidón. Nu ngua tya clyo la cua nda rey Herodes na cacu ngu' quichi bi', lo'o li' nga'aa nda rey na cacu ngu', cha' ñasi' tsa ti' rey ña'a ji'i ngu'. Stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichi bi' lo'o tya'a ngu', cha' tsaa ngu' slo rey cha' chcu' ngu' lo'o. Li' tso'o tsa nchcu' ngu' quichi lo'o nu cusu' Blasto nu laca cña ji'i rey bi'; bi' cha' tso'o nchcu' nu Blasto bi' lo'o rey cuentya ji'i ngu' quichi bi', cha' tyaala' cha' ji'i rey lo'o ngu' bi'. ²¹ Li' ngusta Herodes sca tsā cha' tyu'u ti'i ngu' sca se'i ti. Ndyacu' Herodes lcaa late' tso'o nu ntsu'u ji'i cha' laca rey, ndyaa ntucua lo yaca xlya tso'o su ntyucua ycu' rey, cha' ta sca cuji lo'o ngu' nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' slo. Li' nguxana rey nda cuji lo'o ngu' bi'. ²² Cuii tsaa ngusi'ya lo'o ngu' ji'i rey li':

—Ndyosi laca nu'u —nacui ngu' ji'i rey—. Si'i sca ñati chalyuu ti laca nu'u nu nchcu' lo'o cuare juani.

²³ Hora ti ndyalaa sca xca ji'i ycu' Ndyosi slo rey cha' ta sca quicha tlyu ji'i nu Herodes bi', ndyatí conu' ne' rey bi' li'. Ti'í tsa ne' rey li', cha' ndyacu conu' bi' ne'. Ngujuii rey li', cha' cua nda chacuayá' ji'i ngu' cha' ngua'ni tlyu ngu' ji'i rey ñi'ya nu ndu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi; masi sca ñati chalyuu ti ngua rey bi', pana nda chacuayá' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i.

²⁴ Li' quiña'a tsa ñati ndyuna cha' ji'i ycuí' nu Xu'na na, ndyatu la ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo li'.

²⁵ Nu lo'o cua ndye cña ji'i Bernabé lo'o Saulo ca quichi Jerusalén, li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi Antioquía chaca quiya'. Ñaa lo'o ngu' ji'i Juan, la cui' nu naa Juan Marcos.

13

Nguxana Bernabé lo'o Saulo ngua'ni ngu' cña ji'i ycuí' Ndyosi

¹ Nu taju ñati ji'i Jesucristo ca quichi Antioquía bi' ni, laja ngu' bi' ntsu'u xi ngu' nu laca tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi. La cui' jua'a laja ngu' bi' tya ntsu'u la xa' tya'a ngu' nu tso'o tsa nlyu'u cha' ji'i ycuí' Ndyosi ji'i tya'a ngu'; ngu' nu nlyu'u ji'i tya'a ngu' ngua Bernabé, lo'o Simón nu ngata, lo'o Lucio Cirene, lo'o Saulo, lo'o Manaén. (Nu Manaén bi' ngua tya'a miña'a Herodes nu laca gobernador ji'i loyuu su cuentya Galilea.) ² Ngua sca tsá nu lo'o tyucui tsá ná ndyacu ngu' taju bi', xqui'ya cha' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi nu Xu'na na. Li' nchcui' Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Ta ma chacuayá' ji'i Bernabé lo'o jua'a ji'i Saulo, cha' tsaa ngu' xa' quichi cha' cua'ni ngu' cña nu ta na' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' —nacui ycuí' Ndyosi ji'i ngu'.

³ Tyuu hora ná ndyacu ngu' li', cha' tsa cu' ti nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. Li' ngusta ya' lcaa tya'a ñati ji'i Jesucristo bi' hique Bernabé, lo'o jua'a hique Saulo, cha' tso'o ti tsaa ngu' ca su cua'ni ngu' cña cuentya ji'i ycuí' Ndyosi.

Nda ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi ca loyuu su cuentya Chipre

⁴ Li' ndyaa Bernabé lo'o Saulo ca quich̄ Seleucia cha' tyat̄i ngu' ne' yaca ni'i, cha' tsa ngu' chaca tsu' tyujo'o ca loyuu su naa Chipre. Ca bi' cua'ni ngu' cña nu ngulo Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ⁵ Li' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i ca quich̄ Salamina. Lo'o ndyalaa ngu' chaca tsu' bi', li' ndyat̄i ngu' ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío quich̄ bi', cha' culu'u ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñat̄i nu ndi'i ne' laa bi'. Tyempo bi' tya ndya'a Juan lo'o ngu' cha' xtyucua ji'i ngu'. ⁶ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyu tya'a quich̄ nde Chipre bi', ndyaa ngu' ndyalaa ngu' ca quich̄ Pafos li'. Quich̄ bi' ndyacua tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu cucha'a tsa nu naa Barjesús. Ngu' judío laca nu qui'yu bi', lo'o jua'a nacui yu cha' laca yu tu'ba ji'i ycu' Ndyosi; pana si'i cha' liñi nda yu. ⁷ Ndi'i nu cucha'a bi' slo gobernador nu naa Sergio Paulo. Ngua tsa nu gobernador bi', lo'o jua'a nti' tsa cuna cha' ji'i ycu' Ndyosi; bi' cha' nguane gobernador ji'i Bernabé lo'o ji'i Saulo cha' caa ngu' ca slo, cha' culu'u ngu' cha' bi' ji'i. ⁸ Pana ná ndiya ti' nu cucha'a bi' nu lo'o ndyuna gobernador cha' ji'i ycu' Ndyosi. (Elimas naa nu cucha'a bi' cha'cña ji'i ngu' quich̄ Pafos bi'.) Lye tsa nxu tya'a yu lo'o Saulo lo'o Bernabé, cha' cua nti' yu cua'a yu ji'i gobernador cha' nga'aa xñi nu cusu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi nu nchcui' ngu' lo'o. ⁹ Li' na'a tsa Pablo ji'i nu cucha'a bi'. (Nu juani naa Pablo nu ngua naa Saulo clyo.) Xtyi'i ycu' Ndyosi laca nu nda juersa ji'i nu Pablo bi', ¹⁰ bi' cha' nchcui' lo'o nu cucha'a bi':

—Lye tsa ñilo'o nu'u ji'i ngu' —nacui Pablo ji'i nu

cucha'a bi'—. Liye' tsa ti' nu'u ña'a nu'u ji'i ya, cha' msu ji'i nu xña'a laca nu'u —nacui—. Ndaca'a tsa nu'u ji'i ngu' cha' ná cua'ni ngu' sca cha' tso'o ti; bi' cha' juani culo na' cña jinu'u cha' nga'aa cua'a nu'u ji'i ngu' nu nti' xñi cha' ji'i ycui' Ndyosi nu Xu'na ya. ¹¹ Xcube' nu Xu'na ya jinu'u juani, cha' nga'aa caja ñi'ya ña'a nu'u xee cua; tyuu tsā tyanu cuityi' ti nu'u li'.

Hora ti ngua cuityi' yu cucha'a bi' li', nga'aa ngua ña'a yu tsiya' ti. Li' nclyana yu ji'i sca ñati nu xñi ya' yu cha' tsa lo'o ji'i yu nde liya'. ¹² Lo'o na'a gobernador cha' ngua cuityi' nu cucha'a bi', li' hora ti ngusñi nu cusu' bi' cha' ji'i Jesucristo. Jua'a ndube tsa ti' nu cusu' bi' ji'i cha' nu ngulu'u ngu' ji'i cuentya ji'i ycui' nu Xu'na na.

Ndyaa Pablo lo'o Bernabé ca quichí Antioquía Pisidia

¹³ Lo'o li' ndu'u Pablo lo'o tya'a ndya'a yu, ndu'u ngu' quichí Pafos ndyaa ngu'. Ndyatí ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o, ndyalaa ngu' ca quichí Perge ca loyuu su cuentya Panfilia li'. Nga'aa ndya'a Juan lo'o ngu' li', na cua ndyaa yu quichí tyi yu. ¹⁴ Ndu'u ngu' quichí Perge ndyaa ngu' chaca quichí Antioquía ca loyuu su cuentya Pisidia. Nu ngua tsā ta'a nu ndi'i cña' ngu', li' ndyatí Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío. Ca bi' ndyaa tucua ngu' xi. ¹⁵ Li' nchcui' sca nu cusu' lo quityi ji'i ycui' Ndyosi cha' cuna lcaa ñati nu ndi'i ne' laa bi'; nchcui' lo quityi nu nscua cña nu ngulo Ni ji'i ngu', li' nchcui' nu cusu' bi' sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba

ji'í ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni. Lo'o li' nchcuane nu cusu' nu laca loo ne' laa bi' ji'í Pablo lo'o Bernabé:

—¿Ha ntsu'u sca cuij ji'í ma' cha' ta ma' lo'o ya juani? —nacuij ji'í ngu'.

¹⁶ Li' ndyatú Pablo ngua'ni ya' yu ji'í ngu' cha' cua'a jyaca ngu' ji'í yu. Nhcui' Pablo lo'o ngu' li':

—Tyu'u cha' clyu ti' ji'í ma' cua'a jyaca ma' ji'í cha' nu chcuí' na' lo'o ma' juani —nacuij Pablo ji'í ngu'—. Ngu' Israel laca na, lo'o jua'a ndu'ni tlyu na ji'í ycuí' Ndyosi. ¹⁷ La cui' ycuí' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'í, la cui' Ni laca nu ngusubi ji'í jyo'o cusu' ji'na cha' tyu'u tucua quiña'a ñati ji'í ngu' nde loo la. Tya ndi'í jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto lo'o ndyatú quiña'a tsa tya'a ngu', masi si'í quichi tyi ngu' ngua quichi bi'. Li' tlyu tsa cña ngua'ni ycuí' Ndyosi, cha' ngulo Ni ji'í jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto bi'. Jua'a ngua cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' tonu tsa cña nu ndu'ni ycuí' Ndyosi nde chalyuu. ¹⁸ Nu lo'o nguta'a ngu' loyuu btyi bi' tya tu'ba yija, ndalo tsa tyiquee ycuí' Ni ji'í jyo'o cusu' ji'na li', masi quiña'a tsa cha' cuxi ngua'ni ngu' bi'. ¹⁹ Li' ngua'ni tye Ni cha' ji'í cati tya'a nación ñati nu nguti'í loyuu su cuentya Canaán, la cui' ñati nu nguti'í loyuu bi' tya clyo la; nda Ni yuu bi' cha' caja su tyi'í jyo'o cusu' ji'na li'. ²⁰ Lo'o jua'a nda Ni ñati nu ngua loo ji'í jyo'o cusu' ji'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. Li' cua ndya'a jacua siyento cla'be yija, tya lo'o ndyalaa ngu' loyuu Canaán bi', ña'a cuayá' nu ngula jyo'o Samuel nu ngua tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi. ²¹ Li' ngüijña ngu' ji'í ycuí' Ndyosi cha' ta Ni sca rey cha' caca loo ji'í ngu', bi' cha' nda Ni ji'í jyo'o Saúl sñi' Cis ji'í ngu'; ngua yu bi' loo ji'í ngu' tu'ba yija li'. Jyo'o Saúl bi' ngua tya'a

ñati ji'i ngu' Benjamín. ²² Nu lo'o ndye tu'ba yija, li' nga'aa nda Ni cña bi' ji'i yu bi', nda Ni jyo'o David cha' caca loo ji'i ngu' cña su ndu Saúl nguicha'. Cua nchcui' ycui' Ndyosi cha' ji'i nu jyo'o David bi': “Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i David sñi' Isai”, nacui' ycui' Ndyosi. “Cua nda na' cuentya cha' laca yu bi' sca ñati nu tyaja'a cua'ni lcaa cña nu nti' na' cha' cua'ni yu.” ²³ Cua sa'ni nda ycui' Ndyosi cha' lo'o na cha' nde loo la cala sca ñati tya'a ji'i jyo'o David bi', nu cua'ni lyaá ji'i lcaa na nu laca na ngu' Israel; yu bi' laca Jesús. ²⁴ Nu lo'o bilya xana Jesús culu'u cha' ji'i ngu' tya'a quichi tyi na, nda jyo'o Juan cha' lo'o ngu' tya'a na, cha' ca tyuju'u ti' ngu' tya'a na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycui' Ndyosi. Lo'o li' ntyucuatya jyo'o Juan bi' ji'i ngu' nu ngusñi cha' bi'. ²⁵ Nu lo'o cua tye ti cña ji'i jyo'o Juan bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' tya'a quichi tyi na ndi'ya: “Xa' ñati ntajatya ma' ji'i”, nacui' Juan ji'i ngu'; “si'i na' laca”, nacui' yu. “Ca nde loo la caa sca ñati nu tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'i. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sat'i na' juata ti.” Jua'a nchcui' jyo'o Juan cuentya ji'i Jesús.

²⁶ 'Lcaa na nu laca na la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham, lo'o jua'a lcaa ma' nu ndaquiya' ma' ji'i ycui' Ndyosi, cuentya ji'i lcaa na laca cha' tso'o nu nda Ni lo'o na, cha' tso'o nu nchcui' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni ji'i ñati chalyuu. ²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' quichi Jerusalén tilaca laca Jesús, lo'o jua'a ná ngua cuayá' ti' ngu' nu laca loo ji'i quichi bi' tilaca laca yu. Ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi sa'ni; masi ndyuna ngu' lo'o ndya'a nchcui' ngu' lo

quityi bi' ne' laa lcaa ts̄a nu ndi'j̄ cña' ngu', ná nda ngu' cuentya si cha' ji'j̄ ycuí' Jesús nchcui' quityi bi'. Bi' cha' cuxi tsa cña ngua'ni ngu' lo'o Jesús nu lo'o ngusta ngu' qui'ya ji'j̄ yu. La cui' tya'a cña nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi cha' cua'ni ngu' lo'o yu, cua ngua'ni ngu' li'. ²⁸ Masi ná ntsu'u qui'ya ji'j̄ Jesús tsiya' ti, ngüijña ngu' ji'j̄ gobernador, la cui' nu Pilato bi', cha' culo cña ji'j̄ ngu' cha' cujuui ngu' ji'j̄ Jesús. ²⁹ Nu lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cha' ñi'ya nchcui' lo quityi bi' cha' caca ji'j̄ Jesús, li' nda'ya ngu' ji'j̄ jyo'o bi' su nga'a lo crusi, nguxatsi' ngu' ji'j̄ jyo'o bi' li'. ³⁰ Pana ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya' li'. ³¹ Tyu'u ts̄a ndu'u tucua ycuí' ca Jesús su ndi'j̄ ngu' tya'a ndya'a yu. La cui' ngu' nu cua ñaa lo'o yu tya lo'o ndu'u ngu' nde Galilea ñaa ngu' ca quichi Jerusalén, bi' ngu' laca nu nda cha' liñi ji'j̄ Jesús lo'o ñati juani.

³² 'Lo'o juani cua lijya ya ca nde cha' culu'u ya cha' tso'o ji'j̄ ycuí' Ndyosi bi' ji'j̄ cu'ma. Tya sa'ni la cua ngüiñi cha' ji'j̄ ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na; ³³ lo'o nu juani cua ngua'ni Ni cha' bi' cuentya ji'na, nu lo'o cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Ndi'ya nchcui' Salmo nu nchca tyucuaa cha' ji'j̄ Jesús: “Sñi' na' laca nu'u”, nacui' ycuí' Ni ji'j̄ Jesús. “Juani cua ngua'ni na' cha' tyu'ú nu'u chalyuu.” ³⁴ Chaca cha' nchcui' quityi cha' ji'j̄ ycuí' Ndyosi cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ndyujui ngu' ji'j̄, lo'o jua'a nchcui' quityi bi' cha' ná quiñu'u cuaña' Jesús ne' cuaá. “Ta na' lcaa cha' tso'o ji'j̄ ma, la cui' ña'a cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o David cha' caja ji'j̄ ma”, nacui' ycuí' Ni. ³⁵ Lo'o jua'a ntsu'u chaca Salmo, chaca jii ji'j̄ ycuí' Ndyosi, nu nchcui'

ñi'ya nu nacui Jesús jii' ycu' Ni: “Jlo ti' na' cha' ná ta nu'u chacuayá' quiñu'u' cuaña' na', cha' na' laca Sñi' ycu' nu'u”, nacui. ³⁶ Ngua'ni jyo'o David cña jii' ycu' Ndyosi lcaa tyempo lo'o nguti'i nu cusu' bi' chalyuu. Lo'o ngujui yu, li' nguxatsi' ngu' jii' se'i ti lo'o xa' la jyo'o cusu' ji'na; ndye cuaña' yu ngutsu' li'. ³⁷ Pana Jesús ni, ná ngunu'u' cuaña' Jesús lo'o nguatsi' yu, xqui'ya cha' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ³⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' ca cuayá' ti' lcaa cu'ma, cha' xqui'ya Jesús cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi jii' lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ma; ³⁹ taca tyu'u laja ti ma jii' qui'ya nu ntsu'u jii' ma si xñi ma cha' jii' Jesús. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndaquiya' ma jii' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni, ná nchca jii' cha' bi' cuityi qui'ya nu ntsu'u jii' ma. ⁴⁰ Tso'o la si cui'ya ma cuentya cha' ná tyacua cha' cuxi jii' ma, la cui' cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya jii' cu'ma nu nchcui' ndi'ya:

⁴¹ Clyacua tso'o ti' ma, lcaa cu'ma nu nti' ma xtyí lo'o ma jii' ycu' Ndyosi;

cube xi ti' ma, tyaa ma cuaana ti li'.

Ycu' Ndyosi laca na', nu tlyu tsa cña tonu cua'ni na' tyempo nu ndi'i ma chalyuu, nacui Ni.

Ná caca jlyu ti' ma cha' ndu'ni na' cña bi' tsiya' ti, masi tso'o tsa culu'u ñati ñi'ya laca cha' bi' jii' ma.

Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu' li'.

⁴² Na cua tyu'u ti ngu' ne' laa tsaa ngu', lo'o li' ngüijña tsa tyuu tya'a ñati bi' jii' Pablo lo'o jii' Bernabé cha' culu'u la ngu' cha' jii' Jesús jii' ngu' chaca quiya' ca xnu' tsa. ⁴³ Jua'a lo'o ndye ndyu'u ti'i ngu' ne' laa bi', li' ndyaa ngu' lo'o Pablo lo'o

Bernabé. Tyuu tya'a ngu' judío ndyaa ngu' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a xa' ñatı nu ndu'ni tlyu jı'ı ycuı' Ndyosi stu'ba ti lo'o nu ngu' judío bi', la cui' ti ndyaa ngu' lo'o ngu' bi' li'. Ngulu'u la ngu' bi' jı'ı nu quiña'a ngu' bi' li', cha' tso'o ti tyanu cha' jı'ı Jesús tyiquee ngu', cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuı' Ndyosi ña'a Ni jı'ı lcaa ñatı chalyuu.

⁴⁴ Nu lo'o ngua snu' tsá, li' ndyu'u ti'ı lcaa tya'a ngu' quichi ne' laa bi', cha' cuna ngu' cha' jı'ı ycuı' Ndyosi chaca quiya'. ⁴⁵ Ñasi' tsa nu ngu' judío bi' lo'o na'a ngu' jı'ı nu quiña'a tsa ñatı bi'. Nchcui' suba' ngu' judío lo'o Pablo li', nacui' ngu' cha' cuiñi tsa cha' nu nclu'u yu bi'. ⁴⁶ Pana ná ndyutsıi Pablo lo'o Bernabé cha' xacui' ngu' cha' jı'ı ngu' judío bi':

—Clyo ntsu'u cha' chcui' ya cha' jı'ı ycuı' Ndyosi lo'o mā nquicha', cha' ngu' judío tya'a na laca mā. Pana juani tsaa ya culu'u ya cha' bi' jı'ı ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná ntaja'a mā cuna mā cha' nu nchcui' ya. Na cua ngüiñi cha' jı'ı mā lo'o tya'a mā, cha' ná nti' mā caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jı'ı mā. ⁴⁷ Jua'a cña ngulo ycuı' nu Xu'na na jı'ı ya nu nchcui' quityi cusu' bi' ndi'ya:

Ñi'ya nti' sca xee ndubi nu nclyu'u xee tyijyu',
 jua'a nga'a cha' ta mā cha' jna' lo'o ngu' xa' tsu',
 nacui' ycuı' Ndyosi,
 cha' ca cuayá' ti' lcaa ñatı chalyuu tilaca laca nu
 cua'ni lyaá jı'ı ngu'.

⁴⁸ Ndyuna nu ngu' xa' tsu' cha' bi', lo'o li' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Tso'o tsa laca cha' jı'ı ycuı' Ndyosi nu Xu'na na, ngulacua ti' ngu' bi'; jua'a ngusñi ngu' cha' bi'. Jlya ti' ngu' bi' cha' jı'ı Jesús,

lcaa ngu' nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi jí'í; ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jí'í ngu' bí' lí'. ⁴⁹ Jua'a ngua, lo'o lí' ndyaa ngu', ndya'a nchcui' ngu' cha' jí'í nu Xu'na na lo'o lcaa ñatí lcaa quichí ca loyuu bí'. ⁵⁰ Hora ti nchcui' ngu' judío lo'o ngu' nu laca loo jí'í quichí, jua'a lo'o ngu' cuna'a tlyu, cha' su'ba ñasi' jí'í ngu' quichí lo'o ña'a ngu' jí'í Pablo lo'o Bernabé. Ngua tí'í tí' ngu' jí'í ngu' bí' lí', ngulo'o ngu' jí'í ngu' bí', cha' tsaá Pablo lo'o Bernabé xa' se'í. ⁵¹ Lo'o lí' nu Pablo lo'o Bernabé bí' ní, ngusalú ngu' snii yuu nu ntsu'u quiya' ngu' to' quichí. Jua'a ngua'ni ngu' cha' ta ngu' quichí bí' cuentya cha' ná tso'o cña nu ngua'ni ngu', nu lo'o ngulo'o ngu' quichí jí'í tyucuaa ngu' bí'. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichí Iconio lí'. ⁵² Lo'o nu ñatí jí'í Jesucristo nu ndyanu quichí Antioquía bí' ní, chaa tí' ndyanu ngu' quichí tyi ngu' cha' cua ndyanu Xtyí'í ycuí' Ndyosi ne' cresiya jí'í ngu'.

14

Ndí' Pablo lo'o Bernabé ca quichí Iconio

¹ Lo'o cua ndyalaa Pablo lo'o Bernabé ca quichí Iconio, ndyatí ngu' ndyaa ngu' ne' laa jí'í ngu' judío tya'a ngu'. Ndejua ngulu'u ngu' cha' jí'í Jesús; bí' cha' quiña'a tsa ngu' ngusñi ngu' cha' bí', masi ngu' judío, masi xa' ñati. ² Lí' hora ti ngunasí' xa' la tya'a ngu' judío, ngu' nu ná jlyá tí' cha' bí'. Su'ba ñasi' ngu' jí'í xa' ñatí nti' ngu', cñilo'o ngu' jí'í ngu' quichí nti' ngu', cha' ca tí'í tí' ngu' ña'a ngu' jí'í ngu' nu ngusñi cha' bí'. ³ Tyiquee' xi ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichí bí', cha' ná ndyutsí' ngu' culu'u ngu' cha' jí'í nu Xu'na na jí'í ngu' quichí

bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña tonu chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ngua ji'i ngu' quichĩ ta ngu' cuentya cha' xcui' cha' liñi nclyu'u ngu' bi' ji'i ngu'. ⁴ Ná stu'ba cha' ji'i ngu' quichĩ lo'o tya'a ngu' li'. Ntsu'u ngu' nu ndaquiya' tsa ji'i tya'a ngu' judío, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ndaquiya' ji'i cha' nu nda ngu' nu ndya'a nchcui' cha' ji'i Jesucristo bi'. ⁵ Li' ngüiñi cha' ji'i ngu' judío bi' lo'o xa' ñati tya'a quichĩ tyi ngu', lo'o nu laca loo ji'i quichĩ, cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Pablo lo'o tya'a ndya'a yu; nti' ngu' cu ngu' quee ji'i ngu' bi'. ⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo lo'o tya'a ndya'a yu cha' bi', ngusna ngu' ndyaa ngu' ca xa' quichĩ loyuu su cuentya Licaonia li', ndyalaa ngu' ca quichĩ Listra. Lo'o li' ndyaa lye la ngu' ca quichĩ Derbe lo'o lcaa quichĩ cacua ti'. ⁷ Ngulu'u ngu' cha' bi' ji'i ngu' lcaa quichĩ, cha' ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu.

Ngü ngu' quee ji'i Pablo ca quichĩ Listra

⁸ Ndi'i sca nu qui'yu ca quichĩ Listra bi' nu ná nchca tya'a tsiya' ti, cha' quicha quiya'. Ni sca quiya' ná ngua ji'i nu qui'yu bi' tyatu, xqui'ya cha' quicha quiya' tya lo'o ngula; xcui' na nchca'a ti nu quicha bi'. ⁹ Tso'o tsa ndyuna nu quicha bi' laja lo'o nclyu'u Pablo ji'i ngu'; li' na'a yu ji'i nu quicha bi', ngua cuayá' ti' yu cha' jlya ti' nu quicha cha' taca ji'i ycu' Ndyosi cua'ni cha' tyaca tso'o. ¹⁰ Li' nchcui' Pablo lo'o nu quicha bi':

—Tyatu liñi nu'u juani —nacui Pablo ji'i.

Hora ti ndatu nu quicha bi', ngua ji'i ndya'a li'.

¹¹ Quiña'a ñati cua na'a ñi'ya nu ngua ji'i nu quicha bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu'. Li' nxi'ya lo'o tsa ngu' ji'i tya'a ngu':

—Cua ndyalaa tucua tya'a jo'ó ca slo na juani —nacui ngu'—. Ñi'ya ña'a ñati, jua'a ña'a jo'ó re —nacui ngu' jil'i tya'a ngu' cha'cña jil'i ngu' Licaonia.

¹² Nhcui' ngu' cha' jo'ó Júpiter laca Bernabé, lo'o jo'ó Mercurio laca Pablo nacui ngu', xqui'ya cha'nda tsa Pablo cha' lo'o ngu'. ¹³ Ntsu'u sca laa jil'i jo'ó Júpiter ca to' quichi bi', lo'o jua'a ndi'i sca sti jo'ó cuentya jil'i laa bi'. Li' yala ti ndyalaa sti jo'ó bi' lo'o toro, lo'o jua'a ndi'i tyaaca' queé yani toro bi'. Ngua ti' lcaa ngu' bi' cujuui ngu' jil'i toro bi' li', cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i nu tucua tya'a jo'ó nu ndyalaa ca ti slo ngu'. ¹⁴ Ñati nu ndya'a tyijyu' nhcui' cha' jil'i Jesucristo laca Pablo lo'o Bernabé ni, bi' cha' ngua xñi'i tsa ti' tyucuaa ngu' lo'o nda ngu' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni ngu' quichi bi'. Li' ngusaa' ycui' ca ngu' ste' ngu', cha' caca cuayá' ti' ngu' quichi cha' ná tso'o cña nu ndyu'ni ngu'. Li' ngusna Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' lcaa laja ñati quiña'a bi', cuii tsa ngusi'ya lo'o ngu' jil'i ngu' quichi bi':

¹⁵ —Ngu' cusu' cu'ma —nacui Pablo lo'o Bernabé jil'i ngu' quichi—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma jua'a? —nacui ngu'—. Laca ya ñati chalyuu ti, ñi'ya nu laca cu'ma; si'i ndyosi laca ya. Cua ndyalaa ya ca nde cha' ta ya cha' lo'o ma, cha' jil'i ycui' Ndyosi nu lu'ú ca. Ná tso'o cua'ni tlyu ma jil'i xa' la jo'ó, sca ti jil'i ycui' Ndyosi nu lu'ú nga'a cha' tyu'u tyiquee ma jil'i; bi' laca nu ngüiña lcaa na nu ntsu'u lo yuu, lo'o lcaa na nu ntsu'u nde cua, lo'o lcaa tyujo'o, lo'o lcaa na nu ntsu'u ca bi'. ¹⁶ Cua sa'ni la ndalo tsa tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni jil'i

lcaa ñati chalyuu, masi ngua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu nti' ngu' cha' cua'ni ngu'. ¹⁷ Lo'o jua'a nda Ni lcaa cha' tso'o nu ndyiji ji'na: nda Ni tyo nu nda'ya lo yuu cha' caluu tso'o si'yu nu ntyaa na, cha' tso'o caca clacua ji'na li'; ndyiji cha' bi' ji'na cha' cacu tso'o na, cha' jua'a tso'o tsa caca tyiquee na li'. Jua'a laca cha' nu nclyu'u ycui' Ndyosi ji'na cha' caca cuayá' ti' na tilaca laca Ni.

¹⁸ Tyucuaa ngu' bi', lye tsa nchcui' ngu' lo'o ngu' quichi, pana lqui'ya tsa ngua cuayá' ti' ngu' quichi cha' ná tso'o tsiya' ti' si cujuui ngu' toro cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ngu' bi'.

¹⁹ Lo'o li' ndyalaa la xi ngu' judío nu xña'a tsa tyiquee, ngu' nu ndu'u quichi Antioquía bi'; lo'o xa' la tya'a ngu' nu ndu'u quichi Iconio ndyalaa ngu'. Nchcui' ngu' bi' lo'o ngu' quichi cha' su'ba ñasi' ngu' ji'i ngu' quichi bi' lo'o Pablo. Li' ngu' quichi quee ji'i Pablo cha' ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'i yu bi'. Lo'o ngua ti' ngu' cha' cua ngujuu yu, li' ngujolaqui ngu' ji'i yu ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca to' quichi. ²⁰ Pana ndyu'u ti'i ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo slo Pablo su ntsiya yu; li' ndaca'a yu, ndyaa yu nde quichi lo'o ngu' chaca quiya'. Ca chaca tsá ndu'u Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichi Derbe.

²¹ Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu, bi' cha' quiña'a ngu' quichi bi' ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Li' ngxu tyuu Pablo lo'o Bernabé ñaa ngu' nde quichi Litra lo'o quichi Iconio lo'o quichi Antioquía bi' chaca quiya'. ²² Ca ta'a quichi su ndyaa ngu' bi', nchcui' ngu' lo'o ñati ji'i Jesucristo cha'

tso'o la tyatí tyiquee ngu' lo cha' ji'í Jesús, cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' ná cutsii ngu' tsiya' ti.

—Cua'ni lya' ti' ngu' ji'na tu'ni —nacui Pablo lo'o Bernabé ji'í ngu'—, lo'o jua'a xcube' ngu' ji'na; pana lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' tsa na tyi'í na su laca ycuí' Ndyosi loo.

²³ Lo'o jua'a ngusubi Pablo lo'o Bernabé ji'í ñati cha' caca ngu' loo ji'í scaa taju ñati ji'í Jesucristo nu ndi'í scaa quichi tyi ngu'; ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña bi' lcaa quichi su ndyaa ngu'. Tyuu hora ná ndyacu ngu' tyaja tsá nu lo'o nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi cha' subi ngu' ji'í ñati nu caca loo ji'í taju tya'a ngu'. Ndiñña ngu' ji'í ycuí' nu Xu'na na cha' cua'a Ni ji'í ngu' bi', cha' ná caca cuxi ji'í ngu', cha' tso'o tsa ngusñi lcaa ñati bi' cha' ji'í ycuí' Ni.

Nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichi Antioquía Siria

²⁴ Ndu'u nu Pablo lo'o Bernabé bi', ndyaa ngu' li', nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Pisidia, ndyalaa ngu' loyuu su cuentya Panfilia li', ²⁵ cha' tsa ngu' ca quichi Perge. Ngulu'u ngu' ji'í ngu' quichi bi' ñi'ya laca cha' ji'í Jesucristo. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichi Atalia, ²⁶ ndyatí ngu' ne' yaca ni'í ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o bi' ca quichi Antioquía su nguti'í ngu' clyo. La cui' quichi bi' ndi'í ngu' nu lo'o ngusta ya' tya'a ngu' lo ngu' cuentya ji'í Jesucristo, nu lo'o cua tsa ti ngu' tyijyu' tya clyo. Cua ndye cña su ndyaa ngu' tyijyu' juani, ²⁷ bi' cha' ndyalaa ngu' chaca quiya' quichi Antioquía bi'. Li' ndyu'u ti'í lcaa ñati ji'í Jesucristo slo ngu'; ndu Pablo lo'o Bernabé nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu cua ngua'ni ycuí'

Ndyosi lo'o ngu' ca su ndyaa ngu' tyijyu', cha' jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' xñi ngu' xa' tsu' cha' jiī Jesucristo. ²⁸ Tyiquee' ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichī bi', stu'ba ti ndīi ngu' lo'o tya'a ñatī jiī Jesucristo quichī bi'.

15

Ndyu'u ti'i ngu' ca quichī Jerusalén

¹ Ngua sca tsa ndyalaa xi ñatī nu ndu'u nde loyuu su cuentya Judea, ndyalaa ngu' quichī Antioquía bi'. Li' nguxana nclyu'u ngu' jiī ñatī jiī Jesucristo cha' ná chañi cha' cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi jiī ngu', si bilya xi'yu ngu' quiijī ngu' qui'yu bi', cha' culacua ngu'. Jua'a laca cña nu ngulo jyo'o Moisés jiī ngu' sa'ni cha' cua'ni ngu', nacuī ngu' bi'. ² Li' nguxana Pablo lo'o Bernabé nxlyú ngu' cha' hichu' ngu' bi'. Xqui'ya cha' ná nchca caca stu'ba cha' bi' lo'o ngu' tsiya' ti, bi' cha' nu ñatī jiī Jesucristo bi' ni, ngusubi ngu' jiī Pablo, lo'o jiī Bernabé, lo'o jiī xi xa' la ñatī, cha' tsaá ngu' nde quichī Jerusalén. Tsaá ngu' slo ngu' nu ngua tsa'a jiī Jesucristo tya clyo, slo ngu' cusu' nu jiī la cui' tya'a taju ngu', cha' chcu'i tube ngu' ñi'ya caca cha' bi' jiī ngu': si xi'yu ngu' quiijī ngu', si ná xi'yu ngu' quiijī ngu'.

³ Li' nchcu'i salya' ngu' lo'o tya'a ngu', lcaa ngu' taju ñatī jiī Jesucristo quichī Antioquía ngusalya' lo'o Pablo, lo'o Bernabé, lo'o tya'a ndya'a ngu'. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyucuī nu tsaá nde Jerusalén. Nteje tacuī ngu' loyuu su cuentya Fenicia, lo'o loyuu su cuentya Samaria, nchcu'i ngu' lo'o lcaa taju ñatī jiī Jesucristo nu ndīi quichī tyucuī su nteje tacuī ngu'. Ndacha' ngu' ñi'ya nu

ngua'ni ycuí Ndyosi, cha' nguxcutsa'a Ni cresiya jii' ngu' xa' tsu', cha' juani cua ngusñi ngu' xa' tsu' cha' jii' ycuí Ndyosi. Lo'o ndyuna ngu' quichi bi' cha' bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li', cha' lo'o ñati xa' tsu' ngusñi ngu' cha' jii' Jesucristo; nga'aa si'i ngu' judío ti nu ngusñi cha' bi'.

⁴ Ndyalaa Pablo lo'o Bernabé lo'o tya'a ndya'a ngu' ca quichi Jerusalén li'. Tso'o nchcui' ñati jii' Jesucristo bi' lo'o ngu' li'; jua'a ndi'i ngu' nu ngua tsa'a jii' Jesús tya clyo, ndi'i ngu' nu laca loo jii' taju ñati quichi bi'. Lo'o li' nguxana Pablo lo'o Bernabé ndacha' ngu' jii' ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni ycuí Ndyosi lo'o ñati xa' tsu' ca su ndyaa ngu'. ⁵ Pana lo'o xi ngu' fariseo nu ngusñi cha' jii' Jesucristo nga'a lo'o ngu' bi'. Li' ndatu ngu' fariseo bi' cha' chcui' ngu':

—Nga'a cha' xi'yu ngu' quiji nu qui'yu ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' jii' Jesús, cha' culacua ngu' —nacu ngu' fariseo bi'—. Ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni —nacu ngu'.

⁶ Li' ndyu'u ti'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a jii' Jesucristo tya clyo lo'o lcaa ngu' nu laca loo jii' taju ñati bi'; nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', si tso'o cha' culacua ngu' jua'a, si ná tso'o laca cha' culacua ngu'. ⁷ Lye tsa nchcui' tube ngu' cha' bi', lo'o li' ndatu Pedro nchcui' lo'o ngu':

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jii' Jesucristo —nacu Pedro—. Jlo ti' ma tilaca laca na'. Clyo ngusubi ycuí Ndyosi jna' nu lo'o tya nguti'i na' lo'o cu'ma, cha' tsa'a culu'u na' jii' ngu' xa' tsu' ñi'ya ndu'ni lyaá Jesús jii' ñati chalyuu. Lo'o jua'a ngusñi ngu' bi' cha' jii' Jesús li'. ⁸ Cua na'a ycuí

Ndyosi lcaa ña'a nu ntsu'u tyiquee ngu' bi', lo'o li' nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ngu' bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na, la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' bi'; ⁹ stu'ba ngua'ni Ni, masi lo'o na, masi lo'o ngu' xa' tsu' bi'. Nu lo'o ngusñi ngu' cha' ji'i Ni, li' ngua'ni lubii Ni cresiya ji'i ngu' bi'. ¹⁰ Lo'o nu juani, ná ndiya ti' mā cña nu ngua'ni ycu'i Ni lo'o ngu' bi'; nti' mā cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña ñi'ya nu nguxtyanu jyo'o Moisés ji'na. Pana tucui tsa cña bi', ná ngua ji'na tsiya' ti cua'ni na lcaa cña bi'; ni lcaa jyo'o cusu' ji'na, ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' cña tucui bi'. ¹¹ Ná tso'o cha' chcui' mā jua'a. Cua ngusñi na cha' ji'i Ni, cha' ngua'ni lyaá ycu'i Jesús ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, xqui'ya cha' tso'o ti nti' Ni ña'a Ni ji'na; la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' ji'i Ni.

¹² Cuaana ti ndi'i lcaa ngu' li'. Tso'o ti ndyuna ngu' lo'o nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i Ndyosi ca su nguta'a ngu' slo ñati xa' tsu'. ¹³ Lo'o ndye nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', li' nchcui' Jacobo lo'o lcaa ngu' bi':

—Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo —nacui Jacobo ji'i ngu'—, cua'a jyaca mā xi 'na.

¹⁴ Cua nchcui' Simón Pedro lo'o na ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Ndyosi tya clyo, nu lo'o nguxana ndyuna ngu' xa' tsu' cha' ji'i Ni. Li' nguxana Ni ngusubi Ni ji'i tyu tya'a ñati bi', cha' lo'o ngu' bi' caca ngu' ñati ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁵ Cua sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi la cui' tya'a cha', nu lo'o nchcui' quityi ji'i ycu'i Ndyosi ndi'ya:

¹⁶ Tyaa na' chaca quiya', nacui ycu'i Ni.

Ñi'ya laca sca ni'i ngunu'u, jua'a nti' cu'ma, cha' cua ngujlyaa ti' ma jna', nacui Ni.

Pana ñi'ya lo'o ndu'ni tiji ngu' sca ni'i nu cua ngunu'u bi', la cui' jua'a xa' cua'ni na' cha' taquiya' ma jna'.

Li' taca taquiya' ma jna' ñi'ya ndaquiya' jyo'o cusu' ji'i ma jna', nu lo'o tya lu'ú jyo'o cusu' David.

¹⁷ Na' laca nu Xu'na nu laca loo.

Jua'a cua'ni na' lo'o ma, cha' clyana cua ña'a ca ngu' xa' tsu' jna';

na cua ngusubi na' ji'i ñati bi' sa'ni, cha' caca ngu' ñati jna'.

¹⁸ Jua'a nacui ycui' Ndyosi lo'o nda Ni cha' lo'o jyo'o cusu' nu ngua sa'ni, cha' cua jlo ti' Ni lcaa ña'a cña nu cua'ni Ni nde loo la.

¹⁹ 'Bi' cha' nti' na' cha' ná tso'o si tatsaa na ji'i ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús cha' taquiya' ngu' lcaa cha' cusu' ji'i ngu' judío tya'a na juani, nu lo'o nguxana ca ti cha' nchcutsa'a Ni cresiya ji'i ngu' cha' caca ngu' ñati ji'i ycui' Ni —nacui Jacobo—. ²⁰ Tsa bi' ti cha' cua'ni na, nti' na'; scua na xi cha' tso'o cha' tsaa slo ngu' bi' nu nacui ndi'ya: Ná tso'o si cacu ngu' msta ji'i jo'ó, xqui'ya cha' cua'ni ñu'u msta bi' ji'i cresiya ji'na si cacu na ji'i; lo'o jua'a ná tso'o tsiya' ti tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati; ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndye ndyalú tañi ji'i ni', nu lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i; ni ná tso'o cacu ngu' tañi. ²¹ Pana cuentya ji'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, tsa lo cua ti cha' scua na cha' tsaa slo ngu' xa' tsu', cha' jua'a ntsu'u quityi nu nguscua jyo'o bi' ne' laa ji'i ngu' judío lcaa quichi. Ndyaa' ngu' ne' laa tsá nu ndi'i cña' ngu', lcaa semana ña'a ngu' lo quityi bi'.

Nga'aa nchcui' la Jacobo bi' li'.

²² Ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' li', lcaa ñati ji'i Jesucristo nde Jerusalén, lo'o ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' nu laca loo ji'i taju ngu'. Li' ngua ti' ngu' cha' subi ngu' xi xa' la tya'a ngu' cha' tsa'a ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé ca quichi Antioquía; ngusubi ngu' ji'i Judas nu laca xtañi Barsabás, lo'o ji'i Silas, ñati nu ndaquiya' tsa ngu' bi' ji'i. ²³ Ndyaa lo'o ngu' ji'i quityi nu nguscua ngu' Jerusalén bi'.

“Xlyo ni'i ji'i lcaa ma”, nacui quityi bi', “lcaa cu'ma nu laca ma ñati ji'i Jesucristo tya'a na, masi ngu' xa' tsu' laca ma, masi ndi'i ma ca quichi Antioquía, masi ndi'i ma ca quichi loyuu su cuentya Siria, masi ndi'i ma ca quichi loyuu su cuentya Cilicia. Cuare nu nguta'a ya lo'o Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' cusu' ji'i taju tya'a na re, lo'o tyuu tya'a ñati ji'i Jesús ca nde, stu'ba ti nscua ya quityi re cha' caa ca slo ma. ²⁴ Cua ndyuna ya cha' cua ndyaa xi ngu' tya'a ya ca slo cu'ma, lo'o jua'a cua ngulu'u ngu' ji'i ma cha' ntsu'u cha' xi'yu ma quiiji ngu' qui'yu tya'a ma; nacui ngu' bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni ma lcaa cña nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi nu ngua sa'ni. Pana ná ngulo ya cña ji'i ngu' bi', cha' tsa'a ngu' slo cu'ma; jlo ti' ya cha' xñi'i xi ti' ma ndi'i ma nu lo'o ná nchca cuayá' ti' ma si cha' liñi laca cha' bi'. ²⁵ Bi' cha' juani cua ngua stu'ba cha' ji'i ya lo'o tya'a cuare, ngusubi ya tucua tya'a ngu' tya'a ya, la cui' ñati ji'i Jesucristo tya'a na laca ngu'; tsa'a ngu' slo ma lo'o Bernabé lo'o Pablo tya'a na. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i nu ngu' tya'a na bi', ²⁶ masi ntsu'u tyuu tya'a ñati nu ngua ti' cujuui ngu' ji'i tya'a na bi' xqui'ya cña

nu ngulo Jesucristo nu Xu'na na ji'i ngu' tya'a na bi'. ²⁷ Judas lo'o Silas laca ngu' nu cua ngulo ya cña ji'i cha' tsaá ngu' slo mā, cha' ta ngu' cha' liñi lo'o mā. ²⁸ Nguxtyucua Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i cuare lo'o nchcui' ya lo'o tya'a ya, bi' cha' ndi'ya ti chcui' ya lo'o mā juani, cha' ná tso'o si culo ya xa' la cña tucui ji'i mā. ²⁹ Ná tso'o cacu mā cuaña' na'ni nu laca msta, nu cua nda ngu' ji'i jo'ó; ná tso'o cacu mā tañi; ná tso'o cacu mā na'ni nu ná ndye ndyalú tañi lo'o ndyujuii ngu' ji'i; la cui' ti cha' ná tso'o tsiya' ti si tyu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o xa' ñati. Si taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o ti tyi'i mā li'. Tsa lo cua ti cha' nscua ya.”

³⁰ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o quityi bi', ndyalaa ngu' ca quichi Antioquía. Ndyu'u ti'i lcaa ñati ji'i Jesucristo quichi bi' lo'o nda ngu' quityi ji'i ñati bi'. ³¹ Lo'o cua nchcui' ngu' bi' lo quityi, li' tso'o tsa ngua tyiquee ngu' xqui'ya cha' nu nchcui' quityi lo'o ngu'. ³² Tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ngua nu Judas lo'o Silas bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' ngulu'u ngu' xi ji'i ngu' quichi bi'; li' tlyu la ngua tyiquee lcaa ñati ji'i Jesucristo bi', xqui'ya cha' nu ngulu'u ngu' bi' ji'i ngu'. ³³ Tyiquee' xi nguti'i ngu' bi' quichi Antioquía, li' nchcui' salya' ñati ji'i Jesucristo lo'o ngu'. Nti' tya'a ngu' cha' xtyucua ycu'i Ndyosi ji'i ngu' tyucuii su ñaa ngu' nde slo xa' la tya'a ngu'. ³⁴ Li' nacui Silas cha' nga'aa tyaa ycu'i yu, tyanu yu lo'o ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichi Antioquía bi'; ngulu'u la ngu' ji'i tya'a ngu', nda la ngu' cha' ji'i ycu'i nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'. Lo'o jua'a tya ntsu'u tya tyuu la tya'a ngu' nu ndi'i ndejua nu nchcui' cha'

ji'i ycuil nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'.

Ndyaa Pablo chaca quiya' cha' chcuil cha' ji'i Jesucristo nde xa' quichi

³⁶ Ngua sca tsã nchcuil Pablo lo'o Bernabé:

—Tyaa na —nacuil—, tsaa na chaca quiya' slo ñatil nu tya'a ntsu'u cha' jil'na lo'o Jesucristo, ngu' nu ndi'il tyijyu' —nacuil Pablo jil' Bernabé—. Xa' tsaa na lcaa quichi su ngulu'u na cha' jil' Jesucristo tsubil, tsaa na'a na si tso'o ti ndi'il tya'a na bil.

³⁷ Ngua ti' Bernabé cha' lo'o Juan tsaa Juan lo'o ngu', la cuil nu Juan Marcos bil. ³⁸ Pana ná ntil Pablo tsaa lo'o jil' Juan, cha' lo'o ngulaa ngu' nde loyuu su cuentya Panfilia tya clyo, ndu'u Juan ndyaa lil, cha' nga'aa ndalo Juan cha' cua'ni cña bil. ³⁹ Ná stu'ba ntsu'u tyiquee Pablo lo'o Bernabé lil, nga'aa ndya'a ngu' stu'ba ti; bil cha' ndyaa Bernabé ndyatil ne' yaca nil' cha' tsaa ca loyuu Chipre chaca quiya'; lo'o nu Marcos bil ndyaa lo'o Bernabé lil.

⁴⁰ Lil ngusubi Pablo jil' Silas cha' tsaa lo'o. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' lil, nu lo'o cua nchcuil tya'a ngu' lo'o ycuil Ndyosi nu Xu'na na cha' xtyucua Nil jil' ngu' tyucuil. ⁴¹ Ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Siria, lil ndyaa la ngu' ca loyuu su cuentya Cilicia; nchcuil ngu' lo'o tya'a ñatil jil' Jesucristo nu ndyu'u til' tsa tlyu ti ca bil, cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' tyatil' tachaa la cha' jil' Jesús tyiquee ngu'.

16

Ndyaa Timoteo lo'o Pablo lo'o Silas

¹ Ndyalaa Pablo lo'o Silas ca quichi Derbe, lil ndyalaa ngu' ca quichi Listra. Quichi bil ndyaa

tya'a ngu' lo'o sca yu cuañi' tya'a ngusñi ngu' cha' jil'i Jesucristo nu naa Timoteo. Xtya'a yu laca sca nu cuna'a judío nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo, pana ngu' griego ngua sti yu. ² Nu ñati jil'i Jesús ca quichi Listra bi', tso'o tsa nchcui' ngu' cha' jil'i nu Timoteo bi', lo'o jua'a tso'o nchcui' ngu' jil'i yu bi' ca quichi Iconia. ³ Ngua ti' Pablo cha' tsa Timoteo lo'o ngu' li', bi' cha' ngusi'yu Pablo quiiji Timoteo cha' culacua yu. Ná ca ñasi' ngu' judío lcaa quichi su tya'a yu lo'o ngu' li', masi jlo ti' lcaa ngu' cha' ngu' griego ngua sti yu. ⁴ Nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati jil'i Jesús lcaa quichi su ndya'a ngu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi' lcaa ña'a cha' nu nguscua ngu' Jerusalén lo quityi bi'; nguscua ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús tya clyo lo'o ngu' cusu' quityi bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' xa' tsu' lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' nu laca ñati jil'i Jesucristo. ⁵ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' cua ngua tlyu la tyiquee ngu' cha' jil'i Jesucristo; nga'aa ndyutsii ngu' li'. Lo'o jua'a ngua cha' lcaa tsá ndyatü la ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo.

Nchcui' sca ngu' Macedonia lo'o Pablo laja xcalá yu

⁶ Lo'o li' ná nda Xtyi'i ycui' Ndyosi chacuayá' jil'i ngu' cha' culu'u ngu' cha' jil'i Jesucristo ca quichi nde loyuu su cuentya Asia, bi' cha' nteje tacui' ngu' loyuu su cuentya Frigia, lo'o jua'a loyuu su cuentya Galacia, ⁷ ndyalaa ngu' tyucuii nu tsa ca loyuu su cuentya Misia li'. Ngulacua ti' ngu' cha' tya tsa la ngu' ca loyuu su cuentya Bitinia, pana ná nda Xtyi'i ycui' Jesús chacuayá' cha' tsa ngu' cajua; ⁸ bi' cha' nteje tacui' ngu' loyuu su

cuentya Misia ndyaa lye la ngu', ndyalaa ngu' quichĩ Troas ca to' tyujo'o li'. ⁹ Ngua sca talya laja lo'o ndi'ĩ Pablo quichĩ bi', li' nchcui' xcalá yu. Cua na'a Pablo sca ngu' Macedonia nu ndacha' jil'ĩ yu: “Tyeje tacui mā chaca tsu' tyujo'o, caa mā xa' tsu' ca nde Macedonia, loyuu quichĩ tyi na'”, nacui nu qui'yu bi', “cha' xtyucua mā jil'ĩ cua”, nacui jil'ĩ Pablo laja xcalá. ¹⁰ Lo'o li' ngusñi ya tyucuii cha' tsaa ya chaca tsu' tyujo'o bi' ca loyuu Macedonia, xqui'ya cha' nchcui' xcalá Pablo. (Lo'o na' ndya'a na' lo'o ngu'. Lucas naa na', na' nu nscua quityi re.) Jlo ti' ya cha' ycui' Ndyosi laca nu ngulo cña jil'ĩ ya cha' tsaa ya ndejua, cha' ta ya cha' jil'ĩ Jesucristo lo'o ñati' nu ndi'ĩ ndejua.

Ndi'ĩ Pablo lo'o Silas ca quichĩ Filipos

¹¹ Hora ti ndyaa ya ndyatĩ ya ne' yaca ni'ĩ cha' tsaa ya chaca tsu', ndu'u ya ndyaa ya li'. Cuati na'a ya ca su naa Samotracia, sca loyuu piti ti cla'be tyujo'o laca bi'. Ca chaca tsā ndyalaa ya chaca tsu' tyujo'o bi', ca quichĩ Neápolis. ¹² Ca bi' ngusñi ya tyucuii ndyaa ya nde quichĩ Filipos, quichĩ nu laca loo jil'ĩ lcaa quichĩ loyuu su cuentya Macedonia laca quichĩ Filipos bi'. (Lo'o nguxana ti quichĩ bi', ngüiñá ngu' romano jil'ĩ.) Lo'o li' ndyanu ya tyuu tsā quichĩ bi'. ¹³ Lo'o nu ngua tsā nu ndi'ĩ cña' ngu' judío, li' ndu'u ya quichĩ ndyaa ya ca to' sta'a su ndyu'u ti'ĩ ngu' judío cha' chcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi tsā bi'; ngulu'u ya xi jil'ĩ ngu' cuna'a nu ndyu'u ti'ĩ ndacua ti. ¹⁴ Lidia naa sca nu cuna'a bi'; ngu' Tiatira laca, lo'o cña jil'ĩ laca cha' ndujui' late' nde quichĩ Filipos bi', sca lo late' nu cuaa ña'a, nu tso'lo xi ña'a. Ndu'ni tlyu ma' cusu' bi' jil'ĩ

ycui' Ndyosi, cha' tso'o ndyuna ma' cha' ji'i ycuil' Ndyosi nu Xu'na na; jua'a nguxtyucua Ni ji'i ma' cha' cui'ya tso'o cuentya ñi'ya nu ndyu'u cha' nu ngulu'u Pablo ji'i ngu'. ¹⁵ Li' ntyucuatya ngu' ji'i Lidia lo'o ji'i lcaa tya'a ngu' nu ndi'i slo.

—Si chañi cha' nclyacua ti' mā cha' laca na' ñati ji'i Jesucristo —nacui' nu cuna'a bi' ji'i ya—, tyaa mā to' tyi na', tyanu mā xi slo cua lacua.

Tyuu quiya' nchcui' ma' lo'o ya cha' tsa ya, bi' cha' ndyaa ya lo'o ma' ca toni'i ji'i ma'.

¹⁶ Ngua sca tsa ndyaa ya su ndyu'u ti'i ngu' cha' chcui' ngu' lo'o ycuil' Ndyosi, lo'o li' ndyacua tya'a ya lo'o sca nu cuna'a cuañi' tyucuii. Quicha nu cuna'a bi', cha' cua sa'ni tsa ngusñi cui'i ji'i. Cuentya ji'i cui'i bi' nchca tii nu cuna'a bi' ñi'ya nu lijya tyempo ji'i ngu' ca nde loo la, bi' laca cha' nu nda cui'i bi' lo'o nu cuna'a bi'. Msu nu ngüi'ya ti ngu' laca nu cuna'a bi', lo'o ná nda xu'na cho' caya' ji'i. Ngua'ni tsa xu'na cho' ngana, cha' nda ngu' quichi quiña'a tsa cñi ji'i xu'na cho', cha' caja cha' ji'i ngu' ñi'ya nu caca ji'i ngu' nde loo la lo'o nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu'. ¹⁷ Ndyaa lca'a cho' ji'i Pablo lo'o ji'i cuare. Cuii tsa ngusi'ya nu cuna'a quicha bi' lijya:

—Msu ji'i ycuil' Ndyosi nu laca loo laca ngu' re —nacui' nu quicha bi'—. Culu'u ngu' ji'i mā ñi'ya nu cua'ni lyaá ycuil' Ndyosi ji'i mā.

¹⁸ Tyuu tsa lca'a nu cuna'a bi' ji'i ya, lo'o la cui' jua'a nxi'ya tsa. Li' nga'aa ndiya ti' Pablo cha' nxi'ya cho'. Nguxtyacui yu nde chu' yu tyucuii su ndyaa yu, nchcui' yu lo'o nu cuna'a quicha bi' cha' ji'i cui'i nu ngusñi ji'i cho', cha' tyu'u cui'i bi' tyaa li':

—Chacuayá' jilí Jesucristo nhcui' na' —nacui Pablo jilí. —Tyu'u cui' nu ntsu'u laja cuaña' nu'u juani, tyaa nde liya'.

Hora ti ngutu'u cui' bi' ndyaa li'. Ngua tso'o nu cuna'a bi' li'.

¹⁹ Tyaala tsa ngu' nu laca xu'na nu cuna'a bi'. Hora ti ngusni xu'na bi' jilí Pablo lo'o jilí Silas, ndyaa lo'o xu'na bi' jilí ngu' slo ngu' nu laca loo jilí quichí, cha' nda xu'na nu cuna'a bi' cuentya cha' nga'aa caca cua'ni ngu' ngana lo'o nu cuna'a bi' si nga'aa ntsu'u cui' cuxi jilí. ²⁰ Ngusta ngu' qui'ya jilí Pablo lo'o Silas ca slo bese li':

—Ngu' judío laca ngu' re —nacui ngu' jilí bese—. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' re, bi' cha' ñasi' tsa ngu' quichí juani. ²¹ Xa' cha' nclu'u ngu' re jilí na nu ná ntsu'u chacuayá' jilí na cha' cua'ni na, cha' ngu' romano laca na.

²² Ñasi' tsa lcaa ngu' quichí li'. Ngulo bese cña cha' tyu'u ste' Pablo lo'o ste' Silas, cha' qui'jilí ngu' jilí ngu' bi' lo'o yaca. ²³ Quiña'a tsa qui'ya' ngujilí yaca ngu' jilí ngu' bi', li' ngusu'ba ngu' jilí ngu' bi' ne' chcuá. Lo'o jua'a ngulo ngu' cña jilí ngu' nu nga'a cua' to' ni' chcuá cha' tso'o tsa ña'asii ngu' jilí ngu' bi'. ²⁴ Bi' cha' ngua'ni clya nu laca loo jilí ni' chcuá bi', ngusu'ba yu jilí ngu' ne' cuarto cla'be ni' chcuá bi', lo'o li' ngusca' yu qui'ya' ngu' lo'o yaca.

²⁵ Nu lo'o ngua cla'be talya nga'a Pablo lo'o Silas ne' chcuá bi'; nhcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi, ndyula tu'ba ngu' jilí jilí ycui' Ni. Lo'o jua'a ndyuna lcaa preso tya'a ntsu'u ngu' ne' chcuá. ²⁶ Tsi tsiya' ca ngulacui chalyuu li', lye tsa ngüña ni' chcuá; ndyaala lcaa toni' chcuá bi' li', xqui'ya cha' ngulacui tsa chalyuu, lo'o jua'a ngusi'yu cu' juu chcuá

su ndyaaca' ngu'. ²⁷ Hora ti ngue ti' nu laca loo ji'i ni'i chcuā bi', na'a yu cha' ntucua yaala toni'i. Ndyutsii tsa yu li', cha' ngulacua ti' yu cha' cua ngusna lcaa preso ji'i. Hora ti ngusñi yu maxtyi ji'i cha' cujuui yu ji'i ycu'i ca yu. ²⁸ Cuii ngusi'ya Pablo ji'i yu li':

—Ná ntsu'u cha' cua'ni nu'u jua'a —nacui Pablo ji'i yu—. Nde ti ndi'i lcaa cuire.

²⁹ Ngusi'ya nu laca loo cha' caa lo'o ngu' ji'i quui'. Li' ndyatí yu ni'i chcuā, lye tsa nchcuā yu lijya yu li', cha' ndyutsii tsa yu. Ndatu sti' yu slo Pablo lo'o Silas li'. ³⁰ Li' ngulo yu ji'i ngu' ne' chcuā.

—Cusu' —nacui yu ji'i Pablo lo'o Silas—, cuxi tsa ñati laca na'. ¿Ñi'ya cua'ni na' cha' cua'ni lyaá Ni jna'? —nacui nu laca loo bi'.

³¹ —Xñi nu'u cha' ji'i ycu'i Jesucristo nu Xu'na na —nacui Pablo ji'i yu—, bi' nu taca ji'i cua'ni lyaá ji'i lcaa ma, lo'o jinu'u, lo'o ji'i sñi' nu'u, lo'o ji'i lcaa ngu' nu ndi'i slo nu'u.

³² Nu Pablo lo'o Silas ni, ngulu'u ngu' cha' ji'i Jesús ji'i lcaa ngu' nu ndi'i ca slo nu laca loo ji'i ni'i chcuā bi' li'. ³³ Talya tsa ngua li', pana ngui'i nu laca loo bi' ji'i su ti'i ji'i Pablo lo'o ji'i Silas, su ngujui'i yaca ngu' ji'i ngu'. Li' ntyucuatya ngu' ji'i nu laca loo bi', lo'o ji'i lcaa ngu' nu ndi'i slo.

³⁴ Ndyaa lo'o yu ji'i Pablo lo'o Silas ni'i ji'i yu, cha' ta yu na cacu ngu'. Tso'o tsa tyiquee nu laca loo bi' juani, cha' cua ngusñi yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi; la cui' ti tso'o ntsu'u tyiquee lcaa ngu' nu ndi'i slo yu.

³⁵ Nguxee chaca tsa, li' ngulo bese cña ji'i policía cha' tsa ngu' chcu'i ngu' lo'o nu laca loo ji'i ni'i

chcuā bi', cha' culaá ji'ḷi ngu' bi'. ³⁶ Li' nchcui' nu laca loo bi' lo'o Pablo lo'o Silas:

—Cua ngulo bese cña jna' cha' culaá na' ji'ḷi mā —nacui yu ji'ḷi ngu'—, bi' cha' tso'o ti tyaa mā lacua.

³⁷ —Ná tso'o —nacui Pablo ji'ḷi policía—. Cua na'a lcaa ngu' quichi re nu lo'o ngujui'ḷi yaca ngu' ji'ḷi ya, masi ngu' romano laca cuare. Bilya ca cuayá' ji'ḷi ya lo'o ngusu'ba ngu' ji'ḷi ya ne' chcuā re —nacui—. Lo'o juani nti' ngu' cha' culaá ngu' ji'ḷi ya cuaana ti. Si'i jua'a nga'a cha' caca. Tso'o la caā ycui' ngu' cha' culaá ngu' ji'ḷi ya.

³⁸ Ndyaa policía li', ndacha' ngu' ji'ḷi bese lcaa ña'a cha' nu nchcui' Pablo lo'o ngu'. Nu lo'o ngua cuayá' ti' bese cha' ngu' romano laca Pablo lo'o Silas, ndyutsij tsa bese bi' li'. ³⁹ Hora ti ndyaa ycui' bese ca to' ni'ḷi chcuā li':

—Cusu' —nacui bese bi' ji'ḷi Pablo lo'o Silas—, cui'ya mā cha' clyu ti' ji'ḷi ya —nacui.

Ngulaá ngu' ji'ḷi Pablo lo'o Silas li'.

—Cua'ni mā cha' tso'o tyaa mā chaca quichi —nacui ngu' ji'ḷi Pablo lo'o Silas.

⁴⁰ Li' ndu'u Pablo lo'o Silas ni'ḷi chcuā, ndyaa ngu' slo ma' Lidia chaca quiya'. Xa' nchcui' ngu' lo'o ñati ji'ḷi Jesucristo bi', cha' caca tlyu tyiquee ngu' xqui'ya Jesús. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

17

Ñasi' tsa ngu' Tesalónica

¹ Ndyaa Pablo lo'o Silas tyucuii nde Tesalónica. Clyo nteje tacui ngu' quichi Anfípolis, li' nteje tacui ngu' quichi Apolonia, lo'o li' ndyalaa ngu' nde quichi Tesalónica. Ntucua sca laa ji'ḷi ngu' judío quichi bi', ² bi' cha' ndyaa Pablo ne' laa bi' ñi'ya

nu ndya'a yu ne' laa ji'i ngu' judío lcaa quichi. Tsa nu ndi'i cña' ngu' judío ndyu'u ti'i ngu' quichi ne' laa, lo'o jua'a ndyatí Pablo ndyaa yu ne' laa tsa bi'. Cua ndyaa sna semana nchcui' yu lo'o ngu' ca bi'; ³ ngulu'u yu cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu', cha' nu nchcui' quityi cusu' ji'i Cristo ñi'ya nu ntsu'u cha' xcube' ngu' ji'i, lo'o li' ñi'ya tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i.

—Nchcui' na' lo'o ma cha' ji'i Jesús —nacui' Pablo ji'i ngu' li'—. Ñi'ya nu nchcui' quityi ji'i nu Cristo bi', la cui' jua'a ngua ji'i Jesús —nacui'—. La cui' Cristo laca nu Jesús bi'.

⁴ Ngusñi tucua sna tya'a ti ngu' judío cha' bi', li' ndya'a ngu' bi' lo'o Pablo lo'o Silas; jua'a ngusñi tyuu tya'a ngu' griego nu ndu'ni tlyu ji'i ycui' Ndyosi cha' bi'; jua'a tyuu tya'a nu cuna'a tlyu nu ndi'i quichi bi', ngusñi ngu' cha' bi' li'. ⁵ Pana ñasi' tsa ngu' judío nu ná jlya ti' cha' bi'; tyaala tsa ngu' bi', bi' cha' nchcui' ngu' lo'o ñati xña'a nu xcui' ndya'a calle ti, ñati taja ti, cha' xtyucua ngu' xña'a bi' ji'i ngu'. Cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' li', lo'o jua'a ngua ñasi' lcaa ngu' quichi. Ndyaa ngu' slo Jasón li', ndyatí ngu' ni'i ji'i yu Jasón bi', cha' nclyana ngu' ji'i Pablo lo'o Silas. Xñi ngu' ji'i ngu' bi' nti' ngu', cha' tsa lo'o ngu' ji'i Pablo lo'o Silas ca slo ngu' quichi. ⁶ Pana ná nquiye Pablo lo'o Silas ji'i ngu', bi' cha' ngusñi ngu' ji'i ycui' Jasón lo'o ji'i tya'a ndya'a yu, ndyaa lo'o ngu' ji'i ngu' bi' ca slo ngu' tisiya. Cuii nchcui' ngu' lo'o ngu' tisiya li', ngusta ngu' qui'ya ji'i Jasón lo'o ji'i tya'a ndya'a yu:

—Tyaala tsa ngu' bi' —nacui' nu ngu' xña'a bi'—. Lcaa quichi su ndya'a ngu' bi' nga'aa si'i ti ti ndi'i

ngu' quichĭ bi' xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' ngu' bi' —nacui' ngu'—. Lo'o juani cua ndyalaa ngu' xña'a bi' quichĭ tyi na, ⁷ ndi'ĭ ngu' slo yu Jasón re. Ná ndaquiya' ngu' bi' ji'ĭ cña nu ngulo rey tlyu ji'na nu laca na ngu' romano, cha' nchcui' ngu' cha' ntsu'u chaca rey nu tlyu la nu naa Jesús; bi' laca nu taca culo cña ji'na, nacui' ngu' bi'.

⁸ Lo'o ngua cuayá' ti' ngu' tisiya qui'ya nu ngusta ngu' ji'ĭ ngu' bi', ñasi' tsa ngu' li', ñasi' lcaa ngu' quichĭ; ⁹ bi' cha' ngüijña ngu' tisiya cñi ji'ĭ Jasón lo'o ji'ĭ tya'a ndya'a yu xqui'ya Pablo, lo'o jua'a xqui'ya Silas. Nda ngu' cñi, lo'o ti ngutu'u ngu' laja ti li', nu Jasón lo'o tya'a ndya'a yu.

Ndyalaa Pablo lo'o Silas nde quichĭ Berea

¹⁰ Nu ngu' nu ntsu'u cha' ji'ĭ lo'o Jesús ca bi', hora ti ngua'ni cho'o ngu' tyucui' ji'ĭ Pablo lo'o Silas cha' tyaa ngu'; la cui' talya ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichĭ Berea. Lo'o ndyalaa ngu' nde quichĭ bi', li' ndyatĭ ngu' ndyaa ngu' ne' laa ji'ĭ ngu' judío.

¹¹ Tso'o la tyiquee ngu' quichĭ Berea bi'; si'i na cuxi tyiquee ngu' bi' ñi'ya laca tyiquee ngu' Tesalónica. Nti' tsa ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Pablo lo'o Silas lo'o ngu'. Lcaa tsá nclyana ngu' lo quityi ji'ĭ ycui' Ndyosi si cha' liñi laca nu nchcui' ngu' bi'; ¹² bi' cha' ngusñi tyuu tya'a ngu' quichĭ cha' bi', lo'o ngu' judío, lo'o jua'a ngu' griego, masi nu qui'yu, masi nu cuna'a tlyu, ngusñi ngu' cha' bi'. ¹³ Li' ngujui cha' ji'ĭ ngu' judío nu ndi'ĭ nde quichĭ Tesalónica cha' nclyu'u Pablo cha' ji'ĭ ycui' Ndyosi ji'ĭ ngu' Berea. Ngua ñasi' tsa ngu' bi' li', yala ti ndyalaa ngu' ca quichĭ Berea bi' li'. Ndyaa ngu' nda ngu' sca cha' cuiñi lo'o ngu' quichĭ bi',

cha' xuu tya'a ngu' lo'o Pablo. ¹⁴ Lo'o ngua tii ñati ji'i Jesucristo cha' jua'a nti' ngu' judío bi', hora ti ngusalya' ngu' lo'o Pablo cha' tyaa yu tyucui to' tyujo'o; pana ndyanu Silas lo'o Timoteo quichi bi'. ¹⁵ Ndyaa xi ngu' Berea lo'o Pablo ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca quichi Atenas. Hora ti ngxutyuu ngu' Berea nde quichi tyi ngu' li', cha' ta ngu' cha' lo'o Silas lo'o Timoteo, cha' lo'o ngu' tsaá ngu' yala ti xi cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Pablo ca quichi Atenas bi'.

Ca quichi Atenas

¹⁶ Ntajatya Pablo ji'i Silas lo'o Timoteo ña'a cuayá' nu tyalaa ngu' ca quichi Atenas. Xñi'i tsa ti' Pablo lo'o na'a yu cha' quiña'a tsa jo'ó ntsu'u quichi bi'; ¹⁷ bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' ca ne' laa ji'i ngu' judío bi', nchcui' yu lo'o ngu' judío, jua'a lo'o ngu' xa' tsu' nu ndu'ni tlyu ji'i ycu'i' Ndyosi cajua, lo'o jua'a nchcui' yu lo'o lcaa ngu' nu ndi'i lo caya'. Lcaa tsa nclyu'u yu ji'i ngu' quichi bi'. ¹⁸ Cua ntsu'u sca taju ngu' nde quichi bi', ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' nu nclu'u ngu' epicúreo, lo'o jua'a ntsu'u chaca taju ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' nu nclu'u ngu' estoico. Ndyacua tya'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a tyucuaa lo cha' bi' lo'o Pablo li'. Nchcui' tsa ngu' cha' ji'i yu lo'o tya'a ngu':

—¿Ni cha' nda nu qui'yu re nu nchcui' tsa lo'o na? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'.

—¿Ha si'i cha' ji'i xa' jo'ó nchcui' yu? —nacui' tya'a ngu' li'.

Pana cua ndyuna ngu' lo'o ngulu'u Pablo cha' ji'i Jesús, cha' ngulu'u yu ji'i ngu' ñi'ya ngua cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ¹⁹ Li' ngusñi ngu' ya'

Pablo cha' tsaá lo'o ngu' jil'i ca su ndyu'u ti'i ngu' cusu' quich'i bi', sca yuu laja ti nu naa Areópago.

—Nti' ya cha' caca cuayá' ti' ya, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nlyu'u nu'u jil'i ya? —nacui' ngu' jil'i Pablo—. Sca cha' cucui' laca cha' nu nchcui' nu'u re; ²⁰ bilya cuna ya cha' bi', tya lyiji ta ya cuentya —nacui' ngu'—. Bi' cha' juani, ta nu'u cha' lo'o ya ¿ñi'ya ndyu'u cha' bi'?

²¹ Nu ngu' quich'i Atenas ni, xcui' nti' ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' cucui' nu caca chcui' ngu' lo'o tya'a ngu', sca cha' nu bilya cuna ngu'. La cui' jua'a ndu'ni lcaa ngu' xa' tsu' nu ndi'i quich'i bi', xcui' ca ndiya ti' ngu' chcui' ngu' jil'i sca cha' cucui'.

²² Bi' cha' ndatu' Pablo cla'be laja ñati' ca Areópago bi', nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cu'ma ngu' Atenas —nacui' Pablo jil'i ngu'—. Cua na'a na' cha' jlya tsa ti' ma jil'i jo'ó nu ntsu'u jil'i ma —nacui' yu—. ²³ Ndyaa na'a na' xi calle quich'i re, lo'o li' na'a na' lcaa jo'ó nu cuentya jil'i cu'ma. Li' na'a na' sca mesa nu ndu' laja ti su nscua sca cha'cña nde sii' mesa bi' nu ndi'ya nchcui': “Nde laca mesa jil'i jo'ó nu bilya tyuloo ya jil'i”. Cha' jil'i ycui' Ndyosi nu bilya slo ma tilaca laca Ni, cha' jil'i nu ycui' Ndyosi bi' ta na' lo'o ma juani —nacui' yu—.

²⁴ Cua ngüiñá ycui' Ndyosi tyucui' ña'a chalyuu lo'o lcaa na nu ntsu'u chalyuu; laca ycui' Ndyosi nu Xu'na nu laca loo, masi nde cua, masi nde lo yuu chalyuu —nacui' Pablo jil'i ngu'—. Pana ná ndi'i Ni ne' sca laa nu ndi'ña ñati' ti. ²⁵ Ni sca cha' ná lyiji jil'i ycui' Ndyosi, ná nga'a cha' xñi Ni ni sca na nu nda ñati' jil'i Ni. Cua ngua'ni cu'ú Ni jil'i lcaa ñati', cua nda Ni xtyi'i ngu' cha' tyu'ú ne' cresiya jil'i

scaa ngu', lo'o jua'a cua nda Ni lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu.

²⁶ 'Cua ngüiñá ycui' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu lo'o sca ti lo cuaña' ñati. Lo'o jua'a ngusta ycui' Ndyosi ni tyempo cala scaa ngu', ndu'ni Ni mala su caca quichi tyi scaa ngu'. ²⁷ Na cua nda Ni ji'i ñati lijya ngu' chalyuu cha' clyana ngu' ji'i ycui' Ni, cha' quije Ni ji'i ngu'. Pana ná tyijyu' ndi'i ycui' Ndyosi ji'na, cacua ti su ndi'i lcaa na ndi'i ycui' Ni. ²⁸ Chacuayá' ji'i Ni lu'ú na, chacuayá' ji'i Ni ndya'a na, lo'o jua'a chacuayá' ji'i Ni ndyu'ni na lcaa cña. Ntsu'u sca cha' nu nguscua jyo'o ngu' tii tya'a ma lo quityi sa'ni, cha' nu ndi'ya nchcui': "Tya'a ycui' Ndyosi laca na". Jua'a nacui jyo'o cusu' bi' ji'i ma. ²⁹ Si chañi cha' ycui' Ndyosi laca tya'a na —nacui Pablo ji'i ngu'—, ná taca chcui' na cha' laca Ni sca lcu'i, masi lcu'i oro, masi lcu'i plata, masi lcu'i quee ndu. Na ndiñá ti ñati chalyuu lcu'i bi' ñi'ya nu nda'ya cha' hique ti ngu' cha' cuiñá ngu' ji'i. ³⁰ Cua ndalo tsa tyiquee ycui' Ndyosi ji'i ñati chalyuu tyempo sa'ni lo'o bilya ca jlo ti' ngu' lcaa cha' bi', pana juani cua ngulo Ni cña ji'i lcaa ñati chalyuu cha' culochu' ngu' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. ³¹ Cua ngusta Ni sca tsa cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, lo'o jua'a cua ngusubi Ni sca ñati nu caca bese. Jesucristo laca bi'. Tso'o tsa ngua'ni Ni cha' tyanu tachaa cha' bi' ji'i ñati chalyuu, nu lo'o ngua'ni Ni cha' ndyu'ú nu ñati bi' chaca quiya' lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i.

³² Nu lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', cha' cua ndyu'ú sca ñati chaca quiya' ca su ntsiya ngujuii, li' nxyí lo'o tsa ngu' ji'i Pablo. Lo'o jua'a ntsu'u xi

xa' la ngu' nu nchcui' lo'o yu:

—Culu'u nu'u cha' bi' ji'ḷi ya chaca quiya' chaca tsā —nacui' ngu' bi' ji'ḷi yu.

³³ Li' ngutu'u Pablo ca Areópago su ntucua ngu'.

³⁴ Pana ndu'u lca'a xi ngu' ji'ḷi yu li', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' bi' cha' nu cua nchcui' yu lo'o ngu'. Sca nu qui'yu nu naa Dionisio ngusñi cha' bi', masi laca Dionisio sca ngu' cusu' nu ndya'a ca Areópago; jua'a sca nu cuna'a nu naa Dámaris ngusñi cha' bi', lo'o xi xa' la ñati' ngusñi cha' bi'.

18

Ca quichi Corinto

¹ Li' ndu'u Pablo quichi Atenas ndyaa yu ca quichi Corinto. ² Quichi bi' ndyacua tya'a yu lo'o sca ngu' judío nu naa Aquila, ngu' quichi Ponto laca nu Aquila bi'. Nguti'i ngu' nde Italia nquicha', nu Aquila bi' lo'o clyo'o nu naa Priscila; pana ndu'utsu' ngu' ndyalaa ngu' nde quichi Corinto, nu lo'o ngulo rey Claudio cña cha' culo'o ngu' ji'ḷi lcaa ngu' judío nu nguti'i quichi Roma, quichi nu laca loo ji'ḷi loyuu su cuentya Italia bi'. Toni'i ji'ḷi nu Aquila bi' ndyalaa Pablo li'. ³ Stu'ba ti ngua'ni Pablo cña lo'o ngu' bi' li', cha' cuityi ni'ḷi late' laca ngu'; bi' cha' ndyanu yu slo ngu' cha' cua'ni yu cña lo'o ngu'. ⁴ Ndyaa Pablo ne' laa ji'ḷi ngu' judío lcaa tsā ta'a nu ndi'ḷi cña' ngu', cha' culu'u yu cha' ji'ḷi Jesús ji'ḷi ngu' nu ndyu'u ti'ḷi li', masi ji'ḷi ngu' judío, masi ji'ḷi ngu' xa' tsu'.

⁵ Cua ndu'u Silas lo'o Timoteo ca Macedonia, li' ndyalaa ngu' slo Pablo. Lo'o cua ndyalaa ngu' bi', li' lcaa tsā lcaa hora nclyu'u Pablo cha' ji'ḷi

Jesús jĭi' ngu' judío. Nhcui' yu cha' laca Jesús ycuĭ' Cristo, nu ntajatya tsa ngu' jĭi' cha' caa nde chalyuu. ⁶ Pana ngunasi' tsa ngu' judío bi' jĭi' Pablo li', suba' tsa nhcui' ngu' lo'o; bi' cha' nguscui' yu ste' yu slo ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa nhcui' ngu' lo'o yu.

—Nguna' tsa ndu'ni cu'ma —nacui' Pablo jĭi' ngu'—. Xqui'ya ycuĭ' ma laca; ná ntsu'u qui'ya 'na, cha' xcui' cha' liñi laca nu ngulu'u na' jĭi' ma. Cua tya'a ti na' lacua. Juani tsa'a na' cha' ta na' cha' re lo'o ngu' xa' tsu', cha' ná nduna cu'ma, ngu' judío.

⁷ Li' ndu'u yu ne' laa bi', ndyaa yu ca slo sca ñati nu naa Justo; cacua ti to' laa bi' ntucua tyi yu. Sca ñati nu ndyu'ni tlyu jĭi' ycuĭ' Ndyosi laca nu Justo bi'. ⁸ Lo'o jua'a yu Crispo ngusñi cha' jĭi' ycuĭ' nu Xu'na na. Crispo laca sca nu cusu' nu laca loo ne' laa jĭi' ngu' judío. Jlya ti' nu Crispo bi' jĭi' ycuĭ' nu Xu'na na, lo'o jua'a jlya ti' lcaa ngu' nu ndi'i slo. Quiña'a tya'a ngu' Corinto ngusñi ngu' cha' jĭi' Jesús, bi' cha' ntyucuatya ngu' bi' li'. ⁹ Lo'o li' cua na'a Pablo jĭi' Jesús nu Xu'na na, ñi'ya si na nhcui' xcalá yu ngua.

—Ná cutsji nu'u —nacui' Jesús jĭi' yu—. Ná ca taja ti' nu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' jĭi' ñati —nacui' Ni—. ¹⁰ Ndi'i na' lo'o nu'u cha' xtyucua na' jinu'u, bi' cha' nga'aa caca xñi ngu' jinu'u cha' xcube' ngu' hi. Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' quichi re nu taca xñi ngu' cha' jna' nde loo la, si ta nu'u cha' lo'o ngu'.

¹¹ Li' ndyanu Pablo sca yija cla'be ca quichi Corinto bi', xcui' cha' jĭi' Jesús ngulu'u yu jĭi' ngu' quichi bi'.

¹² Lo'o li' ngua Galión gobernador ji'i loyuu su cuentya Acaya bi'; tyempo bi' ndyu'u ti'i tyuu tya'a ngu' judío se'i ti cha' xuu tya'a ngu' lo'o Pablo, masi tya'a ngu' judío laca yu. Li' ngusñi ngu' bi' ji'i yu cha' tsa lo'o ngu' ji'i yu ca slo ngu' tisiya; ¹³ ngusta ngu' qui'ya ji'i yu ca slo nu gobernador bi' li':

—Ndya'a nu qui'yu re laja quichi tyi na, pana ná tso'o cha' nu nclu'u yu ji'i ñati —nacui ngu' ji'i nu laca loo bi'—. Nclu'u yu ji'i ngu' cha' xa' ña'a cua'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi, masi ná nda gobierno chacuayá' cha' cua'ni ngu' jua'a.

¹⁴ Ngua ti' Pablo xacui yu cha' ji'i ngu' li', pana clyo nhcui' nu cusu' Galión bi':

—Ná tyiquee' taquiya' na' ji'i cha' nu nhcui' cu'ma ngu' judío, si ntsu'u sca cha' nu cuxi tsa —nacui Galión bi' ji'i ngu'—. Pana si'i jua'a laca cha' re —nacui—. ¹⁵ Cua ñasi' ma xqui'ya cha' nclyu'u yu re xi xa' lo cha' ji'i ngu'. Sca cha' ji'i jo'ó cuentya ji'i cu'ma laca cha' re, cha' ná stu'ba cha' nu nhcui' yu lo'o cha' nu nhcui' cu'ma cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ma; bi' cha' ná ndiya ti' ma cha' nclu'u yu cha' bi' ji'i ngu'. Cua'ni cuayá' ycui' ca ti ma ji'i cha' re lacua. Ná ndu'ni cha' ca lo'o cu'ma ji'i yu ca slo na'.

¹⁶ Lo'o li' ngulo gobernador cña cha' culo ngu' ji'i ngu' judío nde liya'. ¹⁷ Li' hora ti ndaya' lcaa ngu' quichi bi' ji'i nu cusu' Sóstenes, cha' laca nu cusu' bi' loo ne' laa ji'i ngu' judío. Ti'í tsa ngu'ji'i ngu' ji'i nu cusu' bi' ca slo gobernador Galión; pana nu Galión bi' ni, ná ndube ti' bi' tsiya' ti.

Ngua sna quiya' lo'o ndyaa Pablo ca chaca tsu'

¹⁸ Tya ndyanu Pablo quichĩ bi' tya tyuu tsa; li' ngutu'u yu ndyaa yu lo'o Aquila lo'o Priscila bi', ndyaa ngu' ne' yaca ni'ĩ ca quichĩ Cencrea. Li' tsa ycuĩ' Pablo ca loyuu su cuentya Siria. Ca quichĩ Cencrea bi' ngusi'yu ngu' quichã' hique Pablo, cha' caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' ntsu'u sca cha' nu cua ngüñi ji'ĩ yu lo'o ycuĩ' Ndyosi tya tsubi' la. ¹⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'ĩ, li' ndyalaa ngu' ca quichĩ Efeso su tyanu Aquila lo'o Priscila. Ndyatĩ Pablo ycuĩ' ti ne' laa cha' chcuĩ' yu lo'o ca ta'a ngu' judío nu ndyu'u ti'ĩ cajua. ²⁰ Ngua ti' ngu' quichĩ bi' cha' tyanu Pablo nde quichĩ tyi ngu', pana ná ntaja'a yu. ²¹ Ngusalya' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ntsu'u cha' tsa'a na' ca Jerusalén cha' cua ngulala ta'a —nacui Pablo ji'ĩ ngu'—. Li' xtyuu na' chaca quiya' nde quichĩ re, si jua'a nti' ycuĩ' Ndyosi —nacui yu.

Ndu'u Pablo quichĩ Efeso ndyatĩ yu ne' yaca ni'ĩ, ndyaa yu li'. ²² Lo'o cua ndyalaa yaca ni'ĩ bi' ca quichĩ Cesarea, li' ndu'u Pablo ndyaa yu ca quichĩ Jerusalén. Tso'o ti nchcuĩ' yu lo'o tya'a ñati ji'ĩ Jesucristo cajua, lo'o li' hora ti ndyaa yu ca quichĩ Antioquía. ²³ Ndyanu yu sca tucua co' ca quichĩ bi', li' ndu'u yu ndyaa yu chaca quiya' cha' tsa yu ca slo lcaa taju ñati ji'ĩ Jesucristo nu ndi'ĩ ca loyuu su cuentya Galacia, su cuentya Frigia. Nchcuĩ' yu lo'o ngu' cha' tyanu tachaa la cha' ji'ĩ Jesucristo tyiquee ngu'.

Ndyalaa Apolos ca quichĩ Efeso

²⁴ La cui' tyempo ndyalaa sca nu qui'yu ngu' judío nde quichĩ Efeso. Apolos naa yu bi', lo'o Alejandría naa quichĩ tyi yu. Jlo tsa ti' yu lcaa cha'

ji'ḷi ycu'i Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, lo'o
 jua'a tso'o tsa nchcui' yu cha' ji'ḷi ycu'i Ndyosi lo'o
 ñati. ²⁵ Tya tsubi' la cua ngulu'u tso'o ngu' ji'ḷi yu
 lcaa cha' nu cuentya ji'ḷi ycu'i nu Xu'na na; bi' cha'
 yala ti ti' yu, ná taja ti' yu tsiya' ti cha' chcui' yu cha'
 bi'. Tso'o tsa nlyu'u yu cha' ji'ḷi Jesús lo'o ñati li';
 jua'a ntyucuatya yu ji'ḷi ngu' ñi'ya nu ntyucuatya
 jyo'o Juan, cha' bilya ca cuayá' ti' yu lcaa cha' ji'ḷi
 Jesús. ²⁶ Ná ntsii yu Apolos cha' culu'u yu ji'ḷi ngu'
 ne' laa ji'ḷi ngu' judío, pana nu lo'o ndyuna Priscila
 lo'o Aquila ñi'ya nu ngulu'u yu cha' ji'ḷi ngu' ne'
 laa, li' nchcui' ngu' lo'o yu. Liñi la ngulu'u ngu'
 ji'ḷi Apolos ñi'ya nu xñi ngu' tyucui' ji'ḷi ycu'i Ni
 li'. ²⁷ Ca tiya' la ngua ti' Apolos tsa yu ca loyuu
 su cuentya Acaya. Tso'o ntsu'u tyiquee tya'a ñati
 ji'ḷi Jesucristo cha' tsa yu cajua, bi' cha' nguscua
 ngu' sca quityi cha' tsa slo tya'a ñati ji'ḷi Jesucristo
 cajua, cha' tso'o ti chcui' ngu' lo'o yu nu lo'o tyalaa
 yu ca su ndi'ḷi ngu'. Ndyaa yu li', ndyalaa yu ca
 loyuu su cuentya Acaya bi'. Li' nguxtyucua tsa yu
 ji'ḷi ngu' nu ntsu'u cha' ji'ḷi lo'o Jesucristo lcaa quichi
 su ndyaa yu. Xqui'ya cha' tso'o tsa tyiquee ycu'i
 Ndyosi ña'a Ni ji'ḷi ngu', bi' cha' cua ngusñi ngu'
 cha' ji'ḷi Ni. ²⁸ Ngulu'u nu Apolos bi' ji'ḷi lcaa ngu'
 cha' cuiñi tsa laca cha' nu nda nu ngu' judío bi',
 masi ñati tya'a yu laca ngu'; jua'a ngulu'u yu cha'
 ji'ḷi ycu'i Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, nu
 nchcui' cha' ji'ḷi nu Cristo nu ntajatya tsa ngu' ji'ḷi
 bi'. Cristo laca Jesús, nacui' yu. Tso'o tsa nchcui'
 yu, bi' cha' ná tucui ngua ji'ḷi tacu' cha' ji'ḷi yu.

Ndyalaa Pablo ca quichi Efeso

¹ Laja lo'o ndi'i Apolos quichi Corinto, la cui tyempo bi' ndyaa Pablo nde ca'ya, ña'a cuayá' nu ndyalaa yu nde quichi Efeso. Ca bi' ndyacua tya'a yu lo'o xi ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i ycuí' Ndyosi.

² —¿Ha cua ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma tya lo'o ngusni ma cha' ji'i ycuí' Ni? —nacuí Pablo ji'i ngu'.

—Ná ndyanu Ni —nacuí ngu' ji'i Pablo—. Ná jlo ti' ya na laca nu naa Xtyi'i ycuí' Ndyosi.

³ —¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' ji'i ma lacua? —nacuí Pablo ji'i ngu' li'.

—Cua ntyucuatya ngu' ji'i ya ñi'ya nu ngulu'u jyo'o Juan ji'i ngu' cha' caca —nacuí ngu' ji'i yu.

⁴ —Cua ntyucuatya Juan ji'i ñati cha' caca cuayá' ti' xa' ñati cha' cua ngulochu' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' —nacuí Pablo ji'i ngu'—. Nhcui' Juan lo'o ngu' cha' cua caa ti chaca ñati nu laca Jesucristo, lo'o jua'a ntsu'u cha' xni ngu' cha' ji'i yu bi' li'.

⁵ Ndyuna ngu' cha' nu ngulu'u Pablo ji'i ngu', bi' cha' chaca quiya' ntyucuatya ngu' cuentya ji'i ycuí' Jesús nu Xu'na na. ⁶ Li' ngusta ya' Pablo hique ngu'. Ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' li'; hora ti nhcui' ngu' cha' cña ji'i xa' ñati, lo'o jua'a nhcui' ngu' ña'a cha' nu nda ycuí' Ni ji'i ngu' cha' hcui' ngu' lo'o tya'a ngu'. ⁷ Tii tyucuaa tya'a ngu' qui'yu ngua nu cua ntyucuatya li'.

⁸ Lo'o li' ndyaa Pablo ne' laa ji'i ngu' judío cha' hcui' yu cha' ji'i ycuí' Ndyosi lo'o ngu', cha' culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya nclyo ycuí' Ni cña. Ndyaa sna co' nu ngua'ni yu jua'a. ⁹ Pana ntsu'u ngu' nu nhcui'

cuxi ji'i cha' nu nclu'u Pablo bi', xqui'ya cha' liye' ti' ngu'; ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Li' ndu'u Pablo ndyaa lo'o yu ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' bi', ndyaa ngu' nde ne' ni'i scuelya ji'i sca nu cusu' nu naa Tiranno. Li' tya ngulu'u yu ji'i ngu' lcaa tsā. ¹⁰ Tucua yija ngua'ni yu jua'a, ña'a cuayá' nu ndyuna lcaa ngu' loyuu su cuentya Asia cha' ji'i Jesús. Nhcui' yu lo'o lcaa ngu' bi', masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' la ngu'. ¹¹ Lo'o jua'a nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i Pablo cha' cua'ni yu tyuu tya'a cña tonu ca slo ngu', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ¹² Lo'o jua'a ngusñi ngu' lcaa late' nu cua ndyala' Pablo ji'i, ndyaa lo'o ngu' ji'i late' bi' ca slo ngu' quicha tya'a ngu'. Ngua tso'o nu ngu' quicha bi' li', lo'o jua'a ngu' quicha nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, ndu'utsu' cui'i ji'i ngu' bi' ndyaa li'.

¹³ Quichi' bi' ndi'i xi ngu' judío nu ná ntsu'u quichi' tyi, na ndya'a yu'u ti ngu' bi'. Nhcui' ngu' cha' nchca ji'i ngu' bi' culo ngu' cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ngu' quicha. Lo'o li' ngua ti' ngu' cha' culo ngu' cui'i chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na, masi ná ngusñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Jesús.

—Chacuayá' ji'i Jesús tyu'utsu' cui'i nu ngusñi ji'i mā —nacui' ngu' ji'i ngu' quicha bi'—, la cui' Jesús nu nclu'u Pablo cha' ji'i —nacui' ngu'.

¹⁴ Jua'a ngua'ni nu cati tya'a sñi' Esceva; lo'o nu cusu' Esceva ni, ngua bi' sca sti jo'ó nu laca loo cuentya ji'i ngu' judío. ¹⁵ Jua'a nhcui' sñi' Esceva bi' sca quiya', lo'o hora ti nguxacui' nu quicha bi' cha' ji'i ngu' bi' li':

—Cua nslo na' ji'i Jesús —nacui' cui'i bi'—, lo'o jua'a nslo na' ji'i Pablo, ti ñati laca bi' —nacui'—.

Pana nu cu'ma ni, ¿tilaca laca cu'ma?

¹⁶ Li' ntejeya' nu quicha bi' ji'i ca ta'a sñi' Esceva, ngua'ni lya' ti' ji'i ngu', ngujui'i tsa ji'i ngu'. Hora ti ngusna ngu' ña'a quichi' ti ngu', cha' ndye ste' ngu' ngutaa'. Ti'í tsa ngua quicha ngu' bi' li'. ¹⁷ Lo'o li' ngujui cha' bi' ji'i lcaa ngu' quichi' Efeso, masi ngu' judío, masi xa' la ñati. Ndyutsii tsa ngu' li', lo'o jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Jesús nu Xu'na na li'.

¹⁸ Lo'o li' yaa tyuu tya'a ngu' nu cua ngusñi cha' ji'i Jesús, nu ntyuju'u tsa ti' ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; ¹⁹ jua'a ngu' nu ngua'ni cucha'a, yaa lo'o ngu' ji'i quityi cuxi bi' ji'i ngu', ndaquí ngu' quityi cucha'a bi' li'. Ngulacua ngu' ni tsa lo nga'a quityi nu ndaquí ngu' bi'; tu'ba tyi mil cñi plata, tsa lo cua ntsu'u lo quityi nu ndaquí ngu' bi' li'. ²⁰ Jua'a ngua cha' quiña'a la ñati ngua cuayá' ti' cha' ji'i ycuí' nu Xu'na na, ngua cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa laca cha' ji'i ycuí' nu Xu'na na.

²¹ Lo'o li' ngua ti' Pablo cha' tsa yu ca loyuu su cuentya Macedonia, lo'o ca loyuu su cuentya Acaya, cha' tsa yu slo lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi'. Nde loo la, li' tsa yu ca Jerusalén ngua ti' yu. Lo'o jua'a nhcui' Pablo cha' lo'o ntsu'u cha' tsa yu ca nde quichi' Roma ca tiya' la. ²² Pana clyo nhcui' yu lo'o Timoteo lo'o Erasto cha' tsa ngu' ca Macedonia nde loo la ji'i yu, tyanu la xi ycuí' yu nde loyuu Asia, nti' yu.

Ñasi' tsa ngu' Efeso

²³ Li' nguxana ngunasí' ngu' quichi' Efeso xqui'ya ñati nu ngusñi tyucuii ji'i ycuí' nu Xu'na na. ²⁴ Ndi'ya ngua cha': Sca ñati nu naa Demetrio

ngua suu cha' ñasi' ngu' bi'; cuityi plata laca Demetrio bi', ndiñá yu lcuí plata ji'í ni'í su ndya'a ngu' quichí ndu'ni tlyu ngu' ji'í jo'ó xu'na quichí, nu jo'ó Diana bi'. Lo'o jua'a ndyiji tsa ngana ji'í ngu' xqui'ya cña bi'. Ntsu'u tsa msu ji'í Demetrio, cha' nxyucua msu bi' ji'í yu lo'o cña bi' ji'í. ²⁵ Li' ndyu'u ti'í lcaa ñati' ji'í yu, lo'o jua'a lcaa cuityi plata nu ntsu'u quichí bi', ndyu'u ti'í ngu' se'í ti.

—Cu'ma tya'a ndu'ni na cña —nacuí Demetrio ji'í ngu'—, jlo ti' má cha' ndyiji tsa ngana ji'na lo'o cña nu ntsu'u ji'na —nacuí yu—. ²⁶ Lo'o juani cua na'a má cha' ndya'a nu Pablo bi' quichí tyi na re, lo'o jua'a ndya'a yu nde lcaa quichí loyuu su cuentya Asia re. Cua ndyuna má cha' nu nlyu'u yu bi' ji'í ngu', cha' ná tso'o cua'ni tlyu ngu' ji'í jo'ó nu ndiñá ñati' ti; si'í ycuí' Ndyosi laca jo'ó bi', nacuí Pablo. Lo'o nu juani ntsu'u tsa ngu' quichí re nu ngusñi cha' nu nchcui' yu bi'. ²⁷ Cuxi tsa ndyu'u cha' bi', si nga'aa nti' ngu' cui'ya ngu' lcuí nu ndiñá na; nga'aa caja cña nu cua'ni na li'. Lo'o li' nga'aa tyaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'í xtya'a na jo'ó Diana nu laca loo tsiya' ti ne' laa ji'í quichí tyi na re. Juani lcaa ñati' loyuu su cuentya Asia ndyu'ni tlyu ji'í jo'ó bi', lo'o jua'a lcaa ñati' tyucui' ña'a chalyuu ndyu'ni tlyu ji'í. Ná tso'o si cua'ni tye ngu' cha' ji'í jo'ó tlyu nu ntsu'u ji'na.

²⁸ Lo'o ndyuna ngu' nu ndiñá lcuí jo'ó cha' bi', ñasi' tsa ngu' li'. Cui' ngusi'ya lo'o ngu' ji'í tya'a ngu' li':

—Tlyu tsa xtya'a na jo'ó Diana, bi' laca jo'ó ji'í lcaa ngu' Efeso tya'a na —nacuí ngu'.

²⁹ Ná jlo ti' ngu' quichí na laca ngua ji'í ngu' cha' nxi'ya tsa ngu' jua'a, pana ngusna lcaa ngu' ndyaa

ngu' cha' ña'a cui'ya ngu' xi ji'i. Li' ntejeya' ngu' ji'i Gayo lo'o Aristarco xqui'ya cha' ndya'a ngu' lo'o Pablo, masi ngu' Macedonia laca ngu' bi', ndyaa lo'o ngu' bi' ji'i ngu' ca su ndyu'u ti'i ngu' quichi. ³⁰ Li' ngua ti' Pablo tsa su ndyu'u ti'i ngu' cha' chcu' yu lo'o ngu' quichi bi', pana nu tya'a ñati ji'i Jesús bi', ngua'a ngu' ji'i yu cha' ná tsa yu. ³¹ Lo'o jua'a ntsu'u xi tya'a tso'o Pablo nu laca loo ji'i loyuu su cuentya Asia bi', lo'o ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o Pablo cha' ná tsa ycu' yu tsiya' ti ca su ndyu'u ti'i ngu' quichi. ³² Quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i se'i ti li'; pana sca cha' nchcu' tsaca ngu', xa' cha' nchcu' chaca ngu' li', cha' ná jlo ti' ngu' quichi ni cha' laca cha' ndyu'u ti'i ngu'. ³³ Li' ndyojolaqui ngu' judío ji'i sca nu qui'yu cha' tyu yu ca nde loo ngu' quichi bi', Alejandro naa yu bi'. Li' ngua'ni ya' yu cha' ca ti lca ngu', cha' caja ñi'ya nu chcu' yu lo'o ngu'. ³⁴ Pana nu lo'o ngua tii ngu' cha' lo'o Alejandro laca ngu' judío, lye la nxi'ya lo'o ngu' li'. Nde tucua hora nu xcui' ngusi'ya lo'o ti nu ngu' quiña'a bi' ji'i tya'a ngu' ndi'ya:

—Tlyu tsa xtya'a na jo'ó Diana, bi' laca jo'ó ji'i lca ngu' Efeso tya'a na —ndu'ni ngu'.

³⁵ Lo'o li' ngua'ni scaranu quichi bi' cha' ngua ti nu ngu' quiña'a bi':

—Cu'ma ngu' Efeso —nacu' scaranu bi' ji'i ngu' quichi—, jlo ti' lca ñati chalyuu cha' ngu' tya'a na laca nu ña'asi na ji'i laa ji'i xtya'a na jo'ó Diana —nacu' yu—, na ña'asi na ji'i ycu' jo'ó Diana nu ndyú nde cua. ³⁶ Ná tucui taca ñacu' cha' si'i jua'a laca cha' bi'; bi' cha' cuaana ti ma lacua, culacua xi ti' ma na laca ndyu'ni ti ma juani. ³⁷ Cua ñaa lo'o ma ji'i ngu' re, masi ni sca cha' cuxi ná ngua'ni ngu'

ne' laa ji'i mā, ni sca quiya' ná nchcui' suba' ngu' ji'i jo'ó ji'i mā. ³⁸ Lo'o Demetrio ni, lo'o tya'a ndu'ni Demetrio cña bi', si ntsu'u qui'ya cha' sta ngu' ji'i ngu' re, ntsu'u cha' tsaā ngu' ca toni'i cña; ca slo bese sta ngu' qui'ya ji'i ngu', cha' ca cuayá' cha' bi' li'. ³⁹ Si ntsu'u xa' la cha' nu nti' mā chcui' mā ji'i ngu', chcui' mā lo'o ngu' cusu' quichī re la cui' tsā lo'o tyu'u ti'i ngu'. ⁴⁰ ¿Ñi'ya caca chcui' na lo'o gobierno? Si caā ngu' gobierno bi' sta ngu' qui'ya ji'i quichī re cha' lye tsa ngusuu tya'a na tsā juani, nga'aa ntsu'u cha' nu xacui' na ji'i ngu' bi' li'. Ná tyiquee' culacua ti' ngu' bi' cha' na nxuu tya'a na lo'o ycui' gobierno li'.

⁴¹ Jua'a nchcui' scaranu lo'o ñati quiña'a, lo'o li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a ngua cha' ngua ti' cha' bi', ndyaa ngu' li'.

20

Tsaa Pablo ca Macedonia lo'o ca Grecia

¹ Nu lo'o cua ndye cha' ngunasi' ngu' quichī, li' ngusi'ya Pablo ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i quichī bi', cha' tyaa ngu' ca slo. Li' ngulu'u yu la xi ji'i ngu'; jua'a ngusalya' yu lo'o ngu', ndu'u yu ndyaa yu ca loyuu su cuentya Macedonia li'.

² Nguta'a yu ca slo lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi', lo'o jua'a tlyu ngua'ni tyiquee ngu' xqui'ya lcaa cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu' bi'. Lo'o li' ndyaa yu chaca loyuu su cuentya Grecia; ³ loyuu bi' ndyanu yu sna co'. Li' cua tsaā ti' yu ne' yaca ni'i ca loyuu su cuentya Siria, lo'o li' ngua tii yu cha' ngua ti' tya'a ngu' judío cua'ni cuxi lo'o yu, bi' cha' xa' tyucuii ndyaa yu li'; ndyaa yu nguxtyuu

yu tyucuii ndyaa nde Macedonia. ⁴ Ndyaa'a Sópater ngu' Berea lo'o ya, lo'o jua'a Aristarco lo'o Segundo ngu' Tesalónica, lo'o jua'a Gayo ngu' Derbe, lo'o Timoteo bi', lo'o jua'a Tíquico lo'o Trófimo ngu' Asia; ca ta'a ya ndyaa'a ya lo'o yu li'. ⁵ Lo'o li' lcaa ngu' tya'a ndyaa'a Pablo bi', ndyaa ngu' nde loo la ca quichi Troas; ⁶ ndyanu Pablo lo'o na' ti (la cui' Lucas laca na' nu nscua na' quityi re). Ndyanu ya nde quichi Filipos cha' tyeje tacui ta'a lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndyaa'. Ndu'u ya ndyaa ya li', ndyatí ya ne' yaca ni'i cha' tsa ya tyacua tya'a ya lo'o ngu' bi' ca quichi Troas. Ca'yu tsá nguti'i ya ne' yaca ni'i cha' tyaala ya chaca tsu' tyujo'o bi', lo'o li' cati tsá nguti'i lcaa ya quichi bi'.

Ndyalaa Pablo ca quichi Troas

⁷ Lo'o ngua tsá domingo, li' ndyu'u ti'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús cha' stu'ba ti cacu ngu' sii. Nclyu'u Pablo cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu' li'; hasta ca cla'be talya nclyu'u yu ji'i ngu', xqui'ya cha' chaca tsá cua tyaa ti ya li'. ⁸ Ndyu'u ti'i ya sca ba'a ni'i nde cua su nchca tyuna ba'a ni'i bi'. Quiña'a quii' ntsu'u ne' ni'i bi'. ⁹ Lo'o jua'a nga'a sca nu qui'yu cuañi' nu naa Eutico, nu ntucua nde tyuni'i ventana. Ndyu'u tsa xcalá yu cuañi' bi', cha' tyiquee' tsa nhcui' Pablo. Li' ngua'ya xcalá yu, ndyú yu lo yuu nde liya'. Ndyaa ngu' cha' xatu ngu' ji'i yu, pana cua ngujuii yu. ¹⁰ Li' hora ti ngua'ya Pablo lo ndyiya', ndyaa ngüityi Pablo ji'i yu nu ngujuii bi', lo'o ntejeya' Pablo ji'i yu bi' li'.

—Ná ca xñi'i ti' ma, na lu'ú yu re juani —nacui Pablo ji'i ngu' li'.

11 Xa' ndyacuḡ Pablo ndyaa lo ndyiya', li' ngua'ni yu sḡi. Lo'o li' xa' nguxana ngulu'u yu ji'i ngu' ña'a cuayá' nguxee chaca tsḡ. Ndu'u ya ndyaa ya li'.
 12 Lo'o nu yu cuañi' nu ngua tso'o ca ti ni, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca to' tyi yu. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'.

Ndu'u ngu' quichi Troas, ndyaa ngu' ca Mileto

13 Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya nde loo la, ndyatḡ ya ne' yaca ni'i cha' tsaa ya ca quichi Asón, pana ndyanu ycui' Pablo cha' tsaa yu xa' tyucuii nde lo yuu btyi. 14 Xa' ndyacua tya'a yu lo'o ya ca quichi Asón bi', ndyatḡ yu ne' yaca ni'i lo'o ya, ndyaa ya ca quichi Mitilene li'. 15 Xa' ndu'u ya ndyaa ya li', nteje tacui ya loyuu su cuentya Quío; ca chaca tsḡ li' ndyalaa ya ca quichi Samos. Nde loo la ndyanu ya xi nde quichi Trogilio, lo'o jua'a ca chaca tsḡ ndyalaa ya ca quichi Mileto. 16 Ná ndyaa ya ca quichi Efeso, cha' ná ntaja'a Pablo tyanu yu tyiquee' ca loyuu su cuentya Asia bi'; ngua ti' yu tsaa clya yu ca Jerusalén cha' tyi'i yu quichi bi' lo'o caca tsḡ ta'a Pentecostés, si caca ji'i.

Ngulu'u Pablo ji'i ngu' cusu' ji'i taju ñati ji'i Jesu-cristo nu ndi'i quichi Efeso

17 Laja lo'o ndyanu ya ca Mileto bi', nda Pablo sca cha' ndyaa slo ngu' cusu' ji'i taju ñati ji'i Jesu-cristo ca quichi Efeso, si tyaa ngu' slo yu. 18 Nu lo'o ndyalaa ngu', li' ngulu'u Pablo xi ji'i ngu':

—Cua jlo ti' mā ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa tsḡ lo'o nguti'i na' ca loyuu su cuentya Asia re, su ndi'i na' quichi tyi mā —nacui Pablo ji'i ngu'—. 19 Jlo ti' mā cha' lcaa tsḡ ngua'ni na' cña ji'i Jesús tyucui tyiquee na'; ná ngua'ni tyucuaa ti' na' lo'o

ma. Lo'o jua'a ngusi'ya tsa na' xqui'ya ñati cuxi loyuu re. Ngua quicha ti' na' nu lo'o ngua ti' nu ngu' judío tya'a na' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'. ²⁰ Jlo ti' ma cha' lcaa tsá tsa cu' ti nclu'u na' lcaa cha' tso'o bi' jil'i ma, cha' taca tyi'i tso'o la cresiya jil'i ma, masi ngulu'u na' jil'i ma nu lo'o ndyu'u ti'i ma tsa tlyu ti, masi ngulu'u na' jil'i ma ca to' tyi scaa ti ma. ²¹ Sca ti cuaya' nchcui' na' lo'o lcaa ngu', masi lo'o ngu' judío tya'a na', masi lo'o xa' la ñati; sca ti cha' ngulu'u na' jil'i lcaa ma, cha' nga'a cha' culochu' ma jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma lo'o xñi ma cha' jil'i Jesucristo nu Xu'na na. ²² Lo'o nu juani tsa'a ca Jerusalén, cha' jua'a cua ndatsaa Xtyi'i ycui' Ni 'na cha' tsa'a ca ndacua, masi ná nchca cuayá' ti' na' ñi'ya nu caca jna' lo'o tyalaa na' cajua. ²³ Tsa bi' ti cha' jlo ti' na' cha' lcaa quichi su ndya'a na' nacui ngu' cha' cua tejeya' ti ngu' jna', cha' su'ba ngu' jna' ne' chcua; nacui ngu' cha' lye tsa ca quicha ti' na' ca quichi Jerusalén bi'. Tsa lo cua ti cha' jlo ti' na', cha' jua'a laca cha' nu cua nda Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o na'. ²⁴ Pana ná ntsij na' xqui'ya cha' nu nchcui' ngu' bi', ná ndu'ni cha' jna' masi cujuui ngu' jna'. Sca ti cha' nti' na', cha' tso'o ti tye cña nu nda ycui' Jesús jna', cha' ta na' cha' tso'o jil'i ycui' Ndyosi lo'o xa' ñati, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ñati chalyuu.

²⁵ 'Cua nguta'a na' lo'o cu'ma, cua ngulu'u na' jil'i ma lcaa ña'a cña nu nclyo ycui' Ni; pana juani chañi cha' nu nchcui' na' re, cha' nga'aa ña'a na' jil'i ma chaca quiya'. ²⁶ Bi' cha' nchcui' na' lo'o ma juani, cha' ná ndacui na' qui'ya si chcuna' cresiya jil'i sca ñati tya'a cu'ma. ²⁷ Cua nda na' cha' lo'o ma, lcaa cha nu' ngua ti' ycui' Ndyosi cua'ni Ni lo'o

ma; ni sca cha' ná ndyu'u cuaana ti tyiquee na'.
²⁸ Nu juani ntsu'u cha' ña'asii mā jii' ycu' ca mā,
 lo'o jua'a ña'asii mā jii' ca ta'a ñati jii' Jesucristo
 ca quichí tyi mā, cha' cua nda Xtyi'i ycu' Ndyosi
 cña jii' mā cha' caca mā loo jii' taju ñati bi'. Tlyu
 tsa cña nu ngua'ni ycu' nu Xu'na na cha' ca ti
 qui'ya nu ntsu'u jii'na tya lo'o ngujui yu lo crusi,
 nu lo'o ndyalú tañi ycu' ca yu. ²⁹ Jlo ti' na' cha'
 nu lo'o nga'aa ndya'a na' ca nde, li' caa ñati cuiñi
 cha' cua'ni ñu'u jii' taju ñati tya'a mā; ñi'ya ndu'ni
 tyaala bo'o jii' sca taju xlya', jua'a cua'ni ñu'u nu
 ngu' cuiñi bi' jii' taju ñati tya'a ndya'a mā. ³⁰ Lo'o
 jua'a laja ycu' ngu' tya'a mā tyu'u tucua xi ngu'
 cuiñi bi'; cha' cuiñi ti culu'u ngu' bi' jii' lcaa tya'a
 ñati jii' Jesucristo, cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' ni sca
 cha' liñi nu cua nchcu' mā lo'o ngu'. ³¹ Cui'ya mā
 cuentya lacua. Tyi'u ti' mā cha' cua ndya'a sna yija
 ngulu'u na' jii' mā tsā lo'o talya, lo'o jua'a ntsu'u
 quiya' ngusi'ya tsa na' xqui'ya cu'mā.

³² 'Xtyanu na' jii' cu'mā ya' ycu' Ndyosi cha'
 xtyucua Ni jii' mā juani. Taquiya' mā jii' lcaa cha'
 nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o mā, la cui' cha' laca nu
 ndu'ni cha' caca nguula ti' cresiya jii' mā, cha' tlyu
 tsa laca cha' jii' ycu' Ndyosi. Jua'a caca cuayá' ti'
 mā cha' quiña'a tsa cha' tso'o tyacua jii' mā stu'ba
 ti lo'o lcaa ñati nu ngusubi ycu' Ndyosi jii'. ³³ Ná
 ngua ti' na' xñi na' cñi jii' ngu'; ni late' nu ta ngu'
 'na, ná ntaja'a na' xñi na' jii'. ³⁴ Jlo ti' mā cha'
 ycu' na' ngua'ni na' cña lo'o ya' ti na' cha' caja cñi
 cha' tyiji yu'u jna' chalyuu. Lo'o jua'a tya nda na'
 xlya'be jii' ngu' nu ndya'a lo'o na'. ³⁵ Ngua'ni na'
 jua'a cha' culu'u na' jii' mā ñi'ya nu cua'ni mā lo'o
 ngu' nu ntsu'u tsa cha' nu lyiji jii'. La cui' jua'a

ntsu'u cha' tyi'u ti' na ji'i cha' nu cua nchcui' ycui' Jesús nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: “Tso'o ntsu'u tyiquee ma si ta ngu' sca cha' xlya'be ji'i ma, pana tlyu la cha' tso'o laca si ta ma sca cha' xlya'be ji'i tya'a ñati ma”, nacui Jesús ji'na.

³⁶ Lo'o cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngutu sti' ya cha' chcui' ya lo'o ycui' Ndyosi; stu'ba ti nchcui' lcaa ya lo'o ycui' Ni li'. ³⁷ Lo'o jua'a nxi'ya tsa ngu' bi' laja lo'o ngüityi ngu' ji'i Pablo, nchcuicha' ngu' ji'i yu lo'o nchcui' salya' ngu' lo'o. ³⁸ Xñi'i tsa ti' ngu' cha' nchcui' Pablo cha' nga'aa ña'a ngu' bi' ji'i yu. Li' ndyaa lo'o latya ngu' bi' ji'i ya tyucui cha' tyaa ya ne' yaca ni'i chaca quiya'.

21

Tsaa Pablo ca Jerusalén

¹ Nguxtyanu ya ji'i tya'a ya li'. Ndu'u ya ndyaa ya ne' yaca ni'i ca loyuu su cuentya Cos. Ca chaca tsã ndyalaa ya ca quichi Rodas, lo'o li' ndyalaa ya ca quichi Pátara. ² La cui' quichi bi' ngujui chaca yaca ni'i ji'i ya nu cua tsaa ti' nde loyuu su cuentya Fenicia. Ndyati' ya ne' yaca ni'i bi', ndu'u ya ndyaa ya li'. ³ Cua nteje tacui ya cacua ti loyuu su cuentya Chipre, la'a tsu' coca ndyanu yuu btyi bi', cha' tsaa liñi ya ca loyuu su cuentya Siria. Ntsu'u cha' tsaa yaca ni'i ca quichi Tiro cha' tyanu yu'ba ji'i ndejua. Lo'o ndyalaa ya quichi bi' ndu'u ya ne' yaca ni'i bi', ⁴ ndyaa ya slo taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i quichi bi'; ndyanu ya cati tsã lo'o ngu' bi' li'. Nchcui' ngu' bi' lo'o Pablo cha' ná tsaa yu ca quichi Jerusalén, cha' cua ngua'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' ngu' bi' ñi'ya nu caca

ji'i Pablo ca quichi bi'. ⁵ Lo'o ndye cati tsa, li' ndu'u ya ndyaa ya. Nguxtyucua lcaa tya'a ngu' ji'i ya tyucui su ndyaa ya to' tyujo'o; lo'o jua'a lcaa nu cuna'a lo'o nu sube ji'i ngu', ndyaa ngu' lo'o ya. Li' ngutu sti' lcaa ya ca to' tyujo'o cha' stu'ba ti chcu' ya lo'o ycu' Ndyosi. ⁶ Ngusalya' ngu' lo'o ya, ngüityi ngu' ji'i ya, li' ndyatí ya ne' yaca ni'i; cuati nguxtyuu ngu' yaa ngu' nde toni'i ji'i ngu'.

⁷ Ndu'u ya quichi Tiro ndyaa ya ca quichi Tolemaida. Xa' ndu'u ya ne' yaca ni'i li'; nchcuicha' ya ji'i ñati ji'i Jesucristo tya'a na nu ndi'i quichi bi', jua'a ndyanu ya lo'o ngu' sca talya ti. ⁸ Ca chaca tsa ndu'u ya ndyaa ya tyucui ca quichi Cesarea; ndyalaa ya to' tyi Felipe li', la cui' Felipe nu nchcu' lo'o ngu' cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Nga'a Felipe ji'i nu cati tya'a ngu' nu laca cña ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesús tya clyo. Ndyanu ya slo yu li'. ⁹ Ntsu'u jacua tya'a sñi' Felipe, xcui' cuna'a nu ntucua ycu' ti laca sñi' yu. Cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i nu cuna'a bi', cha' chcu' ngu' cua ña'a ca cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' cha' chcu' ngu' lo'o ñati. ¹⁰ Cua nguti'i ya slo ngu' tyuu tsa, lo'o li' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Agabo; ca loyuu su cuentya Judea ndu'u yu bi'. Sca nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca yu bi', tii tsa yu. ¹¹ Lo'o ndyalaa yu ca slo ya, li' ngulo yu juata nu ndyaaca' sii' Pablo, li' ya' yu lo'o quiya' yu ngusca' yu lo'o juata bi'.

—Cua nchcu' Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o na' cha' ñi'ya nu ndyaaca' ycu' na', jua'a sca' ngu' judío tya'a na ji'i ñati nu ca ji'i juata re ca Jerusalén —nacui Agabo ji'i ya—. Tsa lo'o ngu' ji'i ñati bi' slo ngu' xa' tsu' cha' xcube' ngu' ji'i yu —nacui.

¹² Ndyuna ya cha' nu nchcui' Agabo, lo'o li' ca ta'a ya lo'o ngu' Cesarea tya'a na, tya'na nchcui' ya lo'o Pablo cha' ná tsaa yu ca Jerusalén.

¹³ —¿Ni cha' laca nxi'ya ma? —nacui Pablo ji'i ya li'—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma cha' ca xñi'i ti' na'? —nacui—. Cua laca cha' tsa'a ca Jerusalén; tyaja'a na' tsa'a, masi lo'o sca' ngu' jna', masi lo'o cujuui ngu' jna' cajua xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

¹⁴ Ngua cuayá' ti' ya li' cha' ná ngua ji'i ya cua'a ya ji'i yu.

—Tso'o si caca ñi'ya nu nacui ycui' Ndyosi cha' caca lacua —nacui ya li'.

¹⁵ Lo'o ngua'ni cho'o ya ji'i ya, li' ndu'u ya ndyaa ya ca Jerusalén. ¹⁶ Tyuu tya'a ngu' tya'a na ndyaa lo'o ji'i ya cha' culu'u ngu' ji'i ya macala ndi'i chaca yu tya'a na nu naa Mnasón. Ngu' Chipre laca nu Mnasón bi'. Cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús tya sa'ni la, lo'o nu juani ntucua tyi yu ca Jerusalén. Slo yu bi' ndyanu ya li'.

Ndyacua tya'a Pablo lo'o Jacobo

¹⁷ Tso'o ntsu'u tyiquee ñati ji'i Jesucristo tya'a na cha' cua ndyalaa ya ca Jerusalén. ¹⁸ Nguxee chaca tsá ndyaa Pablo lo'o ya ca slo Jacobo. Cajua ndyu'u ti'i lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo quichi bi'. ¹⁹ Nchcuicha' Pablo ji'i ngu' bi', li' nchcui' yu lo'o ngu', ndacha' yu lcaa ña'a cña nu ngua'ni ycui' Ndyosi lo'o nguti'i ya slo ngu' xa' tsu'. ²⁰ Nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' bi', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi. Nchcui' ngu' lo'o Pablo li':

—Tso'o tsa lacua —nacui ngu' ji'i yu—. Juani ni, jlo ti' nu'u cha' cua ntsu'u tyuu mil tya'a ngu'

judío tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesús tya tsubi' la. Nacui ngu' cha' ntsu'u cha' taquiya' lcaa na lo'o tya'a na cua ña'a ca cha' cusu' nu nguxtyanu jyo'o Moisés ji'na cua sa'ni la —nacui ngu'—. ²¹ Lo'o jua'a cua nquijeloo cha' ji'i ngu' cha' ngulu'u nu'u ji'i ngu' judío tya'a na nu ndi'i xa' quichi, cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' ji'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', ni ná ntsu'u cha' xi'yu ngu' quiji sñi' ngu' cha' culacua ngu'; ngulu'u nu'u cha' ná nga'a cha' cua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ndu'ni na cha' laca na ngu' judío, nacui ngu'. ²² ¿Na laca cua'ni na lacua? Ná tyiquee' tyu'u ti'i lcaa ngu' judío tya'a na, lo'o caja cha' ji'i ngu' cha' cua ndyalaa nu'u quichi re. ²³ Bi' cha' ta ya sca cui lo'o nu'u ñi'ya nu cua'ni nu'u juani. Cua ndi'i jacua tya'a ngu' qui'yu re nu cua ngüiñi sca cha' ji'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi. ²⁴ Tsaa lo'o nu'u ji'i ngu' bi', cha' stu'ba ti cua'ni lyiji ma cha' nu cua ngüiñi ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi. Nu'u cui'ya lcaa na nu nga'a cha' caca msta ji'i ngu' ne' laa. Li' taca xi'yu ngu' quicha' hique ngu' lo'o cua ndye cha' bi'. Caca cuayá' ti' lcaa ngu' li', cha' lo'o nu'u ndaquiya' nu'u ji'i lcaa cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' ji'na, cha' si'i cha' liñi nu cua nchcui' ñati jinu'u li'. ²⁵ Lo'o nu ngu' xa' tsu' nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ni, cua nguscua ya sca quityi cha' tsaa slo ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a na. Nguscua ya cha' ndi'ya: ná tso'o cacu ngu' cuaña' na'ni nu cua nda ngu' cha' caca msta ji'i jo'ó, ni ná tso'o cacu ngu' tañi, ni ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndyalú tso'o tañi ni' lo'o ndyujuii ngu' ji'i, ni ná tso'o chca'a ngu' lo'o ñati nu si'i clyo'o ngu'.

Ngusñi ngu' ji'i Pablo preso to' laa tlyu

²⁶ Ca chaca ts̄a, li' ndyaa lo'o Pablo ji'i nu jacua tya'a ñati bi', ngua'ni lubii ngu' ji'i ycui' ca ngu' cuentya ji'i ycui' Ndyosi. Li' ndyaa ngu' ne' laa tlyu, cha' cacha' ngu' ji'i ngu' bi' ni ts̄a tye tyuco'lo ts̄a ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' li' taca caa ngu' ne' laa jua, caa lo'o ngu' msta nu ta ngu' ji'i ycui' Ndyosi li'.

²⁷ Cua tya'a ti cati ts̄a, cua tye ti cña ji'i ngu'. Pana cua ntsu'u xi ngu' judío nu laca tyi ca Asia, lo'o jua'a cua na'a ngu' bi' ji'i Pablo su ndya'a yu ne' laa tlyu bi'. Hora ti ngua'ni cuii ngu' bi' sca cuentyu lo'o ngu' quichi, cha' caca ñasi' ngu' ji'i Pablo li'.

²⁸ Ngusi'ya ngu' judío bi' ji'i ngu' quichi li':

—Cu'ma ngu' Israel tya'a na —nacu' ngu'—, xtyucua ma ji'i ya —nacu' ngu'—. Cua ngulu'u nu qui'yu re ji'i ngu' lcaa quichi su nguta'a yu cha' ná tso'o na nu laca na ngu' judío; ná tso'o cha' cua'ni tlyu na ji'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a ná tso'o laa tlyu re, nacui yu re. Lo'o chaca cha' ni, cua ndyaa lo'o yu re ji'i ngu' xa' tsu' ne' laa tlyu re cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i laa su ndu'ni tlyu na ji'i ycui' Ndyosi.

²⁹ Nhcui' ngu' jua'a cha' cua na'a ngu' ji'i Pablo ndya'a lquichi lo'o Trófimo, sca ngu' Efeso. Ngua ti' ngu' li', cha' cua ndyaa lo'o yu ji'i ne' laa tlyu bi'.

³⁰ Nxna lijya lcaa ngu' quichi li', cha' tejeja' ngu' ji'i Pablo. Hora ti ngulo'o ngu' ji'i yu ne' laa, ndacu' ngu' to' laa li'. ³¹ Ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'i Pablo; pana ndyaa xi xa' la ngu' slo nu xu'na sendaru ngu' romano, ndyaa cacha' ngu' ji'i cha' lye tsa nxu' tya'a lcaa ngu' quichi. ³² Bi' cha' ngulo nu

xu'na sendaru bi' cña jì' capitán jì' cha' tsa'a lo'o ngu' jì' ña'a latya sendaru, tsa'a ngu' lo'o ycui' xu'na ngu' bi' ca su ndi' ngu' quichì. Ngusna ngu' ndyaa ngu' su ndyu'u ti' lcaa ngu' quichì li'. Nga'aa ngujui' ngu' quichì jì' Pablo lo'o na'a ngu' jì' sendaru lo'o xu'na sendaru bi' lijya. ³³ Li' ndyaa xu'na sendaru bi' cacua ti slo nu Pablo bi'; ngulo cña cha' tejeya' sendaru jì' yu, cha' sca' ngu' jì' yu lo'o tucua tya'a carena chcuā. Li' nchcuane xu'na sendaru bi' jì' ngu' quichì, cha' caca cuayá' ti' ycui' tilaca laca preso bi' jì', ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jì' yu. ³⁴ Pana nxi'ya tsa ngu' quichì ndi' ngu' li'; nxi'ya tsaca ngu' lo'o nxi'ya chaca ngu', bi' cha' ná jlo ti' xu'na sendaru bi' na laca ngua jì' ngu'. Li' ngulo cña cha' tsa'a lo'o sendaru jì' Pablo ca to' tyi sendaru. ³⁵ Lo'o cua ndyalaa sendaru su tyacuj lo ndyia' to' ni' jì' ngu', li' ngusñi sendaru jì' Pablo, ngüi'ya cua ngu' jì' yu cha' ñasi' tsa ngu' quichì jì' yu. ³⁶ Tlyu tsa taju ñati' nu ndyaa lca'a jì' sendaru.

—Cujuii clya ma jì' —nacuj ngu' bi' jì' sendaru bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' quichì ñi'ya ngua jì' yu

³⁷ Cua tyatí ti ngu' toni' jì' sendaru, li' nchcui' Pablo lo'o xu'na sendaru bi':

—Cusu', cua'ni cha' tso'lo ta nu'u chacuayá' chcui' na' xi —nacuj Pablo jì'.

—¿Ha nchca jinu'u chcui' cha' griego? —nacuj xu'na sendaru jì' Pablo li'.

—Nchca 'na —nacuj Pablo.

³⁸ —¿Ha si'i nu'u laca nu ngu' Egipto nu ngua loo jì' ngu' nu ngusu' tya'a lo'o gobierno tsubi'?

—nacuī jī̄i Pablo—. ¿Ha si'i nu'u ndyaa lo'o jī̄i jacua mil tya'a ñatī cuxi ca lo natī' btyi?

³⁹ —Si'i na' —nacuī Pablo—. Ngu' judío laca na'. Tarso naa quichī tyi na', la cui' sca quichī tlyu xi ca loyuu su cuentya Cilicia —nacuī—. Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' jna' chcui' na' xi lo'o ngu' quichī re juani.

⁴⁰ Li' nda xu'na sendaru chacuayá' chcui' Pablo, bi' cha' ndatū yu lo ndyiya' quee bi' li', ngutacui ya' yu cha' ca tī nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o ngua tī ngu', li' cha' hebreo nchcui' Pablo lo'o ngu', cha' bi' laca cha'cña jī̄i ngu' judío.

22

¹ —Cu'mā ngu' cusu', ngu' tya'a na' —nacuī Pablo jī̄i ngu'—, cua'ā jyacā mā jī̄i cha' nu chcui' na' lo'o mā —nacuī—, si caca cua'ni lyaá na' jī̄i ycuī' ca na' lo'o chcui' na' lo'o mā.

² Ndyuna ngu' judío cha' nchcui' Pablo cha'cña jī̄i ngu' lo'o ngu', bi' cha' tī ti ndīi ngu' laja lo'o nchcui' yu:

³ —Tya'a cu'mā ngu' judío laca na' —nacuī Pablo jī̄i ngu'—. Quichī Tarso ngula na' ca loyuu su cuentya Cilicia; tiya' la ndyalaa na' quichī Jerusalén re, cha' ngua tsa'ā na' slo mstru Gamaliel li'. Tso'o ngua tsa'ā na' lcaa cha' nu nda ycuī' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jī̄i na nu nscua lo quityi. Tyucui tyiquee na' ngua ti' na' taquiya' na' lcaa cha' jī̄i ycuī' Ndyosi, la cui' ñi'yā nu ndyu'ni mā tsā juani. ⁴ Cua sa'ni la lo'o ycuī' na' lca'ā cusū na' jī̄i ngu' nu ntsu'u cha' jī̄i lo'o Jesucristo, cha' cujuī na' jī̄i ngu'. Ntejeya' na' jī̄i ngu' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'ā, ngusu'ba na'

ji'i ngu' ne' chcuā. ⁵ Jlo ti' xu'na sti jo'ó, lo'o jua'a ngu' cusu' quichi re ni, jlo ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' cua nda ngu' quityi jna' nu nguscua ngu' cha' tsa slo ngu' judío tya'a na ca quichi Damasco. Ndyā'a na' ca bi' cha' clyana la na' ji'i ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo, cha' tyā lo'o na' ji'i ngu' bi' nde Jerusalén re, cha' xcube' mā ji'i ngu' bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' ñi'ya nguxcutsa'a Jesús cresiya ji'iyu

⁶ Ndyā'a na' tyucui, cua tyalaa ti na' ca quichi Damasco bi'. Nde hora ngua, lo'o tsi tsiya' ca ndaca'a sca xee tlyu ji'i ycu' Ndyosi nde cua; tyucui ña'a lo yuu su ndu na' ngujui'i xee bi'. ⁷ Nclyú na' tyucui li', ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati lo'o na': "Saulo, Saulo", nacui yu, "¿ni cha' laca nxu tya'a nu'u lo'o na'?" ⁸ "¿Tilaca laca nu'u, cusu'?" nacui na' ji'i li'. "Jesús Nazaret laca na'", nacui yu jna'. "Nxu tya'a nu'u lo'o ycu' na', bi' cha' nchca quicha ti' na'." ⁹ Cua na'a ngu' nu ndya'a lo'o na' xee bi'. Ndyutsi tsa ngu' li', masi ná ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o na'. ¹⁰ "¿Na laca nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na?" nacui na' ji'i Jesús li'. "Tyatu nu'u", nacui nu Xu'na na jna', "tsaa nu'u ca quichi Damasco. Ndejua ndi'i sca ñati nu culu'u jinu'u lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u." ¹¹ Ngua cuityi' na' xqui'ya xee tlyu bi' li', bi' cha' nu ngu' tya'a ndya'a na' bi', ngusñi ngu' ya' na' cha' tsa la ya tyucui nde quichi Damasco bi'.

¹² Ndi'i sca nu cusu' nu naa Ananías quichi bi', nu ndaquiya' tsa ji'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi sa'ni. Lcaa ngu' judío tya'a na nu ndi'i quichi Damasco ni, nchcui' ngu' cha' tso'o tsa

tyiquee nu Ananías bi'. ¹³ Ndyalaa nu cusu' bi' slo na' li': “Saulo tya'a na”, nacui yu jna', “cua'ni ycui' Ndyosi cha' tyaala cloo nu'u chaca quiya' juani”. Hora ti ndyaala cloo na' chaca quiya', na'a na' ji'i ycui' Ananías li'. ¹⁴ “Ycui' Ndyosi nu ngua'ni tlyu sti na ji'i, bi' laca nu ngusubi jinu'u cua sa'ni la”, nacui Ananías jna'. “Ngusubi ycui' Ni jinu'u cha' ca cuayá' ti' nu'u ña'a cha' nu nti' ycui' Ni, cha' ña'a nu'u ji'i ycui' nu liñi ca, cha' cuna nu'u cha' nu hcui' Ni lo'o nu'u”, nacui jna'. ¹⁵ “Ntsu'u cha' tsaa nu'u slo lcaa ñati cha' cacha' nu'u ji'i ngu' lcaa ña'a cha' nu cua na'a nu'u, lcaa ña'a cha' ji'i ycui' Ndyosi nu cua ndyuna nu'u. ¹⁶ Nga'aa ntsu'u cha' jatya la nu'u ca nde; tyatu clya nu'u juani; cua ngüityi ycui' Ni qui'ya nu ntsu'u jinu'u, xqui'ya cha' ngusñi nu'u cha' ji'i Jesús. Lo'o li' tyucuatya ngu' jinu'u.” Jua'a nhcui' Ananías lo'o na' li'.

Ndyaa Pablo slo ngu' xa' tsu'

¹⁷ Nu lo'o ngxu'tyuu na' nde Jerusalén, li' ndyaa na' ne' laa tlyu jua cha' hcui' na' lo'o ycui' Ndyosi. Ñi'ya nti' si nhcui' sca xcalá na, ¹⁸ jua'a cua na'a na' ji'i ycui' nu Xu'na na. “Tyaa clya nu'u”, nacui nu Xu'na na jna', “tyu'u nu'u quichi Jerusalén re; yaa clya nu'u”, nacui Ni, “cha' ná jlya ti' ngu' nde lo'o hcui' nu'u cha' jna' lo'o ngu'.” ¹⁹ “Xu'na”, nacui na' ji'i nu Xu'na na li', “jlo ti' ngu' quichi re cha' nguta'a na' ne' laa lcaa quichi, cha' ngusñi na' ji'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o nu'u, ngusu'ba na' ji'i ngu' bi' ne' hcua, ngujui'i na' ji'i ngu' bi'. ²⁰ Nu lo'o ngu' ngu' quee ji'i Esteban, ndyalú tañi yu; ndyujuii ngu' ji'i yu xqui'ya cha' liñi nhcui' yu cha' jinu'u lo'o ngu'. Lo'o na' ni, stu'ba ti ndu na'

lo'o ngu' bi' li', nguna'asī na' ste' ngu' nu ndyujuii ji'̄i yu. Tso'o nti' na' tyempo bi', nu lo'o na'a na' cha' cua ngujuui yu bi'." Jua'a nchcui' na' lo'o ycu'i' Ndyosi ne' laa bi'. ²¹ "Tyaa nu'u juani", nacui' ycu'i' nu Xu'na na jna' li'. "Culo na' cña jinu'u cha' tsa nu'u xa' quichi tyijyu' la, cha' culu'u nu'u ji'̄i xa' ñati; nga'aa si'̄i ji'̄i ngu' judío tya'a nu'u ti culu'u nu'u."

Ntsu'u Pablo preso ji'̄i xu'na sendaru

²² Lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', nga'aa nti' ngu' cuna la ngu' cha' li'. Nxi'ya lo'o tsa ngu' ji'̄i sendaru cha' ñasi' ngu':

—Cujui mā ji'̄i nu qui'yu re —nacui' ngu'—. Nga'aa tso'o cha' tyi'̄i yu chalyuu.

²³ Cuī ngusi'ya lo'o ngu' ji'̄i Pablo li', ngusaa' ngu' ste' ycu'i' ca ngu', ngusñi ngu' yuu ngu' nde cua cha' ñasi' tsa ngu'. ²⁴ Bi' cha' ngulo xu'na sendaru cña cha' tsa lo'o sendaru ji'̄i preso ni'̄i, cha' quiji'̄i sendaru ji'̄i yu lo'o juata nu ntsu'u chcu'a laja. Cua'ni ngu' jua'a ngua ti' xu'na sendaru, cha' li' tyaja'a yu cacha' yu ña'a cha' cuxi nu ngua'ni yu, cha' ngusi'ya tsa ngu' quichi xqui'ya cha' bi'.

²⁵ Cua ngusca' ngu' ji'̄i yu cha' quiji'̄i juata ngu' ji'̄i yu, lo'o li' nchcui' Pablo lo'o nu capitán bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'̄i mā quiji'̄i mā ji'̄i sca ngu' romano? —nacui' Pablo ji'̄i capitán—. ¿Ha si'̄i na cua'ni cuayá' ngu' tisiya ji'̄i ngu' romano clyo?

²⁶ Hora ti ngusna capitán ndyaa nda xi cha' lo'o xu'na sendaru li':

—Cui'ya nu'u cuentya ñi'ya ña'a cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu jua —nacui' capitán ji'̄i xu'na—. Sca ngu' romano laca yu.

27 Hora ti lijya nu xu'na sendaru bi' slo Pablo li'.
—¿Ha chañi cha' nu'u laca ngu' romano?
—nacui ji'i Pablo.

—Chañi —nacui Pablo ji'i.

28 —Quiña'a tsa caya' nda na' cha' laca na' ngu' romano —nacui xu'na sendaru li'.

—Ná lo'o caya' nda na', cha' ngu' romano laca sti na' —nacui Pablo ji'i.

29 Nu sendaru nu ndi'i slo yu cha' quiji'i ngu' ji'i yu ni, hora ti ndatsu' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' yu. Li' cua ndyutsii tsa xu'na sendaru cha' cua ngulo cña ji'i ngu', cha' ngusca' ngu' ji'i sca ngu' romano, masi ná lo'o chacuayá' ji'i ycui' bese.

Ndu Pablo slo ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío

30 Ca chaca tsá tya nti' xu'na sendaru ca cuayá' ti' ni qui'ya laca nu ngusta ngu' judío bi' ji'i Pablo. Ngusati' ngu' carena chcuá nu ndyaaca' Pablo li'. Ngulo xu'na sendaru bi' cña ji'i sti jo'ó tlyu lo'o ji'i lcaa ngu' cusu' cha' tyu'u ti'i ngu' se'i ti. Li' ndyaa lo'o ji'i Pablo ca slo ngu' bi'.

23

1 Cua ndyu'u ti'i lcaa ngu' cusu' bi'. Li' ña'a tsa Pablo ji'i ngu' cusu' nu cua'ni cuayá' ji'i yu.

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na' —nacui Pablo ji'i ngu' li'—, lcaa tsá tso'o ndi'i na'. Lubii cresiya jna' cuentya ji'i ycui' Ndyosi.

2 Ananías naa nu laca xu'na sti jo'ó bi'; li' ngulo nu Ananías bi' cña ji'i ngu' nu ndu cacua ti cha' quiji'i ya' ngu' tu'ba Pablo.

3 —La cui' jua'a quiji'i ycui' Ndyosi jinu'u tu'ni —nacui Pablo ji'i xu'na sti jo'ó bi' li'—. Cuiñi nu'u.

¿Ha liñi tsa ndu'ni nu'u nti'? Nde ndyu'ni cuayá' ma jna' cuentya ji'i chacuayá' nu ntsu'u ji'na, pana cua ngulo nu'u cña cha' quiji'i ya' ngu' tu'ba na', masi ná ntsu'u chacuayá' cua'ni nu'u jua'a.

⁴ Nchcui' ngu' nu ndu cacua ti lo'o Pablo li':

—¿Ha nchcui' suba' nu'u lo'o xu'na sti jo'ó nu laca cña ji'i ycuí' Ndyosi? —nacuí' ngu' ji'i Pablo.

⁵ —Cu'ma ngu' cusu' tya'a na' —nacuí' Pablo—, ná jlo ti' na' si xu'na sti jo'ó laca jua. Ná tso'o cha' nu nchcui' na' si jua'a, cha' cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi ndi'ya: “Ná chcui' cuxi ma ji'i xu'na ma”.

⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo li' cha' nga'a ngu' fariseo, lo'o jua'a nga'a xi ngu' saduceo laja ngu' cusu' bi'. Cuií' nchcui' Pablo chaca quiya' li':

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na' —nacuí' yu ji'i ngu'—, ngu' fariseo laca na' —nacuí' Pablo—, lo'o jua'a ngu' fariseo ngua sti na'. Ndyu'ni cuayá' ma jna' xqui'ya cha' jlya ti' na' cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ca nde loo la.

⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' ngxulyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'; ngu' fariseo nxuu tya'a lo'o ngu' saduceo li'. ⁸ Ná jlya ti' ngu' saduceo cha' tya taca tyu'ú sca ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii, ni ná jlya ti' ngu' cha' ntsu'u xca ji'i ycuí' Ndyosi, ni ná jlya ti' ngu' cha' ntsu'u cui'i; pana ngu' fariseo ni, jlya ti' ngu' lcaa cha' bi'. ⁹ Bi' cha' lye tsa nxuu tya'a ngu' bi'. Lo'o li' ndyatú xi ngu' fariseo nu nslo tso'o ji'i quityi ji'i ycuí' Ndyosi.

—Ná ngua'ni nu qui'yu re cha' cuxi —nacuí' ngu' bi'—. Ná tso'o xuu tya'a na lo'o ycuí' Ndyosi si

chañi cha' cua nchcui' sca cui'i tso'o lo'o yu re, si
cua nchcui' sca xca ji'i ycu'i Ndyosi lo'o yu.

¹⁰ Lye la nxuu tya'a ngu' xqui'ya cha' bi' li'.
Ngulacua tsa ti' xu'na sendaru si kujuii ngu' ji'i
Pablo, bi' cha' ngulo cña ji'i sendaru cha' tejeya'
ngu' ji'i Pablo, cha' xa' tsa lo'o ngu' ji'i yu ca to'
tyi sendaru chaca quiya'.

¹¹ Lo'o ngua talya lye, li' ndyalaa ycu'i nu Xu'na
na slo Pablo.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u Pablo —nacui Ni—.
Ñi'ya cua nchcui' nu'u cha' jna' nde quichi
Jerusalén re, jua'a ntsu'u cha' chcui' nu'u cha'
jna' ca quichi Roma.

Ngua ti' ngu' kujuii ngu' ji'i Pablo

¹² Lo'o cua nguxee chaca tsa, li' ngüiñi cha' ji'i
ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' kujuii ngu' ji'i Pablo.
Ndi'ya ngua'ni ngu' jura li':

—Ña'a ycu'i Ndyosi ji'na cha' chañi ca cha' ná
cacu na ná co'o na tsiya' ti ña'a cuayá' nu cua
ndyujuii na ji'i nu Pablo bi' —nacui ngu' ji'i tya'a
ngu'.

¹³ Cua ntsu'u tu'ba tya'a ñati nu ngua ti' cua'ni
cña cuxi bi'. ¹⁴ Bi' cha' ndyaa ngu', nchcui' ngu' lo'o
sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' quichi bi':

—Cua ngüiñi cha' ji'i ya lo'o ycu'i Ndyosi —nacui
ngu' ji'i ngu' nu laca loo—. Nchcui' ya lo'o Ni cha'
ná cacu ya tsiya' ti ña'a cuayá' nu cua ndyujuii ya
ji'i nu Pablo bi' —nacui ngu'—. ¹⁵ Bi' cha' juani,
lcaa cu'ma ngu' cusu' lo'o ngu' tisiya, jña ma ji'i
xu'na sendaru bi' cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca
slo ma chaca quiya'. Ta ma cha' lo'o ngu' cha' tya
nti' ma cua'ni cuayá' ma la xi ji'i yu bi'. Li' tsa ya

chca'a cuaana ya to' tyucuii, cha' cujuui ya ji'i yu laja lo'o tyeje tacui ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ Laja li' cua ngujui cha' ji'i sñi' tya'a Pablo, ña'a cha' nu nchcui' ngu' bi'. Yala ti ndyaa yu cuañi' bi' to' tyi sendaru cha' ta yu cha' lo'o chi tya'a yu. ¹⁷ Li' ngusi'ya Pablo ji'i sca capitán:

—Cua'ni cha' tso'o tsa lo'o ji'i yu cuañi' re ca slo xu'na ma —nacui Pablo ji'i—. Ntsu'u sca cha' nu ta yu lo'o nu laca xu'na ma.

¹⁸ Ndyaa lo'o capitán ji'i yu cuañi' bi' slo xu'na ngu' li':

—Cua ngusi'ya Pablo jna' —nacui capitán ji'i xu'na—, nu Pablo nu ntsu'u ne' chcuā —nacui capitán—. Nacui yu 'na cha' caa lo'o na' ji'i yu cuañi' re slo nu'u, cha' ntsu'u sca cha' nu nti' chcui' lo'o nu'u.

¹⁹ Ntejeya' xu'na sendaru ya' yu cuañi' bi' li', ndyaa lo'o ji'i su ná cuna xa' ñati' cha' nu chcui':

—¿Ha ntsu'u sca cha' nu nti' nu'u chcui' lo'o na'? —nacui xu'na sendaru ji'i yu cuañi' bi' li'.

²⁰ —Cua ngüiñi cha' ji'i nu ngu' judío bi' lo'o tya'a ngu' cha' jña ngu' cha' clyu ti' jinu'u, cha' caa lo'o nu'u ji'i Pablo ca slo ngu' tisiya bi' la quee —nacui yu cuañi' bi' ji'i xu'na sendaru li'—. Chcui' ngu' lo'o nu'u cha' tya nti' la ngu' cua'ni cuayá' ngu' xi ji'i Pablo slo ngu'. ²¹ Cha' cuiñi laca bi'. Cua ntsu'u masi tu'ba tya'a ñati' nu ntajatya ngu' ji'i ma cuaana ti to' tyucuii bi'; cua nchcui' ngu' bi' lo'o ycui' Ndyosi cha' ná cacu ngu' ná co'o ngu' tsiya' ti, ña'a cuayá' nu cua ndyujuii ngu' ji'i nu Pablo bi'. Lo'o jua'a cua laca ndi'i ngu' juani, ntajatya ngu' cha' chcui' ngu' lo'o nu'u.

²² Li' ngulo xu'na sendaru cña ji'ḷi yu cuañi' bi', cha' ná cacha' ji'ḷi xa' ñatḷi cha' nu cua nda lo'o sendaru. Li' ngusalya' yu cuañi' bi' lo'o xu'na sendaru, ndu'u ndyaa.

Nda xu'na sendaru ji'ḷi Pablo cha' tsaa yu ca slo Félix nu laca gobernador

²³ Lo'o li' ngusi'ya xu'na sendaru ji'ḷi tucua tya'a capitán cha' caḷḷ ngu' slo. Ngulo cña ji'ḷi capitán bi', cha' cua'ni cho'o ngu' ji'ḷi ngu' cha' tsaa ngu' lo'o quiña'a tya'a sendaru ca quichḷi Cesarea; nacui cha' hora cua caa nde talya tsaa ngu'. Tsaa lo'o ngu' ji'ḷi tucua siyento tya'a sendaru nu tya'a quiya' ti, lo'o jua'a tya xna yala tyi tya'a sendaru nu tyucua hichu' cuayu ti, lo'o jua'a tya tyucuaa siyento tya'a sendaru nu tya'a lo'o clya chcuḷ, tsaa lo'o ngu' ji'ḷi li'. ²⁴ Lo'o jua'a ngulo cña cha' cua'ni cho'o ngu' ji'ḷi cuayu nu tyucua Pablo. Ntsu'u cha' cua'a tso'o sendaru ji'ḷi Pablo tyucui ña'a cuayá' nu tyalaa tso'o ti yu ca slo gobernador Félix. ²⁵ Li' nguscua xu'na sendaru sca quityi cha' tsaa slo nu Félix bi'; ndi'ya nchcui' quityi bi':

²⁶ “Claudio Lisias nscua quityi re cha' tsaa slo nu'u, gobernador Félix, cha' nu'u laca loo. Xlyo ni'ḷi. ²⁷ Cua ntejeya' ngu' judío ji'ḷi nu qui'yu re, cua cujuui ti ngu' ji'ḷi yu lo'o ndyalaa na' lo'o sendaru. Ngua tii na' cha' ngu' romano laca yu re, bi' cha' ngulo na' ji'ḷi yu ya' ngu' cuxi bi'. ²⁸ Lo'o li' ngua ti' na' ca cuayá' ti' na' ni qui'ya ntsu'u ji'ḷi yu lo'o ngu', bi' cha' ndyaa lo'o na' ji'ḷi yu ca slo ngu' nu laca loo ji'ḷi ngu' judío. ²⁹ Li' ngua cuayá' ti' na' cha' cua ngusta ngu' qui'ya ji'ḷi yu cuentya ji'ḷi cha' cusu' nu ntsu'u ji'ḷi tya'a ngu' judío ti, pana ná ntsu'u cha'

cujuii ngu' ji'i yu, ná ntsu'u cha' su'ba ngu' ji'i yu ne' chcuā. ³⁰ Li' ngua tii na' cha' cuaana ti cua ngüiñi cha' ji'i tyuu tya'a ngu' judío cha' cujuui ngu' ji'i yu re, bi' cha' nda na' ji'i yu lijya yu slo nu'u juani. Ngulo na' cña ji'i nu ngu' judío bi', cha' caa ngu' ca slo nu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'i yu re, si ntsu'u sca qui'ya ji'i yu cuentya ji'i ngu'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' juani.” Jua'a nguscua nu xu'na sendaru bi' lo quityi.

³¹ Ñi'ya nu ngulo xu'na sendaru cña ji'i ngu', jua'a ngua cha' bi' li'. Lo'o ngua talya, li' ndyaa ngu' ndyaa qui'ya ngu' ji'i Pablo, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca quichi Antípatris. ³² Ca chaca tsā ngxu tyuu sendaru nu ndya'a quiya' ti, ñaa ngu' nde to' tyi ngu'. Tya ndyaa la ngu' nu ntucua hichu' cuayu bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i Pablo tyucui. ³³ Ndyalaa ngu' ca quichi Cesarea li', nda ngu' quityi ji'i gobernador, lo'o jua'a ngxu tyanu ngu' ji'i preso slo nu cusu' bi' li'. ³⁴ Nchcui' gobernador lo quityi bi', li' nchcuane ji'i Pablo ma ngu' laca. Nguxacui Pablo cha' ji'i li':

—Loyuu su cuentya Cilicia ndi'i quichi tyi na' —nacui Pablo.

³⁵ —Ña'a na' ñi'ya caca cha' jinu'u lo'o caa ngu' bi' slo na' cha' sta ngu' qui'ya jinu'u —nacui gobernador ji'i Pablo.

Lo'o li' ngulo nu gobernador bi' cña ji'i sendaru cha' tyi'i ngu' sendaru cua ji'i Pablo ca toni'i cña su ngutucua jyo'o rey Herodes cua sa'ni la.

24

Ndacha' Pablo ji'i Félix ñi'ya ngua ji'i yu

¹ Lo'o cua ndya'a ca'yu tsa, li' ndyalaa Ananías nu xu'na sti jo'ó bi'; ndyalaa yu lo'o ngu' cusu' lo'o sca ñati nu laca tu'ba nu naa Tértulo. Li' ndyaa ngu' bi' slo gobernador cha' sta ngu' qui'ya ji'i Pablo, ² bi' cha' ngulo gobernador cña ji'i sendaru cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo. Li' nchcui' Tértulo bi' lo'o Félix nu laca gobernador bi':

—Cha' clyu ti' tyu'u jinu'u, cusu', chcui' ya xi lo'o nu'u —nacui' Tértulo—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' xcui' cña tso'o ndu'ni nu'u lo'o laca nu'u loo loyuu chalyuu re. Tso'o ti ndi'i ya, cha' tso'o tsa jlo ti' nu'u ñi'ya culo nu'u cña ji'i ya —nacui—. ³ Bi' cha' tso'o ntsu'u tyiquee ya, nxñi ya cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'ni nu'u lo'o ya, macala ndyu'ni nu'u cña. Lo'o nu juani ndyu'ni chi ya loo nu'u, cusu' —nacui—. ⁴ Cui'ya cha' clyu ti' ji'i ya, masi sca hora ti culo laja nu'u xi; cua'ni nu'u sna Ndyosi cuna xi lo'o chcui' na' sca cha' re lo'o nu'u. ⁵ Cua lijya ya ca nde cha' cacha' liñi ya jinu'u lcaa ña'a cña cuxi nu ngua'ni yu re. Nslo ya ji'i yu re cha' suba' tsa nchcui' yu, lya' tsa ti' yu. Nsu'ba yu cha' cusu ji'i ñati lcaa quichi su ndya'a yu slo ngu' judío tya'a ya, cha' yu re laca loo ji'i taju ngu' nazareno. ⁶ Ngua ti' yu tsaa lo'o yu ji'i xi ngu' xa' tsu' ca ne' laa ji'i cuare, ca su ná ntsu'u chacuayá' cha' tsaa xa' ñati; bi' cha' ntejeya' ya ji'i yu, ndyaa lo'o ya ji'i yu cha' ca cuayá' ji'i yu lo'o ya xqui'ya cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ya. ⁷ Li' ndyalaa Lisias nu xu'na sendaru quichi bi'. Tyaala tsa ngua bi' lo'o nguxlyaá ji'i nu Pablo bi' ya' ya, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu li'. ⁸ Ngulo Lisias cña ji'i ya cha' caa ya slo nu'u cha' sta ya qui'ya ji'i yu ca nde. Tso'o la si xcuané nu'u ji'i yu si cha' liñi nchcui' ya ji'i yu.

⁹ Lo'o jua'a nchcui' nu ngu' judío nu ndu lo'o Tértulo bi', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' Tértulo cuentya ji'i Pablo. ¹⁰ Nda gobernador chacuayá' chcui' ycui' Pablo li':

—Tso'o ntsu'u tyiquee na' si caca cua'ni lyaá na' ji'i ycui' ca na' laja lo'o chcui' na' lo'o nu'u —nacui' Pablo ji'i Félix bi'—. Cua jlo ti' na' cha' cua tyuu yija laca nu'u loo ji'i nación re —nacui'—. ¹¹ Liñi cha' nu nchcui' na' re, taca ca cuayá' ti' nu'u cha' liñi tsa laca cha' bi'. Cua tii tyucuaa ti tsá ntsu'u lo'o ndyalaa na' nde quichi' Jerusalén cha' cua'ni tlyu na' ji'i ycui' Ndyosi. ¹² Ná nguxlyú na' cha' hichu' ñati; ná ngua'ni cuxi na' lo'o ñati, masi ne' laa tonu, masi xa' ne' laa, masi laja quichi' ti, ná nchcui' na' cha' cuxi lo'o ñati li'. ¹³ Qui'ya laja ti ngusta ngu' re 'na. Ná tucui ndu nu taca chcui' cha' liñi laca cha' nu nchcui' ngu' re jna'. ¹⁴ Chañi laca cha' ndu'ni tlyu na' ji'i ycui' Ni, la cui' ycui' Ndyosi bi' laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' ji'i ya ji'i Ni. Lo'o jua'a cua ngusñi na' cha' cucui nu cua nda ycui' Ndyosi lo'o na nu ngua tsubi' ti, masi nchcui' ngu' re cha' cha' cuiñi laca bi'. Pana ña'a ti tya ndaquiya' na' ji'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moises lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndaquiya' na' ji'i lcaa quityi nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni. ¹⁵ Ñi'ya nu jlya ti' ngu' judío re, jua'a jlya ti' na'. Chañi cha' cua'ni ycui' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', masi ñati tso'o ngua jyo'o bi', masi ñati cuxi ngua ngu'; ¹⁶ bi' cha' nti' na' cua'ni na' xcui' cha' tso'o laja lo'o ndi'i na' chalyuu, cha' ná caja ñi'ya nu cutsii na' ca slo ycui' Ndyosi, lo'o jua'a ná cutsii na' slo ñati ti li'.

¹⁷ Tyuu yija ndya'a na' xa' quichi' tyijyu' la, lo'o

tsubi' ti nguxtyuu na' ndyalaa na' nde loyuu su ndi'i quichi tyi ya chaca quiya', cha' ta na' sca msta nu xtyucua xi ji'i ngu' ti'i nde jua, la cui' msta nu cua nda ngu' tyijyu' cha' tsa slo ngu' ti'i bi'. Lo'o jua'a na', ngua ti' na' cha' ta na' sca msta ji'i ycuil Ndyosi. ¹⁸ Ni'ya nu nscua cha' cua'ni ya cha' laca ya ngu' judío, jua'a ngua'ni lubii na' ji'i ycuil ca na' cha' tsa'a ne' laa. Nga'a na' ne' laa tonu li', nda na' msta bi'; ti ti nguti'i na' ne' laa, ná ndi'i quiña'a ñati. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' judío tya'a ya nu ca tyi loyuu su cuentya Asia, na'a ngu' bi' jna' li'. ¹⁹ ¿Ni cha' laca ná ñaa ngu' bi' ca nde cha' sta ngu' qui'ya jna' lacua, si chañi cha' ntsu'u qui'ya 'na lo'o ngu'? ²⁰ Masi ná ñaa ngu' bi', pana taca xcuane nu'u ji'i ngu' re ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jna', nu nquijeloo ji'i ngu' tisiya nu lo'o ndu na' slo ngu' nu laca loo bi'. ²¹ Ná jlo ti' na' si chcuil ngu' cha' cuxi ngua cha' bi', nu lo'o cuij nchcuil na' lo'o ngu' ndi'ya: “Ndyu'ni cuayá' ma jna' juani xqui'ya cha' jlya ti' na' cha' chañi, cua'ni ycuil Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'”, nacui na' ji'i ngu' li'.

²² Ndyuna Félix lcaa cha' nu nchcuil Pablo, lo'o li' ná ntaja'a yu cua'ni cuayá' yu ji'i Pablo la cui' tsa bi'; jlo ti' Félix ñi'ya nu nchca ji'i ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, bi' cha' ca tiya' la ngua ti' yu.

—Tso'o la si xa' chcuil ma lo'o na' chaca quiya' lo'o tyalaa Lisias, nu xu'na sendaru bi' —nacui Félix ji'i ngu'.

²³ Li' nchcuil Félix lo'o capitán ji'i sendaru nu nga'a cua ji'i Pablo, cha' ta chacuayá' ji'i yu cha' cua'ni yu ñi'ya nu nti' ti yu, masi ña'a ti tya chca'a ngu' cua ji'i yu; jua'a nda chacuayá' cha' caa ngu'

tya'a ndya'a yu ca slo yu cha' ta ngu' na laca nu lyiji xi ji'i. Ndu'u Félix ndyaa li'.

²⁴ Lo'o nteje tacui la xi tsá, li' ndyalaa Félix quichi bi' chaca quiya'; stu'ba ti ndyalaa nu cusu' bi' lo'o clyo'o nu naa Drusila, ngu' judío laca nu cuna'a bi'. Li' ngulo Félix cña cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo slo, cha' culu'u Pablo ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' si xñi ngu' cha' ji'i Jesucristo. ²⁵ Li' ngulu'u Pablo ji'i ngu' cha' nti' ycui' Ndyosi cha' xcui' cha' liñi ti cua'ni ñati chalyuu, cha' cua'a ngu' ji'i ycui' ca ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi, bi' laca cña nu nti' ycui' Ndyosi; jua'a ngulu'u yu cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu lo'o cua ndye chalyuu. Ndyutsij xi Félix li'.

—Tyaa nu'u juani —nacu' nu cusu' bi' ji'i Pablo—. Xi'ya na' jinu'u chaca quiya' si ntsu'u sca hora nu laja xi jna'.

²⁶ Ndi'ya ngulacua ti' Félix: si tyiquee' tyanu Pablo ne' chcuá, li' ta yu cñi cha' culaá Félix ji'i yu; bi' cha' lu'ba ti nxi'ya Félix ji'i yu cha' caa yu ca slo. ²⁷ Jua'a ti nteje tacui tucua yija. Li' ngutsa'a nu laca loo; nga'aa si'i Félix laca gobernador li', Porcio Festo naa gobernador cui. Pana nguxtyanu Félix ji'i Pablo ne' chcuá cha' caca tso'o tyiquee ngu' judío ña'a ngu' ji'i ycui' Félix, ngua ti' nu cusu' bi'.

25

Ndu Pablo slo Festo

¹ Lo'o li' ndyalaa Festo ca quichi Cesarea cha' caca yu gobernador. Sna tsá ti nguti'i yu quichi bi', li' ndyaa clya yu ca quichi Jerusalén. ² Nu lo'o ndyalaa yu quichi bi', li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o

ngu' cusu' ji'i ngu' judío ni, nchcui' ngu' cha' ti'i ji'i Pablo ca slo Festo bi' li'; ³ jua'a ndijña ngu' ji'i yu si cua'ni yu cha' tso'o cha' caa lo'o ji'i Pablo ca Jerusalén. Ndjña ngu' jua'a cha' cuaana ti cua ngüiñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Pablo laja lo'o ñaa lo'o ngu' ji'i tyucui. ⁴ Pana ná ntaja'a Festo tsiya' ti; nacui yu cha' ca quichi Cesarea ntsu'u Pablo ne' chcuá, lo'o jua'a yala ti xtyu ycui' yu nde quichi bi'.

⁵ —Tso'o la si stu'ba ti tsaá ngu' nu laca loo ji'i ma lo'o na' —nacui Festo ji'i ngu'—. Tsaá ma lo'o na' ca Cesarea cha' sta ma qui'ya ji'i yu bi' cajua, si ntsu'u sca cha' cuxi nu ngua'ni yu lo'o ma.

⁶ Nguti'i nu cusu' Festo snu' tsá, masi tii tsá nguti'i yu ca Jerusalén, li' nguxtyu yu ndyaa yu nde Cesarea chaca quiya'. Ca chaca tsá ntucua Festo lo yaca xlya tso'o ca su ntucua ycu' gobernador nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' cha' ca cuayá' ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo yu. ⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i Pablo li'. Lo'o jua'a ndi'i nu ngu' nu laca loo ji'i quichi Jerusalén, cua ndyalaa ca ti ngu'. Cacia ti slo Pablo ndu ngu' bi', lo'o li' tlyu tsa qui'ya ngusta ngu' ji'i nu Pablo bi'; pana ná tucui ndu nu chcui' si cha' liñi laca nu nchcui' ngu' bi' ji'i Pablo. ⁸ Nchcui' ycu' Pablo lo'o ngu' bi' cha' tyu'u lubii cha' ji'i ycu' lo'o ngu':

—Ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' —nacui Pablo—. Ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a ya, ni ná ngua'ni cuxi na' ne' laa tonu, la cui' ti ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya ji'i cña nu ngulo rey nu laca loo ji'i ngu' romano; bi' cha' nti' na' cha' ná ntsu'u qui'ya

'na.

⁹ Pana nu Festo bi' ni, ngua ti' yu cha' cua'ni tya'a yu lo'o ngu' judío, bi' cha' nchcuane yu ji'i Pablo ndi'ya:

—¿Ha nti' nu'u tsaa ca Jerusalén? —nacui Festo ji'i Pablo—, cha' ca cuayá' jinu'u lo'o na' ca ndacua.

¹⁰ —Ca nde laca su ndu'ni cuaya' ma ji'na cuentya ji'i rey ji'i ngu' romano nu laca loo la —nacui Pablo ji'i nu cusu' bi'—, ca nde ca cuayá' jna' lo'o nu'u lacua —nacui—. Jlo tso'o ti' nu'u cha' ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' cuentya ji'i ngu' judío tya'a na'. ¹¹ Si'i ñati xña'a laca na'; lo'o tyalaa hora cha' cajaa na', ná cutsii na' cha' cajaa li'. Si ná laca na' ñati xña'a, ná ntsu'u cha' ta nu'u chacuayá' tsaa na' slo ngu' bi' li'; bi' cha' jña na' chacuayá' jinu'u juani cha' tsa'a ca slo ycu'i rey ji'i ngu' romano nu laca loo la, cha' cua'ni cuayá' yu bi' jna' cajua.

¹² Nu lo'o cua ndyuna Festo cha' bi', li' nchcui' yu xi lo'o ngu' cusu' nu nxyucua ji'i yu. Li' nchcui' yu lo'o Pablo chaca quiya':

—Tso'o —nacui Festo ji'i Pablo—. Cua ndijña nu'u cha' tsaa slo rey ji'i ngu' romano nu laca loo la cha' caca cuayá' jinu'u ca quichi' bi', tsaa nu'u ca bi' lacua.

Ndu Pablo slo rey Agripa

¹³ Nu lo'o cua nteje tacui xi tsa, li' ndyalaa rey Agripa ca quichi' Cesarea. Ndyalaa rey lo'o sca nu cuna'a tya'a nu naa Berenice, cha' ta ngu' xlyo ni'i ji'i nu cusu' Festo bi'. ¹⁴ Tyuu tsa ndyanu ngu' slo Festo. Laja li' nchcui' Festo cha' ji'i Pablo lo'o ngu':

—Ntsu'u sca ñati ca nde nu ngusu'ba Félix ji'i ne' chcuā —nacui Festo ji'i ngu—. ¹⁵ Nu lo'o nguti'i na' nde Jerusalén, li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' ji'i quichi' bi' ni, nchcui' ngu' lo'o na', ngusta ngu' qui'ya ji'i yu bi'; ngua ti' ngu' cha' culo na' cña cha' cujuui ngu' ji'i yu li'. ¹⁶ Pana nguxacui na' cha' ji'i ngu' cha' si'i jua'a ndu'ni ngu' romano; ná taca cua'ni cuayá' ya ji'i yu, nu lo'o bilya ta ya tyempo ji'i yu cha' tyu'u lubii cha' ji'i ycu'i' yu lo'o ngu' su ndu' ngu' nu ngusta qui'ya ji'i. ¹⁷ Ndyalaa ngu' ca nde slo na' li'. Lo'o ngua chaca tsa, hora ti ntucua na' lo yaca xlya tso'o ca su ntucua gobernador nu lo'o ndu'ni cuayá' na' ji'i ñati. Li' ngulo na' cña cha' caa lo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi'. ¹⁸ Ngua ti' na' cha' cua ngua'ni yu sca cha' cuxi, pana si'i jua'a ngua qui'ya nu ngusta ngu' bi' hichu' yu; ¹⁹ cuentya ji'i cha' nu jlya tsa ti' ngu' judío ti, tsa bi' ti cha' ngua bi'. Lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' ji'i sca ñati nu naa Jesús nu cua ngujuii, nacui ngu', pana nacui nu Pablo bi' cha' xa' ndyu'ú nu Jesús bi' chaca quiya'. ²⁰ Ná jlo ti' na' ñi'ya quiñi cha' jna' lo'o ngu' bi'. Li' nchcuane na' ji'i Pablo si nti' yu tsa yu ca Jerusalén cha' ca cuayá' ji'i yu lo'o na' cajua; ²¹ pana cua ndijña Pablo chacuayá' jna' cha' ca cuayá' ji'i yu ca slo rey Augusto nu laca loo la. Bi' cha' ngulo na' cña cha' tyanu yu ne' chcuā, cha' ta na' ji'i yu cha' tsa yu slo rey nu laca loo la bi'.

²² Nchcui' rey Agripa lo'o Festo li':

—Lo'o na' ntá' cuna na' cha' nu nchcui' yu bi' —nacui Agripa ji'i.

—La quee taca cuna nu'u ni cha' ta yu —nacui Festo li'.

²³ Ca chaca tsā nu Agripa lo'o ma' Berenice bi', ndyacu' lcaa ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a cha' cua'ni chī ngu' quichī loo. Li' ndyaa ngu' su ndyu'u ti'jī ngu'; lo'o lcaa xu'na sendaru, lo'o ngu' nu laca loo ji'jī quichī, ndya'a ngu' lo'o ngu' bi'. Li' ngusi'ya Festo ji'jī sendaru cha' caa lo'o ngu' ji'jī Pablo ca slo.

²⁴ —Ña'a nu'u yi'a, rey Agripa —nacui Festo—, jua'a lcaa cu'ma nu ndyu'u ti'jī ma ca nde, ña'a tso'o ma ji'jī nu qui'yu re. Cua tyuu tya'a ngu' judío nhcui' cha' ji'jī yu re lo'o na', masi ca Jerusalén, masi quichī Cesarea re. Lcaa quiya' lo'o nhcui' ngu' lo'o na' nacui ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa yu, ²⁵ pana ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' laca cha' ntsu'u cha' cajaa yu. Li' ngüijña yu 'na cha' ca cuayá' ji'jī yu lo'o rey Augusto nu laca loo la, bi' cha' ngulacua ti' na' cha' ta na' ji'jī yu cha' tsaa yu ca slo rey bi'. ²⁶ Tsa bi' ti cha', ná jlo ti' na' ñi'ya nu scua na' quityi nu tsaa slo xu'na na', nu rey nu laca loo la bi', cha' ta na' xi cha' cuentya ji'jī yu re. Bi' cha' ngusi'ya na' ji'jī yu cha' caa yu tyatu yu slo lcaa cu'ma, jua'a slo ycu' nu'u, rey Agripa. Juani taca xcuane nu'u ji'jī yu na laca nu ngua'ni yu, li' caju ñi'ya scua na' cha' lo quityi bi'. ²⁷ Ná taca tsaa yu preso cajua si ná lo'o quityi nu nscua ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u ji'jī yu.

26

Nhcui' Pablo si caca cua'ni lyaá ji'jī ycu'

¹ —Ta na' chacuayá' hcui' nu'u juani, si caca tyu'u lubii cha' jinu'u lo'o ngu' re —nacui rey Agripa ji'jī Pablo li'.

Ngua'ni ya' Pablo ji'i rey, li' nguxana nchcui' yu lo'o ngu':

²—Tso'o ntsu'u tyiquee na', rey Agripa —nacui Pablo—, cha' slo nu'u ndu na' juani —nacui—, cha' ta na' sca cha' lo'o cu'ma, ñi'ya nu ngua cha' ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya bi' jna'. ³ Jlo ti' na' cha' nchca cuayá' ti' nu'u lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a na; nu lo'o lye tsa nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu', nchca cuayá' ti' nu'u li'. Bi' cha' cua'ni nu'u cha' tso'o, talo tyiquee nu'u cua'a jyaca nu'u ji'i lcaa cha' nu chcui' na' lo'o nu'u juani.

Nu lo'o bilya culu'u loo Jesucristo ji'i Pablo

⁴ Jlo ti' lcaa ngu' judío tya'a na ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa yija lo'o nguti'i na' ca quichi tyi na', masi lo'o nguti'i na' ca quichi Jerusalén; ⁵ jlo ti' ngu' cha' bi'. Si nti' ngu', taca chcui' ngu' lo'o ma cha' ngu' fariseo laca na' tya lo'o cuañi' na', lo'o jua'a liñi la ndaquiya' ngu' fariseo ji'i lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío. ⁶ Ñi'ya nu jlya ti' jyo'o cusu' ji'na cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu', jua'a jlya ti' na' juani; bi' cha' nchca cuayá' jna' lo'o ma juani. ⁷ Ca ta'a tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel nu laca ngu' tya'a na ni, ntajatya ngu' ni jacua' cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'; bi' cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi, lcaa tsa lo'o lcaa talya ndu'ni tlyu ngu' ji'i Ni. La cui' jua'a lo'o na', jlya ti' na' cha' bi', rey Agripa; bi' cha' laca ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya jna'. ⁸ ¿Ni cha' laca ntsu'u ñati cu'ma nu ná jlya ti' cha' nchca ji'i ycu' Ndyosi cua'ni Ni cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'?

Ngua'ni lya' ti' Pablo ji'i nu ñati ji'i Jesucristo nu ngua sa'ni la

9 'Clyo ngua ti' na' cha' lye tsa xcube' na' ji'i ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Jesús Nazaret, 10 bi' cha' ngua'ni lya' ti' na' ji'i ngu' bi' ca quichi Jerusalén. Ngusñi na' ji'i tyuu tya'a ñati ji'i Jesucristo li', ngusu'ba na' ji'i ngu' ne' chcuá xqui'ya chacuayá' nu cua nda sti jo'ó nu laca loo jna'; stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' nu ndyujuii ji'i ñati ji'i Jesucristo bi'. 11 Chañi cha' lye tsa ngua'ni lya' ti' na' ji'i ñati bi', ngua tsa ti' na' cha' xtyanu ngu' tsiya' ti cha' ji'i Jesús. Jua'a ngua'ni na' lcaa ne' laa ji'i ngu' judío, masi quichi loyuu re, masi quichi tyijyu' la su ngusna ngu', cha' ñasi' tsa na' ji'i ngu' bi'.

Ngusñi Pablo cha' ji'i Jesucristo

12 'Lo'o li' ngua sca tsá ndya'a na' tyucuii su tsa quichi Damasco. Ntsu'u quityi chacuayá' nu nda sti jo'ó nu laca loo la jna', cha' cua'ni na' la cui' cña cuxi bi' ca quichi bi'. 13 Nde hora ngua, rey Agripa, li' ndaca'a sca xee tlyu ji'i ycuil' Ndyosi nde cua; lcaa su ndu' cua lo'o tya'a ndya'a ya ngujui'i xee bi' lo yuu. Jo'o la ngujui'i xee cuichaa, lye la ngujui'i xee bi'. 14 Lcaa ya nlyú ya tyucuii bi', cha' ndyutsii tsa ya. Li' nchcui' Ni xi lo'o na'; cha'cña 'na, cha'cña ji'i ngu' judío nchcui' Ni lo'o na': "Saulo, Saulo", nacui Ni jna', "¿ni cha' laca lye tsa nxuu tya'a nu'u lo'o na'?" nacui Ni. "La cui' ca nu'u ndu'ni cha' quicha ti' ycuil' nu'u; ñi'ya ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u. Na ntyiji'i quiya' toro la cui' se'i su ndatu' ngu' yaca cha siyu' ni'; lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u ji'i ycuil' ca ti nu'u." 15 "¿Tilaca laca nu'u, Xu'na?" ni na' ji'i Ni li'. "Jesús laca na'", nacui Ni. "Ji'i ycuil' na' ndyu'ni nu'u cha' ca quicha ti' na'", nacui Ni. 16 "Tyatu nu'u juani. Cua

ngulu'u loo na' jinu'u juani cha' cua'ni nu'u cña jna', cha' cacha' nu'u jì'ì xa' ñatì cha' cua na'a nu'u jna' tsà juani. Lo'o jua'a ntsu'u cha' ta nu'u cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu culu'u na' jinu'u nde loo la. ¹⁷ Cua'ni lyaá na' jinu'u ya' ngu' judío tya'a cusu'u nu'u, lo'o jì'ì ngu' xa' tsu' si cua'ni tyaala ngu'. Lo'o jua'a culo na' cña jinu'u cha' tsa nu'u slo ngu' xa' tsu', ¹⁸ cha' ñi'ya si ndya'a ngu' cuityì', jua'a ndya'a ñatì bi' chalyuu; ñi'ya si talya tsa ña'a su ndya'a ngu', jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha' ntsu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' jì'ì ngu' bi', cha' xñi ngu' cha' jna'. Li' nga'aa tya'a ngu' su talya ña'a, ñi'ya si cuityì' ti ngu'; taca tya'a ngu' tyucuii su xee cuentya jì'ì ycuì' Ndyosi, taca ña'a ngu' li'. Satanás laca nu nclyo cña jì'ì ngu' bi' juani, pana ca li' caca ngu' ñatì jì'ì ycuì' Ndyosi. Ntsu'u cha' xñi ngu' bi' cha' jna', cha' taca cui'ya ycuì' Ni cha' clyu ti' jì'ì cha' cuxi nu ntsu'u jì'ì ngu' bi'. Li' caca stu'ba cha' jì'ì ngu' bi' lo'o ñatì nu cua lubii cresiya jì'ì xqui'ya na'", nacui ycuì' Jesús 'na li'.

Ndaquiya' Pablo jì'ì cha' nu nchcui' ycuì' Ndyosi lo'o yu

¹⁹ 'Cusu' rey Agripa, cua ngua'ni na' cña nu ngulo Jesús jna', nu lo'o ngulu'u loo Jesús jna'. ²⁰ Clyo ngulu'u na' jì'ì ngu' judío tya'a na nu ndi'ì ca quichì Damasco, cha' culochu' ngu' jì'ì lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jì'ì tya sa'ni la, cha' xñi ngu' cha' jì'ì ycuì' Ndyosi li'; lo'o jua'a xcuì' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' li', cha' ca cuayá' ti' xa' ñatì cha' cua nguxcutsa'a Ni cresiya jì'ì ngu' bi'. La cui' jua'a ngulu'u na' jì'ì ngu' Jerusalén, lo'o jì'ì ngu' lcaa quichì nu ndi'ì loyuu su cuentya Judea

re. Lo'o li' ngulu'u na' cha' bi' ji'i ngu' xa' tsu'. ²¹ Bi' cha' ntejeya' ngu' judío tya'a na jna' to' laa tlyu, cha' ngua ti' ngu' cha' cujuui ngu' jna'. ²² Ná sca nti' na' lo cña re, cha' nxyucua ycui' Ndyosi jna' lcaa tsá cha' culu'u na' cha' ji'i Ni ji'i lcaa ñati, masi ji'i ngu' tlyu, masi ji'i ngu' ti'i. La cui' ti cha' nclyu'u na' ji'i ngu' juani ñi'ya nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni la; cua nguscua ngu' lcaa cha' nu caca nde loo la, lo'o la cui' cha' bi' laca nu nguscua jyo'o Moisés. ²³ Cua nguscua ngu' cha' lye tsa xcube' ñati ji'i nu Cristo bi' nde loo la; ntsu'u cha' cajaa yu, lo'o li' Cristo laca nu clyo nu tyu'ú chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Cua nguscua ngu' cha' tyu'ú yu chaca quiya' cha' cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa na, masi ngu' judío tya'a na, masi ngu' xa' tsu'. Jua'a nclyu'u na' ji'i ñati.

Ngua tsa ti' Pablo cha' xñi rey Agripa cha' ji'i Jesús

²⁴ Nu lo'o nchcui' Pablo jua'a lo'o ngu', li' lye nchcui' Festo lo'o:

—Na loco nu'u, Pablo —nacui Festo ji'i—. Cha' lye tsa nchcui' nu'u lo quityi, bi' cha' cua ngüichi yaa hique nu'u —nacui.

²⁵ Nguxacui Pablo cha' ji'i nu cusu' bi' li':

—Si'i na loco na', cusu' —nacui Pablo ji'i Festo—. Ná nguichi cha' nu nchcui' na', xcui' cha' liñi nda na' lo'o mā. ²⁶ Cua jlo ti' rey Agripa re, xqui'ya cha' nchca cuayá ti' nu cusu' cha' bi'; bi' cha' tlyu tyiquee na' lo'o nchcui' na' lo'o nu cusu' re. Lo'o jua'a jlo ti' nu cusu' ñi'ya ngua cha' bi', cha' si'i na cuaana ti ngua cha' ji'i Jesús. ²⁷ Cusu' rey Agripa, ¿ha jlya ti' nu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu

ngua tu'ba ji'j ycuí Ndyosi nu ngua sa'ni? Jlo ti' na' cha' lo'o nu'u jlya ti' cha' bi' —nacuí Pablo ji'j rey Agripa.

²⁸ —¿Ha yala ti nti' nu'u cha' caca na' ñati ji'j Jesucristo? —nacuí rey Agripa ji'j Pablo li'.

²⁹ —Masi yala ti, masi ca tiya' la —nacuí Pablo—, tso'o tsa si xñi lcaa tya'a mā cha' bi', lo'o nu'u, rey Agripa, lo'o lcaa cu'mā nu ndyuna mā cha' nu' nhcui' na' lo'o mā tsā juani; tso'o tsa si caca stu'ba cha' ji'j mā lo'o na' lo'o xñi mā cha' bi' li'. Sca ti cha' ná tso'o, si sca' ngu' ji'j mā lo'o carena chcuā ñi'ya nu ngusca' ngu' jna'.

³⁰ Cua ndye nhcui' Pablo lo'o ngu', li' ndatu rey, ndatu gobernador lo'o ma' Berenice, lo'o jua'a ndatu lcaa ngu' nu nga'a lo'o ngu' bi' li'. ³¹ Ndu'u ngu' lijya ngu' nde liya' li'. Nhcui' tsaca ngu' lo'o tya'a ngu':

—Ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni nu qui'yu jua —nacuí ngu' ji'j tya'a ngu'—. Ná ntsu'u cha' cujuui ngu' ji'j yu, ní ná ntsu'u cha' tyu'ú yu ne' chcuā.

³² Nhcui' Agripa lo'o Festo li':

—Taca culaá na ji'j yu re nquicha', si ná ngüijña ycuí' yu cha' ca cuayá' ji'j yu ca slo rey nu laca loo la —nacuí Agripa ji'j Festo.

27

Nda ngu' ji'j Pablo ndyaa ca quichi Roma

¹ Lo'o li' ngua stu'ba cha' ji'j ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' ji'j Pablo tsaa yu ca loyuu su cuentya Italia. Lo'o na' nu nscuā quityi re, nguta'a na' lo'o ngu' li'. Ngulo ngu' cña ji'j sca capitán ji'j sendaru nu naa Julio cha' tsaa lo'o ji'j Pablo lo'o

xa' preso. Julio laca capitán jil'i taju sendaru nu cuentya jil'i Augusto. ² Lo'o jua'a ndyaa Aristarco ngu' Tesalónica lo'o ya. (Quich'i Tesalónica ndi'i ca loyuu su cuentya Macedonia.) Ndyaa ya ndyatí ya ne' sca yaca ni'i nu cua tsaa ti nde tyuu tya'a quich'i nde loyuu su cuentya Asia. Lo'o jua'a quich'i tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Adramitio. ³ Ndu'u ya ndyaa ya li', ca chaca tsá ndyalaa ya ca quich'i Sidón. Tso'o tsa tyiquee nu Julio bi', nda bi' chacuayá' jil'i Pablo cha' tsaa yu slo tya'a tso'o yu nu ndi'i quich'i bi', cha' xtyucua xi tya'a yu jil'i yu. ⁴ Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya chaca quiya' lo'o yaca ni'i bi'. Cagua ti tu'ba yuu Chipre nteje tacui ya li'; la'a tsu' coca ndyanu loyuu btyi bi', cha' ná nda cui'i chacuayá' tsaa ya chaca tsu' loyuu bi'. ⁵ Jua'a ngua cha' ndyaa ya tyucuii lo tyujo'o nu nteje tacui cacua ti tu'ba yuu Cilicia lo'o Panfilia, ña'a cuayá' nu ndyalaa ya quich'i Mira ca loyuu su cuentya Licia.

⁶ Ca quich'i bi' ngujui chaca yaca ni'i jil'i capitán jil'i sendaru bi'. Quich'i tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Alejandría. Na cua tsaa ti bi' ca loyuu su cuentya Italia, bi' cha' ngulo capitán bi' cña jil'i ya cha' tyatí ya ne' yaca ni'i bi', cha' tsaa lo'o jil'i ya ndejua. ⁷ Tyuu tsa tsá nguta'a ya lo hitya li', cha' tiya' tsa ndya'a yaca ni'i bi'. Lqui'ya ti ndyalaa ya cacua ti quich'i Gnido li', cha' lye tsa ngua'a cui'i jil'i yaca ni'i bi'. Li' nteje tacui ya cacua ti to' quich'i Salmón cha' tsaa ya cacua la to' yuu nu naa Creta nu ndi'i cla'be tyujo'o, cha' nga'aa ndyaca lye cui'i nde jua, ngua ti' ngu'. ⁸ Tiya' tsa ndya'a yaca ni'i bi', laja lo'o nteje tacui cacua ti to' loyuu bi'; li' ndyalaa ya su naa Buenos Puertos, nu ndi'i cacua ti quich'i Lasea.

⁹ Cua quiña'a tsa tsa nguna' ji'i ya xqui'ya cui'i bi', cha' lqui'ya tsa cua nteje tacui yaca ni'i lo tyujo'o tyucui su lijya ya ca Buenos Puertos. Cua ndyatí co' tlya' nu lye tsa ndyaca cui'i tlya' li'; bi' cha' nhcui' Pablo lo'o ngu' nu laca loo li':

¹⁰ —Nga'aa tso'o cha' tsa la na juani, cusu' —nacui Pablo ji'i ngu'—. Cua ngua tii na' cha' quiñu'u yaca ni'i re, chcuna' lcaa yu'ba li' —nacui—, lo'o jua'a ntsu'u nu cajaa lo hitya li'.

¹¹ Pana ná ndyuna capitán ji'i sendaru cha' nu nhcui' Pablo lo'o; jlo la ti' ngu' nu nclya' ya' yaca ni'i lo'o nu laca loo ji'i yaca ni'i bi', ngua ti' ngu'.

¹² Tyuu tya'a ngu', ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la si tya tsa la yaca ni'i bi' ca quichi Fenice ca nde loo la xi; la cui' loyuu Creta bi' ndi'i quichi Fenice, pana nde loo la xi. Jlo ti' ngu' cha' nde quichi Fenice tso'o la tyanu yaca ni'i tyucui tyempo tlya', cha' ná ndyaca lye cui'i tlya' ndejua; bi' cha' ná tso'o tyanu yaca ni'i ca Buenos Puertos, ngua ti' ngu'.

Lye tsa ndyaca cui'i lo tyujo'o

¹³ Lo'o li' nguxana ndyaca sca cui'i tso'o, bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la masi tsa clya ya ca quichi Fenice bi'. Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'i li'. Ndyanu ya cacua ti to' loyuu su cuentya Creta bi', ¹⁴ pana tiya' la ngutsa'a cui'i; chaca quiya' tyaala tsa ngua bi' li', cha' nde lo yuu btyi bi' lijya cui'i. Tyaala tsa cui'i nu naa Nordeste bi', ¹⁵ nducuni'i cui'i bi' ji'i yaca ni'i macala su nti' tsa lo'o ji'i ya li'. ¹⁶ Nteje tacui ya cacua ti su ndi'i sca yuu cla'be sube ti nu naa Clauda; jo'o la xi ngua cui'i sca hora ti li', bi' cha' sa cu' ti ntucua laqui ya

ji'i canoa cha' tyu'u bi' lo hitya, cha' xco'o ya ji'i ne' yaca ni'i. Ntucua juu hique canoa bi', cha' tyucua laqui ya ji'i. ¹⁷ Nu lo'o cua ndyu'u co'o canoa bi', li' ngüixii ngu' reta tonu sii' tyi'i ca chu' yaca ni'i bi', cha' ná cula'a clyoo' ji'i yaca ni'i. Ntsii tsa ngu' si tyacua ya su lati hitya cla'be tyujo'o, ca lo yusi nu naa Sirte, bi' cha' nda'ya ngu' tasá nu ngutacui lo yaca ni'i cha' nga'aa tucuni'i cui'i ji'i late' bi', cha' nga'aa xna lo'o lye cui'i ji'i yaca ni'i bi' li'. ¹⁸ Ca chaca tsá ña'a ti lye tsa ndyaca cui'i, lo'o jua'a lye tsa ntyiji'i clyoo' ji'i yaca ni'i, bi' cha' nguxana ngu' nchcuaa ngu' yu'ba nu ntsu'u ne' yaca ni'i lo hitya tyujo'o. ¹⁹ Tsá nchca tyuna, li' nchcuaa ya lcaa ya' xña nu ntucua ji'i yaca ni'i bi', nu ndu'ni ngu' cña lo'o nquicha'; lo'o ya' ycu'i ya nguxcuaa ya ya' xña bi' lo hitya. ²⁰ Tyuu tsá nga'aa na'a ya xee cuichaa li', nga'aa na'a ya cualya lo'o cuii nu nga'a nde cua, hasta lo'o nga'aa tyu'ú ya xqui'ya cui'i tyaala bi', ngulacua ti' ya.

²¹ Cua ngua tyuu tsá nu nga'aa ndyacu ya tsiya' ti, bi' cha' ndatu Pablo cha' chcu'i yu lo'o ngu' bi' li':

—Cu'ma ngu' tya'a ndya'a na —nacui Pablo ji'i ngu'—, tso'o la ngua si cua ngüi'ya ma cuentya ji'i cha' nu nchcu'i na' lo'o ma tya clyo, cha' tyanu na ca loyuu su cuentya Creta bi'. Juani nguna' yu'ba ji'i ma, lo'o jua'a cua ngunu'u yaca ni'i re.

²² Pana cua'ni tlyu tyiquee ma juani, taca jlya ti' ma cha' ni sca ma ná nscua cha' cajaa ma, masi chcuna' yaca ni'i re. ²³ Jlo ti' ma cha' ycu'i Ndyosi laca nu Xu'na na', cha' cña ji'i ycu'i Ni ndyu'ni na'. Talya ti ngulu'u loo sca xca ji'i ycu'i Ndyosi 'na;

²⁴ ndi'ya nchcu'i nu bi' lo'o na': “Ná cutsii nu'u,

Pablo”, nacui xca bi' jna'. “Na cua nscua cha' tyatu nu'u slo rey ji'i ngu' romano nu laca loo la”, nacui, “bi' cha' cua'ni lyaá ycui' Ndyosi ji'i lcaa ngu' tya'a ndya'a nu'u ne' yaca ni'i re xqui'ya nu'u, cha' nu'u laca tu'ba ji'i Ni.” ²⁵ Cua'ni tlyu tyiquee ma lacua. Jlya ti' na' cha' nu cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o na'; jlo ti' na' cha' caca cha' ji'na ñi'ya nu nacui xca ji'i ycui' Ndyosi jna', ²⁶ masi clyo ntsu'u cha' tsa lo'o cui'i ji'na ca sca loyuu cla'be tyujo'o.

²⁷ Cua ndye tucua semana nu ndyaa lo'o cui'i ji'i ya jua'a ti, ca li' ndyala ya sca tyujo'o su nchcui' ngu' ji'i, tyujo'o Adria. Ngua cla'be talya nu lo'o ngua tii ngu' nu nclya' ya' yaca ni'i cha' ntsu'u yuu btyi cacua ti; ²⁸ bi' cha' ngusu'ba cuayá' ngu' ji'i hitya, ni tsa lo cuayá' clyaa hitya. Li' nquije cha' ji'i ngu' cha' calaa tyii ntucua scuá metro cuayá' clyaa hitya bi'. Ca nde loo la xi ngusu'ba cuayá' ngu' ji'i hitya chaca quiya', calaa ntucua cati ti metro cuayá' clyaa hitya li'. ²⁹ Ntsii ngu' si tya'ni ca'a siyu' yaca ni'i chu' quee tlyu, bi' cha' nguxlyu'u ngu' jacua tya'a chcu ngratu lo juu nde siyu' yaca ni'i, cha' nga'aa tya'a la. Lo'o li' ndyutsii tya ngu' ndi'i ngu', ntajatya ngu' ña'a cuayá' nu quixee chaca tsā. ³⁰ Laja li' nu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i bi' ni, cuaana ti nda'ya ngu' ji'i canoa lo hitya lo'o juu; cha' cuiñi ti nchcui' ngu' cha' cua tsa ti ngu' xlyu'u ngu' xa' chcu ngratu nde que yaca ni'i, cha' ngua ti' ngu' tyaa ngu' cuaana ti ne' canoa bi'. ³¹ Li' nchcui' Pablo lo'o sendaru, jua'a lo'o capitán ji'i ngu':

—Si ná tyanu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i, cajaa lcaa ma ne' hitya —nacui Pablo ji'i sendaru.

³² Hora ti ngusi'yu sendaru juu nu ndyaaca' ji'i canoa li', nguxtyú ngu' ji'i jua'a ti lo hitya, ndyaa li'; ná lo'o ñati ndyaa.

³³ Cua quixee ti chaca tsa, li' nchcui' Pablo lo'o ngu' cha' cacu ngu' xi.

—Cua ndye tucua semana juani —nacui Pablo ji'i ngu'—, lo'o ná ndyacu ma tsiya' ti, ni ná ngujua' tso'o ma —nacui—. ³⁴ Tso'o la si cacu ma xi juani cha' caja juersa ji'i ma. Ni sca cu'ma ná nscua cha' cajaa ma, ni ná ca quicha ma.

³⁵ Lo'o ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngusñi yu sca xlyá. Ndyá yu xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi slo lcaa ngu', ngusa'be yu xlyá bi', ndyacu yu li'. ³⁶ Tso'o la ngua tyiquee ngu' cha' na'a ngu' ñi'ya nu ngua'ni Pablo, bi' cha' ndyacu lcaa ngu' xi li'; ³⁷ tucua siyento ntucua snayala tyii ntucua scúa tya'a ñati, tsa lo cua tya'a ya ntsu'u ya ne' yaca ni'i bi'. ³⁸ Lcaa ngu' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu'. Li' ngulo ngu' yu'ba ji'i, ndye nguxcuaa ngu' ji'i lcaa si'yu trigo bi' lo hitya, cha' ca lasa la xi yaca ni'i li'.

Ndye cha' ji'i yaca ni'i

³⁹ Lo'o nguxee chaca tsa, li' na'a ya cha' cua ndyalaa ya sca to' yuu, pana ná ngüi'ya ngu' cuentya macala laca su ndyalaa ya. Na'a ngu' su nga'a xi yusi to' yuu btyi bi', lo'o jua'a ti ti nscua hitya ca bi'. Ngua ti' ngu' cha' tso'o la si xtyii yaca ni'i lo yusii bi', si caja ñi'ya nu tyeje tacui yaca ni'i cajua; ⁴⁰ bi' cha' ngusi'yu ngu' reta ji'i chcuá ngratu su ndyaaca' yaca ni'i nde siyu', ndyanu chcuá ngratu ne' hitya. Li' ngusat'i' ngu' ya' yaca ni'i, ngutacui ngu' tasá lo yaca cha' tucuni'i cui'i ji'i

yaca ni'i tsa ca bi'. ⁴¹ Ndyaa ya li', ndyalaa yaca ni'i sca se'i su nxna tucua tya'a ya' hitya. Lati tsa hitya jua xqui'ya yusi, bi' cha' ndyaa scua hique yaca ni'i lo yusi bi' li', nguxana ncly'a a clyoo' tonu ji'i siyu' yaca ni'i bi' li'. ⁴² Ngulacua ti' sendaru cha' si ntsu'u cha' xcuatya ngu' lo hitya, lo'o ti xna lcaa preso ji'i ngu'; bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la cujuui ngu' ji'i lcaa preso yala ti. ⁴³ Pana ná nda capitán chacuayá' ji'i sendaru cha' cujuui ngu' ji'i preso, cha' ná nti' capitán bi' cujuui ji'i Pablo. Li' ngulo capitán cña ji'i lcaa ngu' nu nchca ji'i ngu' xcuatya ngu', cha' tsa ngu' lo hitya cha' tyu'u tso'o ti ngu' ca loyuu btyi; ⁴⁴ ngu' nu ná nchca xcuatya ni, ntsu'u cha' xñi ngu' ngoca', masi xñi ngu' yu'be yaca ni'i ti bi'. Lo'o jua'a tso'o ti ndyalaa lcaa ya to' yuu btyi bi' li'.

28

Ndi'i Pablo loyuu su cuentya Malta nde cla'be tyujo'o

¹ Cua ndu'u ya to' tyujo'o, lo'o li' nchcui' ngu' ca tyi lo'o ya cha' loyuu su ca tyi ngu' bi' naa Malta. ² Ngua'ni tya'na ti' ngu' ca tyi ji'i ya li'; nguxtyu'u ngu' sca quii' tlyu to' hitya, xqui'ya cha' nda'ya tyo, lo'o jua'a tly'a' tsa ndyaca, li' nchcui' ngu' lo'o ya cha' tsa ya to' lquii' cha' ca chcatsu ya xi. ³ Ndyaa Pablo xi xaca, li' ngusta yu la xi yaca lo quii'; cha' tyique' tsa, hora ti ndyu'u tucua sca cuaña tyaala nu ndyacu ya' yu, li' ndyanu ndacui cuaña ya' yu. ⁴ Na'a ngu' ca tyi ji'i cuaña nu ndacui ya' Pablo, lo'o hora ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ñati nu cua ndyujui ji'i tya'a laca nu qui'yu cua —nacuì ngu' ji'i tya'a ngu'—. Masi cua ngulaá yu ji'i tyujo'o, pana cajaa yu juani, cha' ñati xña'a laca yu.

⁵ Li' nchquiña Pablo ya' yu cha' xtyú ji'i cuaña lo quii', ngua ti' yu. Ná sca ngua ji'i yu li'. ⁶ Ntajatya ngu' ca tyi, ña'a tsa ngu' ji'i yu si tyacuì quiì ya' Pablo, si clyú yu lo yuu cha' cajaa yu, ngua ti' ngu'. Tyiquee' ntajatya ngu', li' na'a ngu' cha' ná sca ngua ji'i Pablo; xa' ngulacua ti' ngu' li', xa' cha' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Sca jo'ó laca nu qui'yu re —nacuì ngu' ji'i tya'a ngu' li'.

⁷ Cacia ti su ndi'i ya cua nscua xi yuu ji'i sca nu cusu' nu naa Publio. Lo'o nu Publio ni, laca bi' loo ji'i yuu cla'be nu naa Malta bi'. Li' nchcui' ycui' nu cusu' bi' lo'o ya cha' tsaa ya ca to' tyi ycui'. Ndyaa ya li'; sna tsá nguti'i ya lo'o nu cusu' bi', lo'o tso'o tsa ngua tyiquee nu cusu' bi' ña'a ji'i ya. ⁸ Ngua quicha sti Publio; ntsu'u tyiquee' ji'i, lo'o jua'a cutse' tañi ndyu'ni ji'i. Ndyaa na'a Pablo ji'i sti Publio bi' li'. Nchcui' yu lo'o ycui' Ndyosi cuentya ji'i nu quicha bi', ngusta ya' yu chu' nu quicha; hora ti ngua tso'o nu quicha bi' li'. ⁹ Lo'o li' ngujui cha' bi' ji'i lcaa ngu' quicha nu ndi'i loyuu bi', cuati ndyalaa ngu' slo ya cha' cua'ni Pablo jo'o ji'i ngu'; ndyaca tso'o ngu' bi' li'. ¹⁰ Quiña'a tsa cha' tso'o nda ngu' ji'i ya li', lo'o jua'a lye tsa ngua'ni chi ngu' loo ya ña'a cuayá' nu ndu'u ya ndyaa ya. La cui' tsá bi', ñaa lo'o ngu' ji'i lcaa na nu lyiji ji'i ya, ngusu'ba ngu' ji'i ne' yaca ni'i cha' tsaa ya lo'o.

Ndyalaa Pablo ca quichi Roma

11 Sna co' nguti'i ya loyuu su cuentya Malta bi', li' ndyatí ya ne' sca yaca ni'i cha' tyaa ya; na cua ndyanu yaca ni'i bi' nde Malta tyucui tyempo tlya'. Alejandría naa quichi tyi xu'na yaca ni'i bi', lo'o jua'a cua ndu lcui jo'ó que yaca ni'i bi', la cui' lcui jo'ó culaca' Cástor lo'o Pólux. (Jua'a naa jo'ó bi'.) Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'i bi' li'. 12 Xti ti tsá ngua lo'o ndyalaa ya ca quichi Siracusa, lo'o li' sna tsá nguti'i ya quichi bi'. 13 Xa' ndu'u ya li', ndyaa yaca ni'i cacua ti to' yuu btyi cha' tyalaa ya ca quichi Regio. Ca chaca tsá tso'o tsa ndyaca cui'i, bi' cha' tsá nchca tyuna ndyalaa ya ca quichi Puteoli. 14 Ca bi' ndyacia tya'a ya lo'o tyuu tya'a ngu' nu laca tya'a ñati ji'i Jesucristo. Nhcui' ngu' lo'o ya cha' tyanu ya slo ngu', bi' cha' cati tsá nguti'i ya lo'o ngu' bi'. Li' ndu'u ya ndyaa ya tyucui nu ndyaa quichi Roma. 15 Cua ngujui cha' ji'i tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ca tyi nde Roma cha' cua lijya ya tyucui, bi' cha' ndu'u ngu' to' tyi ngu' lijya ngu' cha' tyacia tya'a ngu' lo'o ya tyucui. Ndyacia tya'a ya lo'o sca taju ngu' bi' ca quichi Foro de Apio, lo'o li' ndyacia tya'a ya lo'o chaca taju ngu' ca su naa Tres Tabernas; ndya tsa Pablo xlya'be ji'i ycuí Ndyosi lo'o na'a yu ji'i ca ta'a ngu' bi', ngua tlyu la tyiquee yu li'. 16 Ndyalaa ya ca quichi tlyu nu naa Roma li', ndyalaa lo'o capitán ji'i lcaa preso bi' slo xu'na chaca latya sendaru nu ndi'i cuá cajua. Lo'o li' nda ngu' chacuayá' ji'i Pablo cha' tyi'i yu xa' ni'i, masi ña'a ti ndi'i sca sendaru cuá ji'i yu lcaa hora.

Ngulu'u Pablo cha' ji'i ycuí nu Xu'na na ca Roma

17 Cua ngua sna tsá tya lo'o ndyalaa ya ca quichi Roma, li' nda Pablo cha' ndyaa slo ngu' cusu' ji'i

taju tya'a ngu' judío nu ndi'i quichi bi'. Ndyu'u ti'i ngu' slo Pablo li':

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na —nacu'i Pablo ji'i ngu'—, ná sca cha' cuxi ngua'ni na' lo'o ngu' judío tya'a na; ná sca cha' cuxi ngua'ni na' cuentya ji'i cha' cusu' nu jlya ti' na, nu nda jyo'o cusu' ji'na lo'o na. Pana ntejeya' ngu' jna' ca Jerusalén, preso laca na' lo'o nda ngu' jna' ya' ngu' romano. ¹⁸ Ngua cuayá' jna' lo'o ngu' romano bi' li'; pana nacui' ngu' bi' cha' ná ntsu'u qui'ya 'na xqui'ya bi' cujuui' ngu' jna'. Ngua ti' ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' jna' li'. ¹⁹ Ná ntaja'a nu laca loo ji'i ngu' judío tya'a na tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngüijña na' cha' ca cuayá' jna' lo'o rey ji'i ngu' romano nu laca loo la, nu ndi'i quichi re, masi ná nti' na' sta na' qui'ya ji'i ngu' tya'a quichi tyi na. ²⁰ Lo'o nu juani nti' na' ña'a na' ji'i ma cha' chcu'i na' lo'o ma, bi' cha' cua nda na' cha' lijya slo ma, cha' cua'ni ma cha' tso'o caa ma ca slo na'. Ca ta'a na laca na ngu' Israel; jua'a ntajatya tsa na ji'i ycu'i Ndyosi, ni jacua' cua'ni Ni lcaa cha' nu cua nchcu'i Ni lo'o jyo'o cusu' ji'na cua sa'ni la. Lo'o na', jlya ti' na' cha' bi' stu'ba ti lo'o cu'ma, bi' cha' ngusca' ngu' jna' lo'o carena chcu'a re.

²¹ Nguxacu'i ngu' cusu' cha' ji'i Pablo li':

—Bilya tyalaa ni sca quityi slo ya nu cua ngus-cua ngu' nu ndi'i loyuu su cuentya Judea cha' chcu'i cha' jinu'u lo'o ya —nacu'i ngu' ji'i Pablo—. Bilya tyalaa xa' ngu' judío tya'a na nu nti' chcu'i cha' cuxi jinu'u lo'o ya —nacu'i ngu'—. ²² Nti' ya cuna ya tyucui ña'a cha' nu ntsu'u cha' ta nu'u lo'o ya cuentya ji'i tyucui cucui bi', cha' jlo ti' ya cha' lcaa quichi ntsu'u ngu' nu ñasi' tsa ji'i ngu' nu cua ngusñi tyucui bi'.

23 Li' ngüiñi cha' jii' ngu' ni tsa' tyu'u ti'i lcaa ngu' slo Pablo. Tsa' bi' quiña'a tsa' ñati' ndyu'u ti'i slo yu. Tyucui tsa' ngulu'u yu jii' ngu'; ngulu'u yu ñi'ya' nu ncyo ycu' Ndyosi cña, ñi'ya' ngua cha' nu nguscua jyo'o Moisés cuentya jii' Ni, ñi'ya' ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jii' Ni lo' quityi lo'o nchcui' ngu' cha' jii' Jesús. 24 Ntsu'u ngu' nu jlya ti' cha' nu nchcui' Pablo lo'o ngu' li', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ná jlya ti' cha' bi' tsiya' ti; 25 ná nchca ca stu'ba tyiquee ngu'. Li' ngua ti' ngu' tyaa ngu', pana xa' nchcui' Pablo lo'o ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Isaías nu ngua tu'ba jii' ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' nu nchcui' bi' lo'o jyo'o cusu' ji'na. Ndi'ya' ntsu'u cha' bi':

26 Tsa' nu'u slo ngu' jua cha' chcu' nu'u lo'o ngu' cua ña'a ca cha' nu ta na' lo'o nu'u, nacui ycu' Ndyosi.

Ndi'ya' chcu' nu'u lo'o ngu':

Ná tyiquee' cuna ma' cha' jna', pana ná ca cuayá' ti' ma' ñi'ya' ndyu'u cha' nu cua ndyuna ma'; ná tyiquee' ña'a ma' cha' jna', pana ná ta ma' cuentya ni cha' nu cua na'a ma'.

27 Tacalya tsa cresiya jii' ngu' tya'a ma', cha' ná nti' ngu' bi' taquiya' ngu' jii' cha' nu nchcui' na' tsiya' ti.

Ná nduna tso'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntaja'a ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' jna'; ná nti' ngu' bi' ta ngu' cuentya, cha' ná nchca jii' ngu' ña'a tso'o ngu'; ná ntaja'a ngu' bi' culochu' ngu' jii' cha' cuxi nu ntsu'u jii' ngu'.

Bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'ḷi ngu'
xqui'ya cha' cuxi bi'.

Jua'a nacui ycuí' Ndyosi ji'ḷi ngu'. ²⁸ Taca ca cuayá'
ti' ma juani cha' cua nguxana Ni nda Ni cha' ji'ḷi
ycui' Ni ndyaa ca su ndi'ḷi ngu' xa' tsu'; tyaja'a Ni
cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'ḷi ngu' bi', nu lo'o xñi
ngu' cha' ji'ḷi Ni. Lo'o jua'a nga'aa caca tye cha' bi'
juani, chañi cha' cuna ngu' bi' cha' ji'ḷi ycuí' Ndyosi.

²⁹ Lo'o ndye nchcui' Pablo, li' ndu'u ca ta'a ngu'
judío ndyaa ngu'; pana lye tsa nguxlyú ngu' cha'
hichu' tya'a ngu'.

³⁰ Tucua yija ndyanu Pablo ca Roma ne' sca ni'ḷi
ngüijña ti. Tso'o ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'ḷi lcaa
ngu' nu ndya'a slo yu, ³¹ ná ntsij yu culu'u yu ji'ḷi
ngu' ñi'ya caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya ji'ḷi ngu'.
Lo'o jua'a ná ngua'a ngu' ji'ḷi yu cha' ná ta yu lcaa
cha' ji'ḷi Jesucristo lo'o ngu'.

cliv

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978